

НАВІЩО ЗМІНИЛИ ЗАКОН ПРО
ВИБОРИ ТА ЛІКВІДУЮТЬ РАЙРАДИ

ЩО ХОВАЄТЬСЯ ЗА НАМІРАМИ
ВЛАДИ ПЕРЕПИСАТИ ГАЗОВІ УГОДИ

ЧОМУ МАЛИЙ БІЗНЕС МОЖЕ
ЗНИКнути ЯК КЛАС

Тиждень

український www.ut.net.ua

ЯДВИГА СТАНІШКІС
ПРО ЛОГІКУ
ПОСТКОМУНІСТИЧ-
НИХ ЗМІН

№ 36 (149) 3-9 ВЕРЕСНЯ 2010 р.

ВІН ПРАЦЮЄ

Чому суспільство влякло перед крихіткою Цахесом?

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

Windows®. Життя без перешкод. ASUS рекомендує Windows 7.

ASUS
Inspiring Innovation • Persistent Perfection

Я Новації

Представляємо унікальний мультимедійний ноутбук — революцію у сфері звучання мобільних ПК. Інноваційна аудіо-система ноутбука, розроблена інженерами ASUS спільно з фахівцями Bang & Olufsen ICEpower®, забезпечує кришталеву чисте звучання, неймовірну деталізацію та глибокий насичений бас, а ексклюзивна технологія ASUS SonicMaster змінює всі уявлення про те, як може звучати ноутбук, залишаючи незабутні враження від справжнього об'ємного звучання. Ноутбуки ASUS NX оснащені процесором Intel® Core™ i7 та укомплектовані ліцензійною Windows® 7 Home Premium, новітній інтерфейс USB 3.0 забезпечує швидкість обміну даними в десять разів вищу, ніж USB 2.0, а технологія Video Magic дає можливість підвищити якість відео у форматі DVD до рівня Full HD 1080p. Витончені плавні контури дзеркальної поверхні ноутбука ASUS NX гармонійно доповнюють ваше оточення та надовго залишають у пам'яті яскраві враження.

asus.ua

Intel, логотип Intel, Intel Inside, Intel Core та Core Inside є товарними знаками корпорації Intel в США та/або інших країнах.

*Я — Новації. Більше від слухавки. ASUS SonicMaster, ASUS iNtelligence, Video Magic, DVD, Full HD 1080p, сайт: asus.ua

Фото тижня
Жертви
незабутих
предків

6

План «Б»
Різка падіння рейтингу
змушує владу вдатися
до запасного плану

8

Перли Януковича
Чинний президент
навчно увійде в
історію своїми
«крилатими
фразами»

10

ВПРИТУЛ

Вікторія Сюмар
про свободу
слова та ціну
на гречку

12

Ігри в демократію
Чому нові правила гри на
майбутніх місцевих виборах
вигідні владі й придворній
опозиції

14

Усі по місцях!
Навіщо влада
взялася ліквідувати
райради у містах

16

Праймеріз швидкого приготування
Чому західна технологія внутрішньо-
партійного відбору кандидатів
в українському варіанті набула
химерних форм

18

Колос на глиняних ногах
Ростислав Павленко розмірковує,
чому, незважаючи на розлами в
чинній владі, не варто сподіватися
на те, що «впаде саме»

22

Юрій Макаров
про День
знань
і момент
істини

24

Місія Табачника
Діяльність
«ефективного»
менеджера
перевершила
очікування
песимістів

26

Танок з граблями
В'ячеслав Дарпінянц про
те, чому кожне наступне па
українського уряду на газових
переговорах із росіянами
наближає створення
ГТС-консорціуму

28

Ображають маленьких
Реформування спрощеної
системи оподаткування
урядом змусить більшість
підприємців або згорнути
справу, або піти в тінь

30

Відбути номер
Чому провідні
німецькі медіа
проігнорували
візит Віктора
Януковича до
Німеччини

34

Без павутиння стереотипів
Польський соціолог Ядвіґа
Станішкіс про логіку пост-
комуністичних змін, шляхи
навмисної маргіналізації
політиків-інтелектуалів
і мертві структури

38

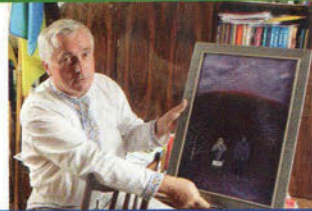
МИ

**В очікуванні
Третьої війни**
Як почалася холодна
війна

42

Дисидент
Василь Овсієнко –
послідовний противник
радянського режиму –
вбачає у теперішніх часах
реставрацію советизму

46

НАВІГАТОР

**Прощайте,
товариші!**
Сергій Буковський
про сучасну
кінодокументалістику

50

**На безриб'ї і рак
актуальний**
У Львові зробили
третю героїчну
спробу провести
фестиваль сучасного
мистецтва

Відгуки/анонси
Вистави, фільми,
виставки, книжки,
записи

54

58

Перлина степу
Чому Асканія-Нова
не виросла з радянських
штанців

62

**Кілька слів
від
журналістів
Тижня**

66

Обкладинка

Фото:
УНІАН

Життя має сенс!

**ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ**
передплатний індекс – 99319

Цусьма

Такий партії (російсько-єврейській більшовицькій) в умовах подальшої зневаги до місцевого населення довго протриматися не вдалося б. А заретушувати окупантську москальську сутність поверхово-бутафорська українізація якраз пригодилася. Аякже! Нечувана заслуга – жити серед іншого (реально ненавидимого) народу (хохлов, свидомитов, селюков, бандеровцев, галицаев і т.п.) і вивчити його мову. Ненависті й окупантським інтересам це не перешкода.

днепр

Унікальная способность оранжевых все перевирять – ну ведь уже есть научные книги вроде «сов. украинизации», где все описано сбалансировано. Но поскольку очевидно, что именно советские сделали то, что не смогла сделать жменька украинтеллигентов, тем хуже для фактов, для науки. Будем ссылаться на спектакль. Креста на вас нет, бусурманское племя.

Мамай

Гарна стаття, подяка автору. Усе розкладено по полицках, чітко і доступно. Проте головна думка все ж не висловлена і вгадується в загальному враженні від

Найбільш дискусійні матеріали № 35 (148), 27 серпня – 2 вересня 2010 року

Советизація українізацією

Про радянську політику коренізації, що мала на меті умиротворення українського бунтарського духу

Про свободу слова та гігієну хребта

Авторська колонка Юрія Макарова про початок переслідувань у сфері книговидавництва

Кінець іллічівської незалежності

Про те, чим живе острівок опозиції на Донбасі після переходу Маріупольського меткомбінату імені Ілліча в руки Ріната Ахметова

статті: не вірте Москві! (Щось якось із данайцями перегукується наче.) І, трясця, автор правий у цьому імплікатному вигуку.

Гром

Ну нарешті. Протягом тривалого часу патрійоти не мали що сказати на такі аргументи комуністів: «Дивіться. Саме після революції почалася «українізація». Бідненькі патрійоти щось бовкали про клятих комуняк, але якось було це непереконливо. І ось – «Слава! Слава!» Є новітня та «залізноаргументована» теорія підступності радянської «українізації». Йой, такі вони були підступні комуняки, що я, росіянин за походженням, аж досі володдю українською. Ось так «поганенько» вивчали українську мову в радянських школах.

Віктор, Одеса

На мою думку, це стаття-попередження. Все повторюється. Просто зараз усе це робиться набагато хитріше, може, тому що треба озиратися на реакцію світу, на що комуністи ніколи не звертали уваги. Подивіться, що відбувається. Можна скільки завгодно одягати вишивану сорочку та вимагати від Могильова вивчити українську мову, а в той самий час Табачник тихенько переписує підручники історії, з яких зникають Голодомор і правда про УПА. Можна наводити багато прикладів, про які писано-переписано, важливо інше. Важливо знову не попасти під вплив брехливих заяв уряду.

Західняк

Марк Солонін у своїй книзі 25 червня (здається, у цій книзі) описує фінізацію Карело-Фінської АССР. Практично повна аналогія із українізацією советизації. Це у КГБ/ФСБ така домашня заготовка. Осетія - остання проба пера. У Прибалтиці случілісі аблом.

Орфографія дописувачів зберігається

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine. livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тиждень

№36 (149) 3–9.09.2010
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Оглядач Юрій Макаров
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'ячук, Вікторія Герасимчук, Дмитро Губенко, Вячеслав Дарпінянц, Роман Кабачій, Ігор Кручик, Андрій Лаврик, Мар'яна Олійник, Наталія Петринська

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня, Валентина Кузик, Аліна Пастухова, Олена Чекан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменюв, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв, Лариса Мінченко

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайту Тана Овчар
Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
В.о. директора з реклами Олена Андрєєва
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 105626
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 1.09.2010 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Кредити на все необхідне

- Кредитування поточних потреб
- Кредит «Пенсійний»
- Кредит на авто
- Товари в розстрочку
- Іпотека

ПРОПОНУЄМО НАЙКРАЩІ ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ!

www.kruss.kiev.ua

АБ «Київська Русь» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

0 800 500-546

Дзвінки в межах України зі стаціонарних телефонів безкоштовні

Жертви незабутих предків

Якщо в Україні зазвичай колють свиней ближче до Нового року, то на Тайвані – наприкінці літа. Кожен рік на цьому острові відзначають свято Голодного привиду: місцеві мешканці шанують предків, які в давні часи боролися проти ворогів і захищали свою державу. В кожному місті обирають найтовщу свиню і приносять її в жертву. Вважається, що сім'я, яка виростила для свята поросля-гіганта, отримає найбільше благословення від предків. Цього року найтовстіша жертвна свиня завважила 804 кг (середня вага української – 120 кг). Це кілька центнерів шинки, ковбаси та сала, але не зовсім зрозуміло, як і чим тайванці закололи такого монстра.

Фото: REUTERS

26 серпня

Майже вся Грузія занурилась у пільму внаслідок аварії в енергосистемі

27 серпня

Заарештовано одного з керівників Південно-Української АЕС

28 серпня

8 тис. відвідувачів Британського музею (British Museum) евакуювали через витік газу

План «Б»

Автор:
Ростислав
Павленко

Цього року літній сезон так і не став цілковитим затишшям. У фоновому режимі українське суспільство збурювали скандали у навколополітичних сферах. Переслідування посадових осіб попереднього уряду, зачистка медіа-простору, зрештою, ухвалення закону про місцеві вибори, а потім змін до нього наштотують на думку, що влада чимшвидше намагається опанувати ситуацію. Бо вона виявилася складнішою, ніж думалося, і вимагає застосування запасного плану «Б» там, де не спрацює лобовий наступ. Утім, кожен грає, як уміє, і план «Б» здебільшого також зводиться до тиску й насильства, хай і витонченішого.

Причини занепокоєння влади лежать на поверхні: за даними Центру імені Разумкова, рейтинг партії влади знизився з 41,2% у червні до 27,6% у серпні з тенденцією до подальшого падіння. Згадуване дослідження продемонструвало ще кілька цифр, які показують, що Україна фактично опинилася на роздоріжжі. І влада всіляко намагається заштовхати її у потрібну колію. Майже вчетверо зросла кількість тих, хто виступає проти всіх (з 2,6% до 11,2%), дещо зросла кількість невизначених (з 12,5% до 15,6%). 50% опитаних у серпні вважають, що події в Україні розвиваються в неправильному напрямку (у квітні таких було 37%). Правильним курс країни вважають лише 26% (у квітні – 42%).

При цьому підтримка опозиційних сил не збільшилася. БЮТ стабілізувався на «ядерному» електораті у 15% (ядро прихильників Тимошенко), Яценюк – 5%, підтримка розпорошених так званих національно-демократичних сил взагалі є чи не найнижчою за всю історію України. Крім того, у червні понад 51% заявляли, що не задоволені діяльністю опозиції (дані Інституту імені Горшеніна).

КРИЗА ПІДТРИМКИ ТРАПИЛАСЬ У ПАРТІЇ РЕГІОНІВ РАНІШЕ, НІЖ ЇЇ КЕРІВНИЦТВО СПОДІВАЛОСЬ

Тобто незадоволені не просто громадяни, а власні виборці Партії регіонів. Вони прагнуть покращення життя вже сьогодні, а отримують підвищення цін і тарифів. За даними концерну «Укрспирт», з 1 вересня на 30% може зрости навіть відпускна ціна спирту, а отже, і відповідних виробів. Тим часом на нещодавній нараді представників влади Полтавської, Сумської та Харківської областей звучало визнання: нинішня система надання субсидій не зможе компенсувати соціальних наслідків підвищення цін і тарифів. Простіше кажучи, субсидії не зможуть бути нараховані всім, хто їх потребуватиме. Поки що опозиція не спромоглася гідно використати цю ситуацію і радше дивує неповороткістю, але це той випадок, коли найбільш успішно підтримують довіру до влади не опоненти, а дії самої влади.

Таким чином, криза підтримки трапилася у Партії регіонів раніше, ніж її керівництво сподівалось.

Однак замість роботи над помилками влада поспішає завершити зміцнення своїх редути – аби удавати, що ніякого погіршення ставлення громадян до них не існує. Або принаймні воно їх не хвилює. Напрямок такої роботи кілька.

По-перше, «раптові» зміни до власноруч же ухваленого закону про місцеві вибори розширюють поле для маневру партії влади. По суті, за зміненням законом дозволено балотуватися практично будь-якій політичній силі. Однак у законі залишені всі вузькі місця, суперечності та відверті ляпи, що дозволять владі протискувати в органи місцевого самоврядування «своїх», фактично позбавивши реального впливу членів комісій від опонентів, спостерігачів та журналістів. А «свої» можуть іти і без прапора Партії регіонів, який дедалі більше дратує. Головне – як потім голосуватимуть.

Із цим пов'язані різко негативна оцінка нової редакції закону експертами і парадні реляції влади.

По-друге, триває зачистка медіа-поля. Апеляційний суд, навіть не спромігшись остаточно оформити своє рішення, постановив вважати виділення «5 каналу» і ТВі частот незаконним. Таким чином, закладаються і розвиваються одразу

Тиждень в історії

3 вересня 1953 року

Микиту Хрущова обрано Першим секретарем ЦК КПРС, що завершило період триумвірату

У Києві під час прем'єри фільму «Тіні забутих предків» відбувся мітинг протесту проти нової хвилі політичних репресій

5 вересня 1918 року

Раднарком (уряд) більшовицької Росії видав декрет про початок червоного терору

29 серпня

На острові Суматра прокинувся вулкан Сінабун, що мовчав 400 років

30 серпня

судову апеляцію у виділення частот

ТБ-канали Тві та «5 канал» програли справу про виділення частот

31 серпня

У Москві традиційно розігнали мітинг опозиції, організований на захист свободи зібрань

1 вересня

В Україні до школи пішли 405,5 тис. першокласників

кілька небезпечних прецедентів. Продовжується практика винесення рішень, обґрунтування яких відкладається на потім (відповідно ускладнюється апеляція). Суди підтверджують свою роль складової у системі державного примусу, а не вільного арбітра. Журналісти опиняються сам на сам із цією системою примусу, при тому що керівник спецслужби, родинно пов'язаний із групою «Інтер», є зацікавленою стороною. Зрештою, створюється показовий приклад: наслідки опозиційності неприємні. Чимало журналістів, менаджерів і власників вважатимуть за краще не перевіряти цю тезу на собі.

По-третє, демонстративний «шмон» серед міністрів та їхніх заступників з уряду Тимошенко є класичним «розкриванням першого конверта», у якому рекомендується в усьому звинувачувати попередників. Щоправда, сьогодні це вже не спрацює – більша частина суспільства вже не ведеться на такі маніпуляції.

По-четверте, маневри навколо конституційної реформи. Програма-максимум, звичайно, розширити повноваження президента. Однак тут процес не менш важливий, ніж результат: демонструючи готовність змінити Конституцію, влада створює додаткові мотиви для переходу в коаліцію тих, хто ще вагається. Тим більше що приклад Амбросенка, керівника донецького «Єдиного центру», який отримав проблеми з правоохоронцями, має навчити: навіть приятельські стосунки з топ-регіоналами не допоможуть тим, хто офіційно не є в складі більшості. Перехід нових «тушок» збільшує шанси на отримання владою омріяних 300 голосів у парламенті.

Поки протест громадян лишається мовчазним і фіксованим лише соціологами, влада має шанс завершити свій план відгородження від громадян. Особливо якщо на виборах протест вилетиться не у захист свого вибору, а в небажання іти голосувати.

План «Б» влади полягає в тому, щоб убезпечитися від будь-якого впливу з боку суспільства. Натомість на сьогоднішній день план відгородження від громадян здатності розпоряджатися владою не для банального задоволення власних потреб, а для чогось більшого. Відтак якщо план «Б» реалізують, то перспективи всієї країни будуть невтішними. ■

3 Фірташем «порозумілися»

За даними відкритих джерел, НАК «Нафтогаз України» узгодив зі швейцарським трейдером RosUkrEnergo схему повернення йому 12,1 млрд м³ газу (зокрема, 1,1 млрд м³ неустойки) з метою виконання рішення Стокгольмського арбітражу. Так, попередньо вирішено, що 6,8 млрд м³ палива RUE одразу поверне НАК у рахунок погашення зобов'язань на суму \$1,7 млрд (нагадаємо, на початку 2009-го Нафтогаз придбав у Газпрому право вимоги на стягнення заборгованості зі швейцарської компанії). Ще 5,3 млрд м³ газу сторони погодилися реалізувати через спільне підприємство «Укргаз-Енерго» (50% – НАК, 50% – RUE) на внутрішньому ринку. Таким чином, можна констатувати, що пов'язані давніми стосунками міністр ПЕК Юрій Бойко та співвласник RUE Дмитро Фірташ знайшли компроміс, який (залишаючи в дужках злиття інтересів НАК у Стокгольмі) можна назвати не найгіршим варіантом для держави. Але при цьому варто нагадати, що дивіденди, зароблені Укргаз-Енерго в 2006–2008 роках, досі не розподілені – йдеться щонайменше про \$1–1,5 млрд. Інтереси держави будуть враховані, якщо бодай частину цих коштів отримає НАК, як варіант – газом. Але про це наразі не йдеться.

СБУ взялася за Амбросьонка

Приміщення Донецької обласної організації партії «Єдиний центр» обшукала Служба безпеки України. У ЄЦ обшук пов'язують із наближенням виборів і вбачають у справі політичний підтекст. У партії кажуть, що обшук здійснювався на підставі постанови райсуду з метою «пошуку й виявлення документів різних юридичних організацій, до яких має стосунок голова ДОО «ЄЦ» Андрій Амбросьонко». Пресслужба СБУ заявила, що кримінальну справу порушено за статтею 191 Кримінального кодексу (привласнення або розтрата майна) й зв'язку з діяльністю ЄЦ і взагалі з політикою справа не має. Натомість у кулуарах говорять, що в такий спосіб влада показала Амбросьонкові, хто насправді в домі хазяїн, – днями він заявив про великі політичні перспективи «Єдиного центру» і свого лідера Віктора Балогі.

ФОТО: УІНАН, АНДРІЙ ПОМАКІН, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ

Читайте більше на стор. 12, 14, 16

6 вересня 1770 року

Закладена Олександрівська фортеця, із 1921 року – Запоріжжя

7 вересня 1984 року

У Римі помер Патріарх УГКЦ Йосиф Сліпий, 1992 року перепохований у львівському соборі св. Юра

8 вересня 1514 року

Під Оршею (нині Білорусь) сили Костянтина Острозького перемогли 80-тисячне московське військо

9 вересня 1920 року

Створено Київський авіаційний завод

40,5 млн т

становитиме в Україні врожай зернових цього року, заявив міністр аграрної політики Микола Присяжнюк. Це на 6 млн т менше від прогнозованого раніше

120 тис. т

продовольчої пшениці хоче купити в Україні Грузія. Уряд обіцяє задовольнити прохання

60 тис. т

може сягнути дефіцит гречаної крупи, ціна якої в Україні підскочила до 16 грн за кг. Щороку українці споживають 150 тис. т гречки

5 ОБЛИЧ

ОЛЕКСАНДР ТУРЧИНОВ
під ударом

Колишній перший віце-прем'єр може опинитися під слідством у справі про незаконний продаж Держкомрезервом природного газу приватним структурам.

БОГДАН ДАНИЛИШИН
у розшуку

Екс-міністр економіки опинився у міжнародному розшуку по лінії Інтерполу, оскільки не з'являється на допити до слідчого.

АНАТОЛІЙ МОГИЛЬОВ
розставив пріоритети

«Я, звичайно, вважаю, що вона (українська мова) недосконала, – заявив міністр внутрішніх справ. – Я вважаю, що це не саме основне у роботі міліції – знання мови».

ГЕННАДІЙ МОСКАЛЬ
порадив, кого хапати

«Якщо я зникну, беріть за задницю Могильова», – заявив народний депутат у відповідь на обіцянку чільника МВС «розібратися з інформаційною війною» Москаля.

ВЛАДІМІР ПУТІН
знижок не дасть

«Ну куди ще? І так достатньо», – заявив російський прем'єр-міністр, коментуючи сподівання українського уряду отримати нові знижки на газ.

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

Янукізми

Чинний президент навічно увійде в історію своїми «крилатими фразами»

Спроби гаранта показати свою освіченість закінчуються конфузами. Для обмовок і зворушливих помилок у публічних промовах Віктора Федоровича вже придумали спеціальний термін: «янукізми». Ними він змушує хапатися за голову своє оточення і ніяковіти іноземні делегації, дає приводи для зловтихи опонентам. Саме він «відкрив» в літературі Ісаака Бебеля, Анну Ахметову і Гулака Артёмовського, а також зробив поетом Антона Чехова. Може, як і його попередники, Віктор Янукович не стане для країни хорошим президентом, але найсмішнішим – гарантовано.

«І тоді у 2003 році був саміт Україна – ЄС у Брюсселі, і напередодні цього саміту **Романо Проді з Ірландії** – ви пам'ятаєте, хто це такий був...»
Романо Проді – відомий італійський, а не ірландський політик, свого часу двічі очолював уряд Італії

Звертаючись до Гіларі Клінтон: «Я вдячний вам, пані шановна **генеральний секретар**, президенту Обамі за теплі слова»
Далось взнаки комуністичне минуле президента. Насправді посада Гіларі Клінтон звучить як «державний секретар»

«**Наступного року** Україна відзначатиме ювілей Тараса Григоровича Шевченка»
Тарас Шевченко народився 1814 року, помер – 1861-го, відповідно 2011 року виповниться 150 років з дня смерті поета.

ОПИТУВАННЯ

ШКІЛЬНІ НЕПРИЄМНОСТІ

Дорослі назвали найбільші проблеми у середній школі*

*Респонденти мали можливість вказати кілька варіантів відповіді. За результатами опитування Київського інституту проблем управління. Взяли участь 1 тис. респондентів віком від 18 років, можлива похибка +/-3,2%.

на 30%

подорожає спирт, вирішили в держконцерні «Укрспирт». Зростання цін на горілку неминуче

3 млн українців

зараз працюють за кордоном. Легально вийшли працювати у першому півріччі 2010-го лише 42 тис. співгромадян

«Олімпіаду 2022 року було б добре провести в Україні, зокрема на **Буковині в Карпатах**»
Насправді президент мав на увазі гірськолижний курорт **Буковель на Івано-Франківщині.**

«**Чорноморський флот стояв і стоїть** на цій базі (у Севастополі. – Ред.) уже **більше 300 років**»
Насправді російський флот уперше з'явився в Ахтіарській бухті, де згодом було закладено Севастополь, у 1783-му, тобто лише **227 років тому.**

«Наприклад, **демлітація** нашого кордону...»
Вочевидь, президент мав на увазі «**делімітацію**» – слово «демлітація» у словниках відсутнє.

«Ще тоді було зрозуміло, що конфлікти на території заморожених конфліктів тільки загостриватимуться, і наступним яскравим прикладом була **Північна Осетія**»
Президент переплутав **Північну Осетию з Південною**

КОРОТКО

Книжок поменшало

Видавництво книжок в Україні за вісім місяців поточного року скоротилося на 1824 найменувань, а загальний наклад зменшився на 6,6 млн екземплярів. Про це свідчать оперативні дані Книжкової палати України. З початку року вітчизняні видавництва випустили 11 746 книжок і брошур тиражем понад 20,65 млн примірників (торік за цей самий період друком вийшли 13 570 найменувань накладом 27,3 млн). З них українською мовою побачили світ 7671 найменувань загальним тиражем 9,66 млн примірників. Експерти пояснюють тенденцію ще більшою експансією на український ринок російських видавництв та загальним зменшенням продажу книжок у 2010 році на 12–15%.

Виші скоротять укрупненням

Влада збирається зменшити кількість вищих навчальних закладів в Україні. Про такий намір заявив Віктор Янукович, мовляв, жоден з українських вишів не входить до рейтингу 500 кращих університетів світу. Вже запропоновано скоротити кількість державних університетів шляхом їх об'єднання. Укрупнення вишів та збільшення кафедр ще не означає покращення якості освіти. Зокрема, у кожному з 39 коледжів Оксфордського університету одночасно навчаються не більше ніж 500–600 студентів

Українську гонять із Донбасу

На Донеччині скорочують українські класи в школах. «Управління освіти вирішило зменшити штат вчителів на 25%, – розповіла місцева правозахисниця Марія Олійник. – Чомусь під скорочення потрапляють саме україномовні вчителі». Зокрема, учні одинадцятого класу школи №1 міста Вугледар Донецької області за тиждень до початку навчання дізналися, що їхній україномовний клас ліквідовують. «Це зробили за вказівкою начальника міського відділу освіти Вугледара Володимира Войцеховського», – заявляє правозахисниця.

ФОТО: УНАН, ЄВГЕН КОТЕНКО, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ, ІНОСГРАФКА, ПАВЛО НІЦ, АНДРІЙ ЄРМОЛЕНКО

Про свободу слова та ціну на гречку

Автор:
Вікторія
Сюмар,
директор
Інституту
масової
інформації

Несподіванки не сталося. «5 канал» і ТВі, попри всю публічність процесу та низку заяв від авторитетних міжнародних організацій, не змогли відстояти свої ліцензії, отримані в останньому конкурсі.

Київський апеляційний адміністративний суд, ніби дочекавшись, допоки Віктор Янукович відбуде зустріч з Ангелою Меркель і розповість іноземним журналістам, як він зацікавлений у демократії та свободі слова, після трьох днів засідання підтвердив незаконність рішення Нацради з питань телебачення і радіомовлення про надання цих частот.

Зараз канали підраховують збитки і думають, що робити далі. Те саме варто зробити всій країні. Адже головним постраждалим у цій справі виявилася саме держава Україна, навіть якщо усвідомлення цього прийде потім.

І рік не лише в тім, що йдеться про наступ на свободу слова та подальше запровадження цензури. Бо ж розвивати мовлення не можуть єдині два телеканали, не пов'язані з нинішньою владою, телеканали, які завжди провадили незалежну та збалансовану редакційну політику.

Значно гірше – це втручання суду в рішення регулятора, це перегляд уже досягнутих і підписаних угод. Це, зрештою, те, що у випадку з Юлією Тимошенко називали реприватизацією, а ціни називають досягненням законності.

Ви можете уявити собі інвестора, котрий нині захоче вкласти гроші у розвиток бізнесу в країні, де можна переглянути через суд будь-які рішення і забрати ліцензії, за які сплачені гроші? Крім того, це ж роблять не зі спиртозаводом чи тютюновою фабрикою, це стосується найбільш публічного бізнесу – телевізійного.

Микола Княжицький каже, що інвестор ТВі як громадянин Великої Британії звертатиметься до Єврокомісії з проханням захистити його інвестиції, оскільки між Євросоюзом та Україною діє договір про взаємний захист інвестицій.

Можна уявити, що повинен думати після цього бізнесмен, який теоретично хотів би мати бізнес в Україні. Він має перехреститися, що той бізнес залишився в теорії. І він так і зробіть.

Бо заяви влади про відданість демократії та законності – це одне, а конкретні судові рішення, переділ ліцензій, нерозслідувані вбивства та неприхований тиск на бізнес – це інше. І це значно переконливіше.

Які висновки зробіть влада? Чи зрозуміє Валерій Хорошковський, що судове подання від компа-

нії його дружини завдало серйозних збитків, зокрема, і національній безпеці, якою він за посадою та за наші гроші мав би опікуватися? Питання риторичне.

Валерій Хорошковський досягнув своєї мети. Томас Гоббс казав, що вона виправдовує засоби. Але Гоббс жив давно, тоді не було глобалізації, вільного руху капіталів та інтернету. В сучасному світі іміджеві втрати дуже часто коштують чимало, що трансформується і в конкретні збитки.

Мене часто переконують у тому, що для українців свобода слова не є цінністю. Що це дуже неконкретне і неусвідомлене право, за яке не боротимуться, за що не підуть на вулицю. Мовляв, висока ціна на гречку – це значно більший удар по владі, по її рейтингу, аніж десятки фактів тиску та цензури. Адже свободу слова на хліб не намастиш. Але це помилкове уявлення.

Насправді ці речі взаємопов'язані. Адже ціни у продуктових крамницях безпосередньо залежать від економічної політики уряду, а ця політика буде успішною, коли буде прозорою. Ціни залежать від інвестицій, які ніколи не прийдуть в країну, де держава не рахується з правом власності. Де немає чесного суду, а відтак не можна відстояти свої законні права. Де немає вільних ЗМІ, які роблять процес прозорим. Ціни залежать від конкуренції, що можлива лише за умов незарегульованого державою ринку.

Права, свободи, вільний ринок, вільний оборот капіталів, їхній захист, економічна активність – усе це взаємозалежне. Без певних сегментів система, яка довела свою економічну ефективність і до якої на

словах прагне влада, не працює. Система, що будується на ідеології лібералізму.

Хоча вже нікого не дивує, що слова нинішніх керманців дуже сильно відрізняються від справ. Президент говорить про реформи, а уряд Азарова подає Податковий кодекс, від якого в підприємців волосся стає дибки на голові. Президент говорить про відданість ідеям демократії, а міліція силою відтісняє опозиційних мітингувальників якнайдалі від акцій протесту. Влада каже про відкритість і відверто ігнорує будь-які зауваження чи пропозиції громадськості. Президент твердить про свободу слова, а незалежні канали втрачають частоти, журналісти зникають, у них стріляють, їм погрожують та звільняють із роботи.

Усе це не збіг обставин. Це речі одного порядку. Просто система, яку реально запроваджують в Україні, називається зовсім не демократією, і до теорії лібералізму вона не має жодного стосунку. ■

**ДВА ТЕЛЕКАНАЛИ, ЄДИНІ
В УКРАЇНІ, ЩО
НЕ ПОВ'ЯЗАНІ З ВЛАДОЮ,
НЕ МОЖУТЬ РОЗВИВАТИ
МОВЛЕННЯ**

ПОЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ У КИЄВІ
оголошує конкурс на зрубуття
ПРЕМІЇ ІМ. КАЗИМИРА МАЛЕВИЧА

Для українського митця
(віком до 40 років) за йоголі внесок
у розвиток сучасного мистецтва,
особливо підкреслюючи: **якість,**
майстерність, досягнення, значення.

Висунути кандидатур на нагороду
можуть українські та закордонні
культурні установи, галереї та музеї,
творчі об'єднання, наукові центри,
Приком зголошень —
до 31.10.2010.

Деталі —
www.polinst.kiev.ua

ВІСЬМНАДЦЯТИ ЛЕТЬ ПРЕМІЯ ІМ. КАЗИМИРА МАЛЕВИЧА

**Лавринович
і Партнери**
юридична фірма

ВАШ КЛЮЧ ДО УСПІХУ

Ігри в демократію

За півтора тижні до початку виборчої кампанії партія влади змінила правила гри на майбутніх місцевих виборах на користь придворної опозиції

Автор:
Аліна Пастухова

На позачерговому засіданні 30 вересня парламентська коаліція, як і очікувалося, 264 головами схвалила законопроект про зміни до закону про місцеві вибори за авторством регіонала Олександра Єфремова. Свої дії коаліціанти пояснили бажанням зробити документ демократичнішим, наголошуючи, що врахували всі критичні зауваження та побажання опозиції. Опозиціонерам навіть дозволили провести обговорення трьох альтернативних законопроектів, спрямованих на вдосконалення закону про вибори. Але цим зусилля регіоналів з утвердження демократії обмежились. Усі три законопроекти депутатів від опозиції були швидко провалені.

Незалежні експерти сходяться на думці, що внесені правки дещо поліпшили документ, але не настільки, щоб він сприяв забезпеченню прозорих виборів. Більшість суперечливих норм, які викликали зливу критики, залишилися недоторканими.

Законопроект Єфремова вініс до правил гри фактично дві суттєві зміни. По-перше, знято обмеження на участь у перегонах місцевих організацій політичних партій, зареєстрованих пізніше ніж за 365 днів до голосування. Тобто молоді політичні проекти зможуть взяти повноцінну участь у виборах. Як стверджують у партії влади, ця зміна має покласти край скуповуванню місцевих організацій маленьких і непопулярних, але давно зареєстрованих партій. Утім, повернення до старих правил підтверджує версію про те, що влада робить із «Сильної України» Сергія Тігіпка придворну опозицію

ПІДСИЛИЛИ.
Нова редакція закону про місцеві вибори вигідна Сергієві Тігіпці

(див. *Тиждень*, №33–34/2010). На відміну від Партії регіонів, динаміка рейтингу «Сильної України» наразі залишається позитивною (за даними Центру Разумкова, за літо рейтинг регіоналів знизився з 41,2% до 27,6%), тож місцеві вибори будуть для влади набагато успішнішими, якщо політична сила віце-прем'єра набере якомога більше голосів. Нагадаємо, що через обмеження щодо участі у виборах найбільше постраждала б і «Сильна Україна» – з близько 800 осередків політичної сили за рік до місцевих виборів було зареєстровано 462 (з 680 місцевих організацій «Фронтів змін» вчасно зареєструвалися лише 18).

«Партія регіонів подає як велике досягнення демократії те, що справді репресивну норму про 365 днів реєстрації було скасовано. Але мотивація ПР полягає насамперед у тому, що вона переконалась у падінні свого рейтингу і тепер прагне запустити конкурентів на електоральне поле Юлії Тимошенко», – пояснює директор компанії стратегічного консалтингу Berta Communications Тарас Березовець. Регіоналам вигідно запустити на вибори якомога більше опозиційних партій, щоб ускладнити процес досягнення ними порозуміння у місцевих радах після завершення виборів.

Інше важливе нововведення – змінився принцип формування складу територіальних виборчих комісій, і теж на користь партії влади. Хоча, на перший погляд, зміни начебто мали б здовольнити опозицію. Склад комісій збільшили до 18 членів (раніше закон передбачав 15) і надали право подавати кандидатури до тервиборчкомів не лише місцевим організаціям політичних партій, представленим у фракціях Верховної Ради поточного скликання, а й усім осередкам партій, що зареєстровані в Україні. Згідно з новою редакцією закону до складу тервиборчкомів входимуть 15 осіб від парламентських політичних сил і три представники від непарламентських партій, яких визначатимуть жеребкуванням.

«Ця норма поставила у рівніші умови сили, представлені у Верховній Раді, оскільки тепер у ТВК будуть представники від усіх 16 парламентських партій, а не п'яти фракцій. І ще три місця шляхом жеребкування надаватимуться партіям, не представленим у парламенті», – пояснив *Тижню* цю норму член Центральної виборчої комісії Андрій Магера.

Натомість для партії влади залишаються лазівки. Зокрема, форму подання на затвердження членами тервиборчкомів ЦВК ухвалює не пізніше від дати початку виборчого процесу, тобто 11 вересня. І ці подання вносяться не пізніше як за 49 днів до дня виборів, тобто теж до 11 вересня. «Очевидно, що 11 вересня отримати форму подання, підготувати його та внести встигне тільки Партія регіонів, яка отримає від своїх членів ЦВК форми до їх затвердження», – прогнозує бютівець Сергій Подгорний. А потім окуповані регіоналами тервиборчкомі формуватимуть дільничні комісії. ■

ЯКІСНЕ ЖИТЛО

на бульварі Кольцова, 14
будинок №26

Привабливі ціни

Заселення розпочалося

Поруч з парком

Від
9025*
грн. за м²

*за умови 100% передплати

ПОСПІШАЙ! ЦІНИ ЗРОСТАТИМУТЬ!

ПАРКОВИЙ
ЖИТЛОВИЙ КОМПЛЕКС

м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 9
тел.: 0(44) 569 36 56, 569 36 57
www.nbk.ua

НБК
НАЦІОНАЛЬНА БУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ

Ліцензія МРРБУ Серія АВ №357484 від 15.08.2007 Парковий: №0216-Св від 25.03.2008 виданий Інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю у м. Києві

Усі по місцях!

Влада ліквідуватиме райради у містах, у яких не має шансів сформувати після виборів більшість

Автор:
Аліна Пастухова

Схоже, 31 жовтня вибори в Києві, на відміну від решти країни, не відбудуться зовсім. Щоб не допустити посилення в столиці позицій опонентів, влада прагне ліквідувати районні ради. Київська міська рада вже спрямувала звернення до парламенту з пропозицією внести відповідні зміни до закону про столицю. Парламент же, вочевидь, прийме те рішення, яке найбільше сприятиме реалізації інтересів Партії регіонів. Нагадаємо, що цього року кияни обиратимуть лише владу в районах міста. Термін повноважень Київради та мера, обраних на дострокових виборах 2008 року, добігає кінця у 2012 році.

БИТВА ЗА КИЇВ

Дискусії щодо доцільності існування в столиці районних рад давно ведуть як експерти, так і політики. Прихильники ідеї ліквідувати ці представницькі органи стверджують, що більшість повноважень райрад де-факто давно перейшли до Київської міської ради і проблем мешканців міст райради давно не вирішують. Ті, хто наполягає на збереженні існування цих органів, пояснюють свою позицію необхідністю забезпечити кращу комунікацію між киянами та місцевою владою. Партія регіонів мотивує своє прагнення терміново розставити в цій дискусії всі крапки над «і» та ліквідувати райради в столиці тим, що вони, мовляв, неефективні й не виконують покладених на них завдань; натомість на утримання більш як 600 депутатів цих рад Київ змушений щороку витратити 70 млн грн, які можна було б перенаправити на облаштування столиці.

Опозиція та чимало політичних експертів схиляються до іншої думки: ПР стурбована аж ніяк не питанням скорочення бюджетних витрат. Регіонали бояться київських виборів, після яких вони можуть втратити контроль над районами столиці; ПР прагне сформувати жорстку підконтрольну їй адміністративну вертикаль, а програш виборів у Києві робить реалізацію цієї мети практично неможливою; зрештою, біло-блакитні не проти «помститися» киянам, більшість яких кілька років поспіль не підтримувала ПР на виборах, позбавивши їх права голосувати.

Згідно з рішенням Конституційного Суду в справі про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах міста Києва від 13 жовтня 2005 року, «лише обраний районною в місті Києві радою голова є головою її виконавчого органу (районної державної адміністрації міста Києва) і підлягає наступному затвердженню президентом України». Тобто хто очолить районну держадміністрацію, залежить не від президента, а від політичних сил, які сформують у райраді більшість. Отже, боротьба зараз іде не за ради, а за районні адміністрації.

Згідно з результатами соціологічних досліджень на виборах до райрад столиці за партію влади готові голосувати лише 10% виборців. Решта голосів розподіляється переважно між опозиційними до партії влади політичними силами. Тож сформувати більшість у райрадах столиці ПР, вочевидь, не зможе, а опозиціонери в десяти районних держадміністраціях регіоналам не потрібні. Ліквідувавши ж райради, регіонали зможуть розставити на посади голів районних адміністрацій

своїх людей, контролюватиме яких голова Київської міської державної адміністрації (зараз ці функції виконує першого заступника голови КМДА регіонал Олександр Попов). ПР планує розмежувати повноваження київського мера та голови КМДА, надавши останньому всю повноту виконавчої влади в місті. Подейкують, що Міністерство юстиції активно допрацює законопроект про внесення відповідних змін у закон про столицю та планує винести цей законопроект на розгляд парламенту на черговій сесії у вересні.

Такі ініціативи напередодні виборів суперечать принципам демократії, стверджують політологи, оскільки позбавляють киян права висловити своє ставлення до чинної влади через підтримку чи непадтримку її на виборах. Опитування громадської думки, проведене Київським міжнародним інститутом соціології у червні – липні, свід-

91%
КИЯН,
ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО
ГОЛОСУ,
ХОЧУТЬ ВЗЯТИ УЧАСТЬ
У МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ

За даними
опитування КМІС

ПРЯМА МОВА

**Ігор Коліушко,
директор Інституту
політико-правових реформ**

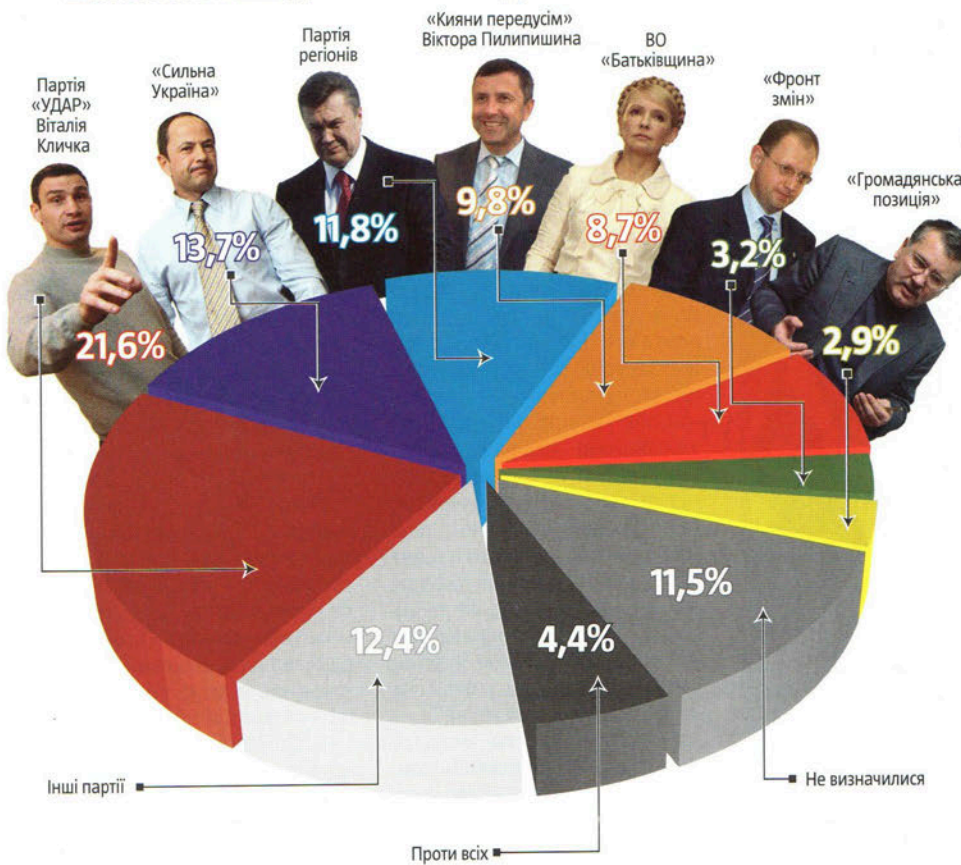
Київ – велике місто, ним важко управляти централізовано. Крім того, в Києві велику вагу має державна адміністрація. Тому ліквідація районних рад звужує місцеве самоврядування в принципі. Фактично влада державної адміністрації стає майже тотальною. Тож у столиці я б цього не робив. А те, що їх ліквідували у Львові, Одесі, Харкові – це однозначно позитивно, бо в цих містах вся повнота влади належить органам міського самоврядування: міським головам і міським радам, які є виборними, а місто – цілісний організм, і політика міського розвитку може бути тільки одна.

**Володимир Фесенко,
директор Київського
інституту проблем управління**

Є міжнародний досвід, досвід європейських міст – Парижа, Лондона. У великих містах Європи зберігаються такі районні структури, бо потрібно підтримувати зв'язок із людьми. І для цього недостатньо адміністрацій, потрібен представницький орган, який би здійснював зв'язок влади з мешканцями.

ЯКБИ ВИБОРИ В КИЄВІ ВІДБУВАЛИСЯ НАЙБЛИЖЧИМ ЧАСОМ, ШАНС ПОТРАПИТИ ДО РАЙОННИХ РАД МАЛИ Б ТАКІ ПОЛІТИЧНІ СИЛИ:

Опитування проведене Київським міжнародним інститутом соціології 28 червня – 16 липня. Опитано 1601 мешканця Києва віком від 18 років. Статистична похибка вибірки не перевищує 2,5%

чить, що у виборах до райрад столиці готові взяти участь 91% киян. За словами експертів, Київ – величезне місто, де кількість мешканців одного району може перевищувати населення деяких обласних центрів, тому кожен район столиці має право на свій представницький орган. Зрештою, оскільки мова йде про обмеження права киян на місцеве самоврядування, перш ніж приймати рішення про скорочення райрад у столиці, потрібно проводити публічне обговорення цієї ініціативи й навіть виносити її на референдум, нереконаний політолог Володимир Фесенко.

На думку багатьох експертів, аргументи регіоналів щодо неефективності районних рад є непереколивими. «Районам реально виділяється лише по 60–70%, а деяким – взагалі по 30–40% затверджених міською радою бюджетів. Райони забезпечують зарплати вчителям,

комунальникам, більше вони нічого не можуть вирішити, бо грошей немає», – пояснює ситуацію заступник голови парламентського комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування Ольга Бондар. Проте якщо райради ліквідують, частину їхніх повноважень доведеться передавати районним державним адміністраціям, тобто збільшуватиметься вже кількість співробітників адміністрацій, на оплату праці яких підуть гроші, що їх ПР планує нібито заощадити. Зросте й чисельність апарату Київради, якому доведеться виконувати функції райрад, відповідно – і витрати на його утримання. Ліквідація районних рад у столиці обмежить доступ її мешканців до місцевого самоврядування. Збільшиться навантаження на депутатів міської ради, потрапити на прийом до яких простим громадянам буде фактично неможливо.

11 вересня стартує виборча кампанія з місцевих виборів, намічених на 31 жовтня. Про її початок ЦВК планує оголосити на засіданні 3 вересня

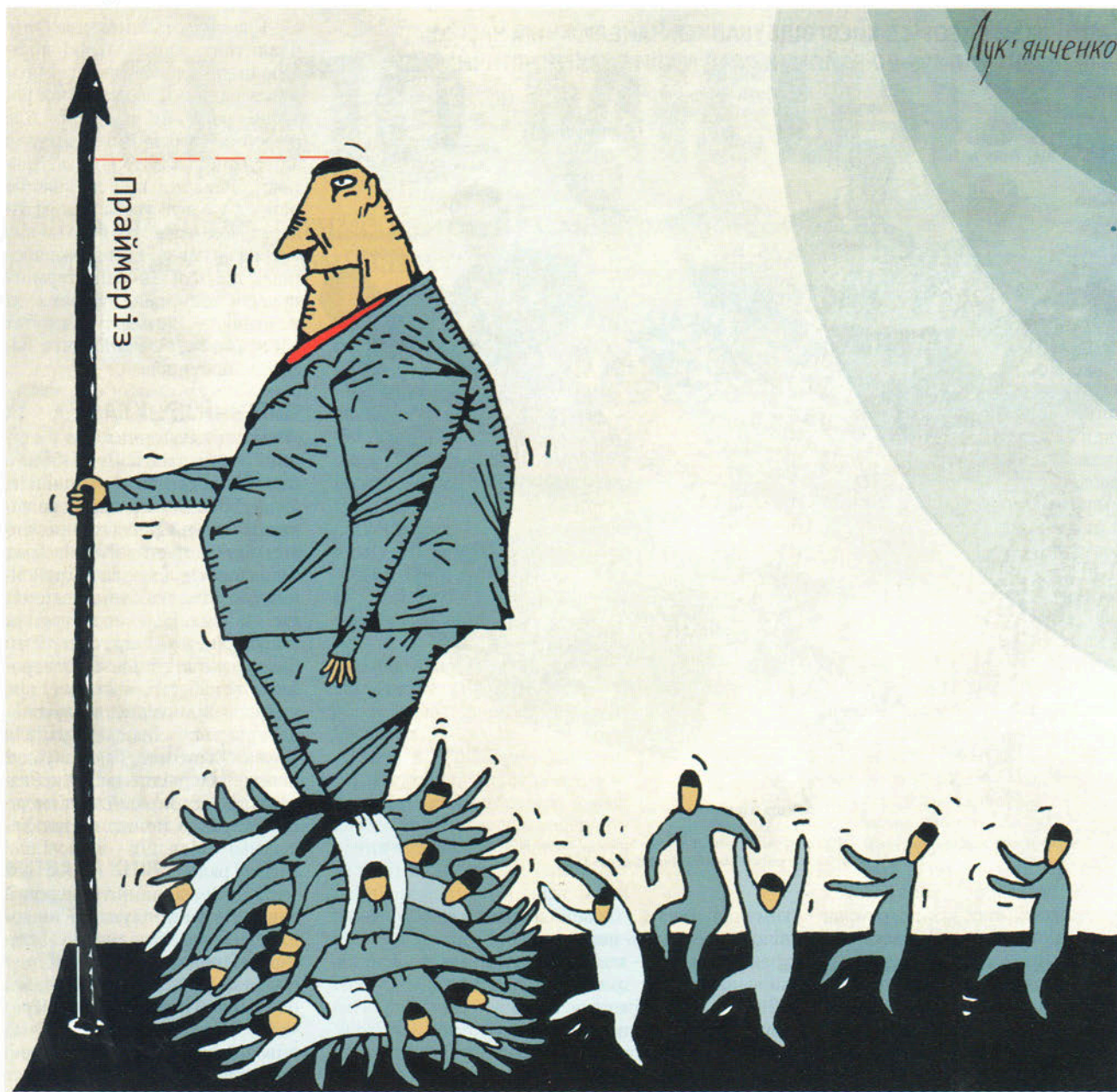
Критикують ініціативи білоблакитних навіть палкі прихильники ідеї скоротити районні ради. «Я вважаю, що районні ради не потрібні. Але реформи варто здійснювати не з міркувань політичної доцільності. Рішення про ліквідацію райрад у Києві треба приймати зараз, але вводити його в дію можна не напередодні цих виборів, а після закінчення терміну повноважень рад, обраних 31 жовтня», – наголошує депутат Київради від Блоку Кличка Валерій Карпунцов.

ПОГАНІЙ ПРИКЛАД

Ліквідація районних рад у столиці може мати й набагато більше негативних наслідків. Якщо ПР вдасться протягти через парламент рішення про ліквідацію райрад у Києві, вона продовжить ліквідацію районних рад в інших «неблагонадійних» містах, де не користується популярністю в електораті. Тим більше що в інших містах зробити це набагато простіше, ніж у Києві. Відповідно до законодавства для ліквідації райрад Києва Верховна Рада мусить внести відповідні зміни до закону про столицю. Для ліквідації райрад в інших містах достатньо рішення відповідної міської ради.

Власне, перший тривожний дзвінок уже пролунав – нещодавно було ліквідовано Іллічівську районну раду в Маріуполі, де ПР не користується особливою популярністю. Причому райрада ліквідувалася «з власної ініціативи», точніше з ініціативи депутатів від ПР та Блоку Наталі Вітренко, які проштотували це рішення. Противники розпуску Іллічівської райради висунули свою версію: рада, хоч і з обмеженими повноваженнями, допомагала відстоювати інтереси колишнього власника ММК імені Ілліча Володимира Бойка, тому виявилась непотрібною ПР. Ліквідовані і райради у Харкові. 30 червня Харківський апеляційний суд визнав законним рішення Харківської міської ради про ліквідацію районних рад міста.

Зараз активно ведуться дискусії про ліквідації районних рад у Вінниці, Черкасах та Кіровограді. ■

ПРАЙМЕРІЗ ШВИДКОГО ПРИГОТУВАННЯ

Західна технологія внутрішньопартійного відбору кандидатів в українському варіанті набула досить химерних форм

Автор:
Наталія Гейчук

Підготовка до місцевих виборів спричинила появу в нашому політичному лексиконі нового слова – праймеріз. Західна технологія внутрішньопартійного рейтингового голосування через перенесення на український ґрунт змінилася до невпізнання: набула химерних форм і виконує здебільшого рекламну функцію, причому не досить вдало. На батьківщині праймеріз, у США, ця процедура займає кілька місяців, вітчизняні ж законодавці політичної моди вирішили, що впораються за лічені тижні.

Нашвидкуруч упроваджували нову технологію три політичні сили – «Сильна Україна», «Єдиний центр» та гравець зі стажем «Батьківщина». Кожен адаптував її до українських реалій на власний розсуд та відповідно до поставлених завдань, не надто переймаючись збереженням первинного змісту.

ТРУДНОЩІ ОБРАННЯ НАЙСИЛЬНІШИХ

Найбільш технологічно до проведення праймеріз підійшли в «Сильній Україні» – розпочали першими, всю інформацію про претендентів на мандати виклали на партійному сайті, підбити підсумки голосування обіцяють чітко до офіційного старту передвиборчих перегонів. У кожному регіоні, де партія мала право висувати (відповідно до нового виборчого закону) своїх кандидатів, запропонували обрати трьох найкращих із десяти активістів. Чому саме з десяти – невідомо. Чи то так технологи порадили, чи то поповнення лав партії Сергія Тігіпка відбувається не настільки швидко, як рапортують його підлеглі. Партійці голосують за кандидатів на сайті, всі інші громадяни для висловлення власного ставлення мусять знайти пункт із вивіскою «Народний праймеріз» на вулиці. Адреси їх розташування можна дізнатися з того ж таки сайту. Особисто я

натрапила на пункт голосування випадково. Дівчата-агітаторки моєї зацікавленості щиро зраділи – на товпу охочих довідатись, кого пропонує до місцевих рад партія «нових лідерів та реформаторів», не спостерігалось. Для тих, хто вирішив включитись у гру в народний праймеріз, жодних обмежень не існує. Голосування анонімно, ніхто навіть не запитував, чи проживаєте ви в цьому районі. В списку, який мені видали, всі десятеро претендентів на депутатські крісла – невідомі люди. Оскільки вибрати достойників за фото несерйозно, ознайомила з їхньою короткою біографією та програмою дій. Наймолодший претендентці на депутатський мандат виявилось 22 роки, але вона єдина зі списку, хто має уявлення про майбутню роботу, оскільки працює помічником депутата райради.

Участь у праймеріз беруть загалом майже півтори тисячі «сильних українців», обрати найкращих із них не легко, позаяк зустрічей із виборцями вони не проводять, дебатів між собою не влаштовують і лише деякі з них мають досвід роботи на виборчих посадах. Єдине джерело інформації про цих «нових лідерів» – агітаційний аркуш із фото, біографією та програмою. Проте кого б із них попередньо не обрали прихильники «Сильної України», швидше за все, ті ж 10 прізвищ фігуруватимуть і у виборчому списку цієї політичної сили. Вочевидь, ще й інші будуть, які через сито праймеріз не проходили. Місцеві ради, до яких має право висувати своїх кандидатів «Сильна Україна, складаються з 50–150 осіб. Зважаючи на задекларовану Сергієм Тігіпком мету здобути на виборах друге місце, до списків доведеться включати нерейтингових партійців та ще й додатково оголошувати масовий призов.

БЕЗ ЗАЙВОГО РОЗГОЛОСУ

Бютівці свій праймеріз провели тихо, розголошувати особливості технології вну-

newoton®
ДИВОВИЖНИЙ СВІТ

Мережа магазинів дивовижних речей

Диво-аксесуари для комп'ютера

Домашні дрібниці

Мультимедіа

Розваги та відпочинок

Предмети інтер'єру

Дивна канцелярія

В Інтернет-магазині www.chudesa.com.ua
-5%

- ТРЦ «Караван»
- ТРЦ «Dream Town»
- ТВК «Глобус»
- ТРЦ «SKY MALL»
- ТЦ Галерея подарунків «Новий проїзд»

Корпоративні та оптові продажі (044) 585-97-29

трішньопартійного відбору кандидатів відмовилися. На всенародне обговорення подали списки, сформовані «за пропозиціями первинних парторганізацій». Ознайомитися з ними можна у вулицьких наметах БЮТ. Списки довгі – від 50 осіб, дані про кандидатів мінімальні: дата народження, партійність, місце роботи, наявність досвіду роботи в органах місцевого самоврядування. Висловити свою думку можна щодо кожного, в кількості не обмежують.

Знайти форпост «сердечного» праймеріз у Києві було нелегко. Після безуспішних самостійних пошуків довелося зателефонувати в місцеву партійну організацію. Там натомість запропонували завітати безпосередньо до них або не завадати собі зайвого клопоту й висловити власну думку про претендентів телефоном –

списки кандидатів у депутати до райрад столиці можна прочитати на сайті київського осередку «Батьківщини». В моєму районі охочих отримати мандат виявилось аж 76. Уподобати когось на підставі вбогих даних про кандидатів майже неможливо. Чим вони займатимуться в разі обрання до ради – невідомо – програму дій не оприлюднюють.

Млинець праймеріз від БЮТ за всіма ознаками глевкий. Навіть інформаційний ефект від акції наближений до нуля. Втім, навряд чи це завадить лідерам по її завершенні сповістити, що партійні лави очищені, зокрема й за допомогою громадськості.

ЄЦ ПАСЕ ЗАДНІХ

Єдиноцентристи трохи забарилися на старті, вирішуючи організаційні питання (провели

партійний з'їзд та започаткували колективне лідерство), тож процедуру обрання найкращих із кращих обіцяють здійснити на початку вересня, практично впритул до старту виборчої кампанії. 25 серпня ЄЦ завершив вербування тих, хто хоче пройти рейтингове голосування, а за тиждень обіцяв

УПОДОБАТИ КОГОСЬ НА ПІДСТАВІ ВБОГИХ ДАНИХ ПРО КАНДИДАТІВ МАЙЖЕ НЕМОЖЛИВО

розставити по країні свої намети, де можна буде побачити списки претендентів.

До участі в праймеріз «Єдиний центр» запросив насамперед незалежних кандидатів та представників тих партій, яких новий закон спочатку суттєво обмежував у праві висувати своїх членів. Переможцям обіцяє підтримку у висуванні в мажоритарних округах, на посади мерів і селищних голів та на прохідні місця в партійних списках. ЄЦ має розгалужену структуру й налічує понад 800 регіональних організацій, які можуть брати участь у місцевих виборах, але відчуває брак харизматичних лідерів. Навіть обрання десяти партійних керівників не збільшило привабливості цієї сили для виборців. Єдиноцентристи пропонували іншим політичним силам співпрацювати на виборах, запрошуючи їх балотуватися під своїми прапорами оптом, проте ніхто не відгукнувся. Тепер, оголосивши проведення праймеріз, збираються залучити їх у роздріб. Вікторіві Балозі партія потрібна не на папері, тож місцеві вибори максимально використовують для її розкрутки.

Отже, праймеріз по-українськи: замість тривалої роз'яснювальної роботи з виборцями та формування реальних умов для внутрішньопартійної конкуренції, і ветерани, й новачки українського партійного фронту в гонитві за прихильниками вирішили за краще демонструвати фальшиву відкритість, створюючи в громадян ілюзію причетності до формування виборчих списків та впливу на прийняття рішень. ■

ЯК У НИХ

Праймеріз – внутрішньопартійні вибори кандидатів для участі в наступних загальних виборах на заміщення державних посад. Вони бувають відкритими, коли голосувати може будь-хто, й закритими, коли право голосу мають тільки члени партії. Уперше були застосовані в США у XIX столітті. Запроваджені, аби обмежити вплив партійних босів, представників великого бізнесу, членів Конгресу, губернаторів та інших посадових осіб на формування традиційних списків. Ця процедура мала стати також інструментом відсіювання явних аутсайдерів, посилення ротації посадових осіб та лояльності виборців. Сьогодні в Америці праймеріз поширюється буквально на всі виборні посади в законодавчій та виконавчій владах на федеральному, регіональному й місцевому рівнях. У країні за допомогою праймеріз обирають на близько 500 тис. посад, із яких на федеральному рівні лише 542: президент, віце-президент, 100 сенаторів і 435 членів Палати Представників, 5 територіальних делегатів. Проведення праймеріз передбачено Конституцією, а процедура регулюється законодавством кожного штату, а також внутрішньопартійними правилами і сформованими традиціями. Проводять перегами місцеві виборчі органи (аналог територіальних виборчих комісій в Україні). Втім, вони мають право відмовитися від опитування (наприклад, із огляду на недостатнє фінансування) й повністю покласти цю відповідальність на партію. Кандидати залежать від «спонсорів» – переважно більшість переможців праймеріз у США становлять ті, хто був успішнішим у залученні добровільних внесків у процесі збору грошей для праймеріз. Відповідно до правил партії мають право на власний розсуд виключити зі своїх лав (а отже, й із попереднього списку) будь-якого кандидата, де-факто ветууючи його кандидатуру та позбавляючи своєї підтримки. Однак за кандидатами завжди залишається право оскаржити таке рішення в суді.

Попередні вибори проводять також у Великій Британії, Ізраїлі, Іспанії, з 2005 року – в Італії, з 2006 – у Франції.

В Ізраїлі праймеріз запровадили на початку 1990-х років і використовують для формування партійних списків лише на виборах до парламенту – Кнесету. Вибори до Кнесету відбуваються за пропорційною системою. Список, сформований за підсумками праймеріз, має дві категорії кандидатів: до першої входять переможці загальнонаціонального округу – від 10 до 20 найпопулярніших політиків («зірок» партії); до другої – переможці в регіонах країни. Спочатку проводять праймеріз у загальнонаціональному окрузі, інші 40–50 позицій заповнюють за результатами в регіональних округах.

У Британії для обрання кандидатів у члени Британського парламенту від Лейбористської партії місцеві виконавчі органи партії збирають заявки від членів партії, які ввійшли до ухваленого партією списку, й складають попередній список кандидатів. До нього автоматично потрапляють чинні депутати. Після голосування центральний виконавчий орган партії має право вето на кандидатуру переможця. Крім того, траплялися випадки, коли центральний виконавчий орган партії вносив зміни до процедури голосування. На виборах мера Лондона в 1999–2000 роках, знаючи про існування сильного кандидата від лівого крила партії Кена Лівінгстона, керівництво лейбористів не втувало його кандидатуру, а повернулося до системи виборів, яка існувала до 1993 року, тобто скликало колеґіальних виборців. Унаслідок цих змін популярний серед низових партійців лівий кандидат не зміг стати кандидатом від партії.

Із 3 по 10 вересня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

3 вересня о 18.00 – презентація книжки Остапа Загачівського «Спогади штрафняка».

6 вересня о 18.00 – журнал «Український тиждень» запрошує на зустріч із сербською письменницею та дипломатом Відою Огнєнович.

7 вересня о 18.00 – презентація книжок «Вибраних поезій» Х.Л. Борхеса в перекладах Сергія Борщевського та Григорія Латника (видавництво «Кальварія»).

8 вересня о 18.00 – презентація книжок «Твоя дитинка» Ірисі Ликович та «Дивна така любов» Анни Багряної (видавництво «Нора-Друк»).

9 вересня о 18.00 – прес-конференція з нагоди виходу українського варіанта всесвітньо відомої інтелектуальної гри SCRABBLE. Організатор – ексклюзивний дистриб'ютор компанії Mattel в Україні ТОВ «ТойДіКо Україна».

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

3 вересня о 18.00 – відкриття підсумкової виставки Школи мистецтв вихідного дня.

9 вересня о 19.00 – показ документального фільму «Міста в океані».

◆ У Львові (пр-т. Свободи, 7):

3 вересня о 18.00 – презентація нового львівського видавництва «Урбіно»: книжки сучасного польського письменника Марека Краєвського.

8 вересня о 18.00 – презентація книжки Ігоря Мельника «Довкола Високого замку» (видавництво «Апріорі»).

10 вересня о 18.30 – футурологічні дискусії та фантастичні читання до дня народження Станіслава Лема.

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

7 вересня о 17.00 – презентація книги Романа Кіся «Квадрига: Невипадкові думки з Високого Верху (філософський щоденник)».

7 вересня о 18.30 – творче засідання культурно-мовного центру «Апостроф». Поезія Слобожанщини: Олександра Ковальова та Микола Шатилов.

8 вересня о 16.00 – кіноклуб ArtHouse: перегляд і обговорення кінострічки режисера Майка Ніколса STATCH-22 (США, 1970).

9 вересня о 18.30 – презентація збірки «Діяльність підпілля ОУН на Сході України».

10 вересня о 15.00 – презентація та показ раритетної книжкової колекції «Сто Кобзарів». Сто різноманітних видань «Кобзаря» будуть передані до фонду Літературного музею Харкова.

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

КОЛОС на глиняних ногах

Ліній розламу
в чинній владі
не бракує,
однак не варто
сподіватися на те,
що «впаде саме»

Автор:
Ростислав
Павленко

Генрі Кіссінджеру приписують передбачення, начебто зроблене ним у розпалі холодної війни: «Радянський Союз обов'язково розпадеться внаслідок боротьби в Кремлі. В той чи інший спосіб». Розпливчатість прогнозу компенсувалася його сміливістю: в ті часи ніхто не міг навіть уявити, як мало часу залишалось існувати державі СРСР. І хоча її розпад став наслідком складніших процесів, усе ж «боротьба в Кремлі» таки була поміж вагомих чинників.

Нинішня українська влада також зовні виглядає незламним монолітом. Однак кожна сила несе в собі зерна власної слабкості. Всередині владної вертикалі вже накопичилося достатньо напруження, щоби серйозно говорити про небезпеку розколу.

ЛІНІЇ РОЗЛАМУ

Найслабша ланка владної коаліції – це молодші партнери.

То комуністи починають фрондувати проти «зради перед МВФ». Щоправда, швидко заспо-

коюються після кількох кадрових подачок.

То Литвин повчає, як і коли проводити місцеві вибори. Щоправда, потім швидко виправляється й навіть висловлює підтримку президентському плану зміцнити президентську вертикаль. Байдуже, що це має відбутися за рахунок повноважень уряду й самого парламенту.

То Тігіпко виступає з критикою влади та її окремих рішень. Щоправда, після того швидко починає говорити, що ні в яку відставку не збирається, а генеральній лінії вірний і відданий.

Інша проблема – необхідність урізати соціальні витрати й латати бюджетні дірки коштом МВФ. Тут і комуністи протести висловлюють, і навіть керівництво профспілок – прописане в самій Програмі регіонів! – фронду розпочинає.

Та навіть безпосередньо в оплоті влади – донецькій групі – не все безхмарно. «Бізнесмени» Ахметова можуть голосувати чи робити заяву врозріз із «бюрократами» Азарова. Динаміка звільнень і призначень відбиває порівняний вплив тієї чи іншої групи в поточний момент часу, а боротьба за вплив на привабливі підприємства вихлюпується навіть на сторінки ЗМІ.

Здається, розвитку будь-якого з цих сюжетів достатньо, аби теперішні союзники якщо не зчепилися б один із одним за прикладом помаранчевих, то принаймні почали свою гру, розхитуючи єдність лав. Проте, окрім цих особливостей, влада має чимало інших, які тримають її представників укупі.

СТЯЖКИ Й ПІДПІРКИ

Конкуренція серед «донецьких» не тільки створює напруження, а е також однією з найпотужніших підпірок трону Януковича. Аби не розпочати війну «всіх проти всіх» (а досвід 1990-х показує ризики й непередбачуваність результату такого сценарію), різні групи потребують якого-не-якого, проте арбітра. Янукович, звісно, не Кучма, зате «свій». І поки що всіх «своїх» задовольняє – доки якась із груп не отримає над іншими переваги. Але то вже питання лідера – не дати такому статися.

Різним попутникам штибу комуністів і литвинівців (не ка-

жучи вже про «тушок») також зрозуміло: «старші» жартувати не будуть і до тих, хто перейде межу, застосують увесь арсенал засобів впливу. Про цей арсенал дає уявлення біографія ключових діячів. Це той випадок, коли репутація працює краще, ніж навіть пряме насильство. Тим більше що репутацію підтверджують раптові обшуки, арешти й затримання.

Зрештою, «нинішніх» об'єднує риса, яка визначає їхній імунітет до речей, важливих іще рік тому. Їм глибоко байдужа думка виборців. На відміну від своїх ідеологічних суперників, подоланих на президентських виборах, від часу тієї перемоги вони воліють покладатися не на авторитет серед людей, а на результати виборів. Тому й не чуємо – на відміну від попередніх п'яти років – апеляцій до електорату.

Певний виняток складають ліві, що може додати їм кілька відсотків голосів маргінальних виборців, розчарованих у соціальної політиці уряду. Однак запровадження елементів мажоритарної системи й дедалі жорсткіший контроль за перебігом перегонів і їх результатами прирікає комуністів на вічно другорядні ролі: самотужки отримати достатньо голосів неможливо через специфіку електорату, а домалювати не дадуть старші партнери, яким і самим мало.

Тож коли цю владу залишити в спокої й сподіватися, що колос упаде сам, можна не дочекатися. Їм усім є що втрачати й є задля чого домовлятися.

Щоправда, керманічі не існують у вакуумі, й вплив зовнішнього середовища вельми недружній.

ВІТЕР І ВОДА

Влада, яка обіцяла громадянам професіоналізм, виявилася нездатною підтвердити свої слова справами. Замість обіцяних реформ – проекти подальшого визискування економіки податками та корупційними схемами. Замість детінізації – зростання зовнішніх боргів. Замість боротьби з корупцією – підпорядкування судів виконавчій владі й розширення арсеналу засобів тиску на суспільство, ЗМІ та конкурентів.

Адже проведення реформ може поставити під загрозу

пострадянський спосіб збагачення, а до цього правителі не готові. Тому шукають легших відповідей – відтягуючи неминуче. Чимало країн уже йшли таким шляхом – і в Латинській Америці, і в Африці, і зовсім нещодавно на Балканах. Кінець один – хаос, масові протести, втрата влади. Проте до цього ще треба дожити.

Тиск економічної кризи й можливе падіння популярності створюють для можновладців незручне середовище. Але вихід із нього – далеко не обов'язково формування внутрішньої опозиції та руйнування монолітності. Досить імовірними є інші сценарії: нові відставки й призначення, покарання «винних», закручування гайок і придушення спроб протесту, урізання соціальних виплат і зростання зовнішньої заборгованості. Коли терпець у міжнародних фінансових інституцій увірветься, можна приватизувати (насамперед на користь Росії, яка не переймається «дурницями» на кшталт прозорості конкурсу і справедливості умов) стратегічні підприємства. Після цього можна продати Росії кілька геополітичних жестів – когось визнати, підписати черговий договір про інтеграцію абощо.

Згубність такого шляху для нинішніх владоможців не очевидна. Адже кожна поступка дасть тимчасове послаблення – а більшого й не треба. Якщо справи зайдуть справді дуже далеко – у Світовому океані є багато територій із гарним кліматом (зокрема з банківсько-фінансовим).

Але до цієї кризи Україна може підійти надто ослабленою і залежною. Тож аби домогтися змін на краще, в країні має бути змінено порядок денний політики.

ЧІЯ СПРАВА?

Банальність твердження про те, що народ має тих правителів, на яких заслуговує, не скасовує його істинності. Воно може бути конкретизоване іншим: влада у визискуванні країни й нехтуванні громадянами заходить так далеко, як громадяни дозволяють. У 2004 році українське суспільство продемонструвало, що в терпіння є межі. Це стало повною несподіванкою для прави-

телів, які ще напередодні тішилися високими «коефіцієнтами спокою», низькими «коефіцієнтами протесту» й роздумами своїх генералів про те, що «на томп на морозі простоят не більше трьох діб». Зневага до людей зіграла з властями злий жарт. Нині опозиція – в усіх її втіленнях – знову має по-хорошому здивувати, аби їй повірили. Міряться мітингами, заявами та протестами не має сенсу через їх доведено низьку ефективність.

Але опустити руки і скаржитися на непереборну силу – також негідна поведінка. Україна – далеко не перша, яка проходить «реставрацію після революції». Й чи зітре «реставрація» досягнення революції – залежить від революціонерів.

В Україні зростає кількість незадоволених. Чимало з них мають ресурси, щоб підтримати протест чи хоча б домогтися, аби поставити владу на місце – принаймні в конкретному випадку, а потім зробити цей приклад над-

РОБОТУ З ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ НІХТО, КРІМ СУСПІЛЬСТВА Й НАЦІОНАЛЬНО- ДЕМОКРАТИЧНИХ СИЛ, НЕ ЗРОБИТЬ

банням громадськості. Одна річ, що кожен на своєму місці мав би виступити на захист своїх прав, а також прав, порушених на його очах. Проте інша – допомогти в цьому, показати приклад, захистити мали б ті, хто претендує на довіру. Це важче, ніж виголошувати заяви, скликати мітинги (без належної попередньої організації) або «випускати газету». Проте це єдина можливість протистояти створенню навколо нас Радянської України – а точніше, специфічного уявлення про неї, яке залишилося у свідомості нинішніх можновладців.

Отже, можемо констатувати: ліній розламу в чинній владі достатньо, щоби не допустити її тотального панування. Однак сподіватися на те, що «впаде саме», не доводиться. Роботу з демократизації ніхто, крім суспільства й справжньої опозиції, не зробить. І до цієї роботи братися треба вже вчора. ■

День знань і момент істини

Автор:
Юрій
Макаров,
Тиждень

Епоха просвіти, яка тією чи іншою мірою визначала свідомість Європи останніх двісті років, неблаганно добігає кінця. Пам'ятати дату падіння Константинополя й знати, що $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$, уже геть не обов'язково. Достатньо покопирсатися у Вікіпедії й скористатися калькулятором на мобільці. Чого треба навчати нинішніх дітей, до чого готувати їх у майбутньому дорослому житті, прищеплювати їм суму корисних навичок чи досвід розв'язання проблем – ця дискусія точиться в інтелектуальному світі не перший рік, причому без особливих ознак чиєсь перемоги: американці вважають одне, японці з китайцями – інше.

Українці з цього приводу, вочевидь, не вважають нічого. Просто нічого. Одна моя знайома ніжного віку (особа не вигадана, а цілком реальна) заявила батькам після того як вони за божівільні гроші пропхнули її на найпрестижніший факультет, буквально таке: «Я не для того народилася на світ, щоби змарнувати кращі роки в бібліотеці». Це не ексцес, не виняток, не гримаса, це мелодія нинішнього життя.

Знання як інструмент дослідження причинно-наслідкових зв'язків, як засіб збільшити глибину прогнозу, як спосіб боротьби з хаосом навколишнього світу перестали бути суспільною цінністю. Нічого дивного, всі імперії занепадають однаково, тільки одні колоніальні, точніше постколоніальні, народи знаходять у собі енергію відштовхнутись і стрибнути в сучасну історію (тут ключове слово: від-штовхуються від чогось, залишаючи його позаду), інші ж до часу комфортно почувуються на уламках.

Але в нинішній українській ситуації потрібно підкреслити різницю між занепадом і свідомим розбещенням, яке, своєю чергою, має дві складові. Одна з них: прямий приклад наслідування. Юнак, який хоче бути успішним (а хто з юнаків мріє бути лузером?), бачить наочну демонстрацію не просто непотрібності, а шкідливості знань, умінь, компетенцій. Правила задають юристи-недоуки, історики-шарлатани, політологи-симулянти, менеджери-шахраї. Тобто панівний клас свідомо дає зміни, що підрастає, чіткий і зрозумілий сигнал: знання (у власному сенсі цього слова) – це перешкода на шляху до ключів від Porsche Cayenne, вечері в «Егоїсті» та відпочинку на Лазурному узбережжі. І водночас транслює систему цінностей, де вищеозначені

символи – єдині можливі критерії життєвих досягнень.

Друга складова – це розворот інституцій світи, що відбувається впродовж останніх півроку, не менш підступний, але більш свідомий. 11 чи 12 років, тести чи корупційні лазівки, корективи в програмі на догоду сусідній державі – це деталі, які можуть бути частиною стратегії, а можуть бути обставинами чийогось персонального неврозу, мстивості, прагнення будь-що зробити навпаки. І тут я схиляюся до першої версії: це все-таки стратегія. Дії Міносвіти дають школярам і студентам демонстративний урок неучтва, претензій, незахищених дисертацій і незасвоєних домашніх завдань. А ще урок того, що не лише знання, а й переконання не мають значення.

Звісно, Дмитро Табачник, на відміну від свого шефа, не плутає Ірландію з Італією, але споріднює їх одне: фантастична, неприхована й нічим, окрім власних комплексів, не вмотивована зневага до українця як такого (молодого, старого – то вже інша річ, залежить від сфери повноважень). Те, що Табачник викидає з історії Шухевича, а натомість вставляє Ковпака (як, вочевидь, більшого гуманіста), – красномовна деталь, тут вибір цивілізаційний. Проте цивілізації, в яку прагне повернути українську молодь міністр, уже давно не існує – це мумія, фікція, симулякр. І не в тім навіть річ, що вона обертається навколо російського стрижня, годі вже про

**ЦИВІЛІЗАЦІЇ,
В ЯКУ ПРАГНЕ ПОВЕРНУТИ
УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ
МІНІСТР, УЖЕ ДАВНО
НЕ ІСНУЄ – ЦЕ МУМІЯ,
ФІКЦІЯ, СИМУЛЯКР**

Росію: цивілізація Щербинського, Маланчука й Олеся Гончара мені нічим не миліша за цивілізацію Брежнєва, Суслєва, Георгія Маркова (хтось із молодих пам'ятає ці імена?), п'ятирічок якості, БАМу, газогону Уренгой – Помари – Ужгород, мордовських таборів та інтервенції до Афганістану... Це все археологія.

Питання стоїть так: має намір Україна модернізуватися чи погодиться перетворитися на Сомалі або Руанду з хабарами, боротьбою кланів, загальним отупінням, зневірою та апатією?

Отто фон Бісмарк в один із моментів німецького тріумфу сказав: «Битву при Кьоніггрец виграли не генерали, а прусський шкільний учитель». Майбутню битву за модернізацію країни, за місце серед «золотого мільярда» на наших очах авансом програє за наших дітей одна людина. Теж не генерал. Лише полковник, та й то несправжній. ■

Тиждень

український www.ut.net.ua

ПЕРЕДПЛАТА НА 2011 РІК

Передплати

«УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

вже зараз!

1. У редакції:

- заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні ПАТ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656. Передплата на журнал «Український тиждень»);
 - розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;
 - оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;
 - надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):
 - * факсом: (044) 351-13-00 (01);
 - * поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.
- Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень»:

на 2011 рік	на 2010 рік
1 місяць – 30 грн;	1 місяць – 20 грн;
6 місяців – 180 грн;	2 місяці – 40 грн;
12 місяців – 360 грн	3 місяці – 60 грн

2. У будь-якому відділенні зв'язку Укрпошти.
Передплатний індекс – 99319.

3. У передплатних агенціях вашого міста (детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).

4. На сайті www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Каріна Семяновська
K.sem@ut.net.ua

<http://www.ut.net.ua>

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26007026823721	35392656
		поточний рахунок отримувача код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»	
		322012	МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
		вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»	
		період:	
касир		сума, грн	
	платник (підпис)		
квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26007026823721	35392656
		поточний рахунок отримувача код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»	
		322012	МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
		вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»	
		період:	
касир		сума, грн	
	платник (підпис)		

Місія Табачника

Діяльність «ефективного» менеджера перевершила очікування песимістів. За півроку перебування Дмитра Табачника на посаді міністра освіти і науки в українські школи і виші повернулися корупційні схеми, вища школа пережила хаотичну вступну кампанію, викладання історії послідовно спрямовується в русло російсько-радянської історіографії

29 березня

Міносвіти скасувало державний іспит з української мови для бакалаврів «з метою оптимізації фінансових витрат вищих навчальних закладів». 28 липня було скасовано екзамен з української мови під час вступу до аспірантури та складання кандидатського мінімуму з української під час захисту дисертації.

НАСЛІДОК

Маргіналізація української мови серед випускників вищих та науковців, передусім у природничо-технічних галузях.

30 березня

Підписано наказ про переклад тестів зовнішнього оцінювання шістьма мовами.

НАСЛІДОК

За шістьма мовами нацменшин приховане масове оцінювання однією з них – російською.

Квітень

Міносвіти затвердило «правила Табачника» – зміни до умов вступу до вищих навчальних закладів. Вперше Міносвіти змінило правила вступу на початку кампанії. Зокрема, під час конкурсного відбору враховуватимуть середній бал атестата. Для осіб, не атестованих із української мови та літератури, приймальна комісія може дозволити встановлювати вступний іспит із тієї мови, оцінки з якої виставлені в документі про освітній рівень.

НАСЛІДОК

В українські виші потраплять студенти, які взагалі не знають української мови. Кількість медалістів зростає на 30% порівняно з 2009 роком, а продаж класних журналів – на 23%, що засвідчило повернення у середню школу корупції, оскільки вчителі знову взяли за «переписання» учнівських оцінок. Повернення корупції може бути тим пряником, яким купують функціонерів системи освіти на шляху формування «общерусской» свідомості нового покоління українців.

12 квітня

Дмитро Табачник пообіцяв повернути в українські підручники термін Велика Вітчизняна війна: «Переконаний, що під час Великої Вітчизняної війни не було ніякої третьої сили. Була антигітлерівська коаліція, і був гітлерівський Рейх, і його союзники-сателіти, і озброєні формування, які створювалися з місцевих громадян на окупованій території, – це колабораціоністи».

НАСЛІДОК

Відмова від власної історії, поділ українців на «правильних» (російських) і «неправильних».

16 квітня

Міністр освіти заявив про запровадження нової концепції викладання історії у школі, що «базується на антропоцентричному підході – вивчення історії з позиції особистості, а не певної етнічної групи».

НАСЛІДОК

Насправді йдеться про вивчення історії в руслі російської історіографії, за якою Україна не має окремої історії.

20 квітня

Міністерства освіти Росії та України на 7 травня запланували проведення спільного «уроку пам'яті». За рекомендаціями Міносвіти РФ, «варто акцентувати увагу на героїчних сторінках спільної історії країн СНД, бойових подвигах земляків, на миролюбній зовнішній політиці держав – учасників СНД».

НАСЛІДОК

Культивування сталінських міфів, нівелювання ролі України у Другій світовій війні.

19 травня

Дмитро Табачник оголосив про підготовку українсько-російського посібника для вчителів історії, який побачить світ орієнтовно у жовтні-листопаді і з якого «вчителі історії зможуть ознайомитися з офіційною позицією історичної науки».

НАСЛІДОК

Цей посібник ґрунтуватиметься на вже апробованому російському досвіді, коли група істориків на чолі з Александром Філіпповим на замовлення Кремля підготувала поради для вчителів із новітньої історії, у якому Сталін оголошувався «креативним менеджером», а «секретом успіху» Брежнєва названа «стабільність».

25 травня

Дмитро Табачник заявив, що шкільний курс зарубіжної літератури буде перейменовано в світову літературу. Основна причина цього рішення, за його словами, у тому, що «перейменування російської літератури в зарубіжну ставило якийсь бар'єр». Російська література, що вивчатиметься мовою оригіналу, займатиме три чверті навчального обсягу.

НАСЛІДОК

Русифікація свідомості молодих українців, зростання переконаності, що поза російською літературою світової не існує, посилення комунікаційного розриву України зі світом.

28 травня

Табачник оголосив, що з підручників з історії буде усунуто згадку про Голодомор як про геноцид українців, назвавши попередні підходи до подачі знакових подій історії «брєдятиною».

НАСЛІДОК

Утвердження офіційного російського погляду щодо Голодомору.

2 червня

Міністр освіти заявив, що частину програми з української літератури «потрібно розвантажити» і що «в курсі української літератури будуть представлені більше письменники-класики».

НАСЛІДОК

Встановлюється засада «хороший письменник – мертвий письменник», що усуває від вивчення творчість Ліни Костенко чи Валерія Шевчука. Повернення «забронзовіlosti» українських класиків, що було одним із чинників відлякування учнів від літератури.

ФОТО: PHL

6 липня

Верховна Рада ухвалила рішення про повернення до 11-річної освіти. За словами Табачника, якби цього не було зроблено, «освіту спіткала б катастрофа». Також запроваджено обов'язкову дошкільну освіту – з п'яти років діти мають відвідувати підготовчі класи у дитячому садочку.

НАСЛІДОК

Збільшиться «дошкільна» корупція – за потрапляння в дитсадок відтепер доведеться платити великі гроші, оскільки місць у дошкільних закладах зараз вистачає лише для половини українських дошкільнят. Міносвіти не встигло підготуватися до 1 вересня з урахуванням переходу на 11-річку – не встигли надрукувати підручники, підготувати навчальні програми тощо. Скорочення на один рік навчання в школі неминуче призведе до перевантаження дітей, погіршить умови профільного навчання школярів, а також рівень підготовки випускників до вступу до вишів. Україна зупинилася на шляху входження до європейського освітнього простору і наближення до європейських стандартів.

12 липня

Дмитро Табачник надіслав до Варшави скоригований проект Угоди про створення урядами України, Польщі та ЄС Східноєвропейського університету, з якого зникли положення про фінансові зобов'язання української сторони. Раніше він заявляв, що не проти ідеї такого вишу, якщо в ньому навчатимуться російські студенти.

НАСЛІДОК

Україна може випасти з процесу створення університету нового типу, який формував би кадри для глибокої співпраці з ЄС.

Липень

Квітневі зміни до правил вступу до вишів обмежили термін вступної компанії двома тижнями (раніше відводилося чотири тижні). Абітурієнтам дозволили подавати заяви не більше ніж до п'яти вищих навчальних закладів. Скорочено держзамовлення.

НАСЛІДОК

Колосальні черги протягом перших півтора тижня вступної компанії. Поява в рейтингах абітурієнтів «липових» переможців олімпіад та Малої академії наук, які мають право першочергового вступу.

Липень

У розпал вступної компанії Табачник зняв із посади ректорів Донецького національного університету Володимира Шевченка, Одеського національного університету Валентина Сминтину та ректора Уманського педуніверситету Михайла Мартинюка. Разом із тим стало відомо про спроби вимагання Міносвіти коштів від регіональних ректорів на «ремонт будинку МОН».

НАСЛІДОК

Пряме порушення університетської автономії та підпорядкування університетів центральній виконавчій владі.

26 серпня

З'явився новий варіант «Вступу до історії України» для 5-го класу, з якого зникли згадки про штучний Голодомор, репресії в Західній Україні у 1939–1940 роках, УПА була прирівняна до загонів Ковпака і Сабурова. Взагалі зникли сюжети про битву під Крутами та про Помаранчеву революцію.

НАСЛІДОК

Знищення історичної пам'яті українців і, як наслідок, просування тези про єдину з Росією державність.

30 серпня

У м. Вугледар на Донеччині через погрози директорів шкіл знизити учням оцінки батьки написали заяви про переведення учнів з україномовних класів у російськомовні. Україномовні вчителі «підпадають під скорочення».

НАСЛІДОК

Ліквідація україномовних класів призведе до цілковитої русифікації регіону.

Танок з граблями

Кожне наступне па українського уряду на газових переговорах із росіянами наближає створення ГТС-консорціуму

Автор:
В'ячеслав
Дарпінянц,
Тиждень

Типовий термін контрактів, які укладає Газпром із європейськими партнерами, – 20–25 років, а їхній змістовий перегляд – радше виняток, аніж правило. В українських чиновників є дивна забавка – пошук оптимальної для України формули ціни на газ, імпортований із РФ. Починаючи з літа 2005-го приблизно раз на рік (іноді частіше) незалежно від того, хто очолює уряд, Мінпаливенерго та Нафтогаз, Україна на тому чи іншому, але незмінно високому державному рівні ініціює перегляд газових домовленостей. І приблизно з такою самою періодичністю за останні п'ять років умови співпраці Нафтогазу з Газпромом незмінно погіршуються. Як, до речі, й фінансові кондиції НАК. Чи то нашим посадовцям бракує дипломатичного хисту і вміння прораховувати на перспективу, чи то росіянам не бракує грошей для просування інтересів в Україні... Певна тенденція простежується в будь-якому разі.

Так, у січні 2006 року була розірвана вигідна для України зв'язка «ціна – транзит» – до цього в обмін на гарантовані поставки газу за фіксованою ціною (50\$/тис. м³ на кордоні з Росією) наша держава гарантувала РФ транспортування блакитного палива до кордону з ЄС. Цікаво, що відповідний пакет міжурядових домовленостей було укладено на 2005–2009 роки і теоретично українська сторона могла змусити росіян його виконувати через Стокгольмський арбітраж. Могла, але не змусила, бо сама влітку 2005-го забажала нових умов. У 2006-му Україна ці умови отримала – газ на кордоні з РФ подорожчав до 95\$/тис. м³, ставка транзиту зросла непропорційно, постачання блакитного палива до нашої країни монополізувала швейцарська компанія RosUkrEnergy (40% – Дмитро Фірташ), вона ж отримала 50% внутрішнього ринку промислових споживачів газу. Лише остання умова коштувала Нафтогазу близько \$500 млн річного прибутку.

Наприкінці 2006-го міністр ПЕК України Юрій Бойко жваво обіцяв або реанімувати втрачені міжурядові домовленості, або щонайменше вийти на дзеркальні транзитні ставки (для України – на транспортування тоді ще дешевого азійського газу територією РФ, для Газпрому – його палива до ЄС). Результат переговорів із росіянами отримали протилежний: подорожчання блакитного палива для України до 130\$/тис. м³ за збереження незмінною ставки транзиту російського газу. НАК знала колосальних збитків через збільшення вартості 7 млрд м³ технологічного газу, який щороку споживає ГТС України під час транспортування палива до Європи. У 2008 році газ для нашої країни подорожчав ще на \$49,5 – до 179,5\$/тис. м³, а

ставка транзиту для росіян вкотре зросла неадекватно – лише на 0,1 \$/тис. м³ на 100 км території. Причому весь цей час – з 2006-го по 2008-й – більшість вітчизняних підприємств купували газ у СП, створеного RosUkrEnergy та Нафтогазом. Не знаю, як окремі топ-менеджери НАК, але сама компанія не отримала дивідендів від діяльності СП. Питання досі залишається відкритим, його ціна – щонайменше \$1–1,5 млрд.

19 січня 2009 року Нафтогаз вийшов на прямі закупівлі палива в Газпрому. Ця перемога, що усувала зі схеми газопостачання швейцарського посередника, виявилася пірровою. Українська сторона зобов'язалася купувати фіксований обсяг палива (зробивши РФ справжній подарунок в умовах кризи і зменшення обсягів споживання газу в ЄС), сплачувати шалену пеню за недобір – 150–300% вартості законтракованого газу, розраховуватися за паливо щомісяця. Ці та деякі інші менш важливі нюанси остаточно вдарили по ліквідності НАК, загальний обсяг боргів якої перевищив \$1,5 млрд.

Навесні 2010-го українська влада знову ініціювала перегляд домовленостей із росіянами. Загальний результат – якщо не брати до уваги переможних реляцій регіоналів про якісь «\$40 млрд преференцій» – доведення цін на газ для нашої країни до середнього по ЄС рівня і... продовження перебування ЧФ у Криму на 25 років. Це схрещення вужа з їжаком в урочисто укладених у Харкові газових угодах (питання щодо флоту – із зовсім іншої опери) можна було б якось виправдати, якби Україна отримала вагомий та гарантований преференції. Але росіяни переграли (якщо грали, звичайно, не в одні ворота) наших переговорників і на газовому полі – згідно з підписаним договором, 30-відсоткова знижка, яку

ФОРМУЛА КОХАННЯ ВІД ГАЗПРОМУ – ОБМІНЯТИ ЦІНОВІ ПОСТУПКИ ДЛЯ УКРАЇНИ НА АКЦІЇ ПІ ГТС

отримала НАК, може бути скасована будь-коли односторонньо, розчерком прем'єра РФ Владіміра Путіна.

На початку вересня переглянути домовленості з Газпромом забажав прем'єр Микола Азаров. Час обрано вдало, як завжди, – початок опалювального сезону. Але іронія ситуації навіть не в цьому. Просто формулу кохання, яку наполегливо шукають наші урядовці, роки три тому вивів заступник голови правління Газпрому Александр Медведєв: «Ми запропонували Україні самій визначитися з ціною, яку вона хоче отримати, а дельту різниці від реальної ціни конвертувати в акції української ГТС і передати їх нам». Здається, що наші чиновники останні п'ять років шукають не формулу, яка їм відома, а танцюють з граблями. Як у гайдаївській комедії – за певною таксою. Кожне наступне па наближає створення ГТС-консорціуму. ■

Тиждень
УКРАЇНСЬКИЙ WWW.UKRAINSKYI.TYZHDENY.UA

13 вересня (понеділок)

18:00

Книгарня «Є»: €
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Видавництво «Темпора» та журнал «Український тиждень»
запрошують Вас на зустріч із польським письменником
та журналістом

Наш гість – КШИШТОФ ВАРґА

Редактор відділу культури «Газети Виборчої». Автор романів
«Хлопці не плачуть» (1996), «Смертельність» (1998), «Текіла» (2001),
«Кароліна» (2003), «Надгробок з ластрико» (2007),
збірки есеїстики «Більдунґсроман» та ін.

У 2009 році його книга есе «Гуляш із Турула» здобула приз читацьких
симпатій на найпрестижнішому польському літературному конкурсі Nike.
«Гуляш із турула» – авторська візія сучасної Угорщини, сповнена тонкої
іронії та проникливого чуття менталітету цієї країни.

За підтримки Польського Інституту

Генеральний інформаційний партнер

Ображають маленьких

Реформування спрощеної системи оподаткування урядом змусить більшість підприємців або згорнути справу, або піти в тінь

Автор:
Вілен
Веремко

Рекламуючи податкову реформу, представники команди президента Віктора Януковича обіцяли підприємцям ледь не золоті гори – спростити звітність, знизити ставки податків і зборів, упорядкувати законодавство. Проте щойно декларації почали матеріалізуватись у вигляді конкретних законопроектів, з'ясувалося, що розуміння податкових реформ владою не збігається з потребами підприємців. Замість обіцяного послаблення фіскального тиску та встановлення прозорих правил гри, чиновники зосередилися на «закручуванні гайок» платникам податків в умовах заплутаної системи. Восени Верховна Рада планує розглянути та прийняти проект Податкового кодексу (далі – ПК). Каменем спотикання цього документа, ухваленого в першому читанні, є норми, які мають змінити правила роботи в спрощеній системі оподаткування. Відповідні положення зачіпають інтереси близько 1,7 млн спрощенців (91,6% – фізособи, 8,4% – юрособи, дані ДПАУ станом на

уряди, парламенти, підприємницькі об'єднання розробили та обговорили низку варіантів реформування спрощенки, частину з яких оформили у вигляді законопроектів. Але жоден із цих документів так і не прийняли. Влітку 2010-го Верховна Рада в першому читанні ухвалила розділ про спрощену систему в складі ПК. Ознайомлення з документом наштовхує на запитання: «Де ж ті 12-річні напрацювання, що стали результатом безлічі жвавих дискусій на численних круглих столах?» Самі спрощенці відреагували на проект ПК різким протестом, і уряд Миколи Азарова погодився доопрацювати документ. У результаті з нього вилучили деякі руйнівні для дрібного бізнесу норми, але й остання редакція кодексу не містить відповідей на принципи для підприємців позиції. Неадекватна реформа спрощеної системи оподаткування змусить більшість бізнесменів або згорнути справу, або піти в тінь.

РУДИМЕНТ ЧИ РУШІННА СИЛА?

Спрощену систему оподаткування в нашій країні було запроваджено указом президента Леоніда Кучми у 1998 році. В липні 1999-го документ удосконалили та виклали в новій редакції, яка діє й досі. Дванадцять років тому революційний крок влади був продиктований необхідністю боротьби з тіньовою економікою, але чи не важливішим став соціальний чинник – документ стимулював населення до самозайнятості та створення робочих місць.

Суть спрощенки полягає в тому, що підприємцям-фізособам (із річною виручкою до 500 тис. грн та не більше 10 найманих працівників), а також невеличким підприємствам (із виручкою до 1 млн грн і штатом до 50 співробітників) надається

можливість замість низки податків і зборів сплачувати один-єдиний, що значно спрощує звітність і зводить до мінімуму спілкування з податківцями. Ставка такого податку для фізосіб визначена в розмірі від 20 до 200 грн на місяць (її встановлюють органи місцевого самоврядування), а для юросіб – 10% із виручки від реалізації продукції (або 6% у разі, якщо фірма бажає окремо сплачувати ПДВ). Ця система виявилася привабливою як для підприємств, що занепадали в умовах надмірного податкового навантаження, так і для армії нелегальних комерсантів. Якщо 1999 року спрощенцями зареєструвалися 66,1 тис. приватних підприємств і 28,6 тис. підприємств, то вже в 2002-му їх налічувалося відповідно 426,8 тис. та 115,6 тис. Зростали й доходи держави. Так, 1999-го року від спрощенців-фізосіб до бюджету країни надійшло 57,7 млн грн, а від юросіб – 66,3 млн грн, то в 2002-му – 659,7 млн грн та 844,5 млн грн відповідно.

Розробники спрощеної системи розраховували, що вона поставить на ноги малий бізнес, який мав би перерости в середній. Теоретично на певному етапі розвитку справи спрощенець мав би вирішувати дилему – обмежити власну виручку, що перевищує максимально дозволений рівень, або ж перейти на загальні податкові умови. Оскільки чи не головна мета будь-якого бізнесу – зростання прибутку, підприємці мали б обирати другий варіант. Однак у вітчизняних реаліях не так сталося, як гадалося. Значне фіскальне навантаження від загальної системи призвело до зворотних наслідків – середні й навіть великі підприємства почали штучно подрібноватись, аби користуватися лазівкою спрощеної системи оподаткування. Власники оформлювали спрощенцями

УСІ «ПОСЛАБЛЕННЯ» ДЛЯ СПРОЩЕНЦІВ ПЕРЕКРЕСЛЮЄ ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НИМИ КАСОВИХ АПАРАТІВ

1 січня 2010-го), які лише торік перерахували до бюджету понад 4,4 млрд грн.

Загалом навряд чи в когось є сумніви, що спрощена система оподаткування, встановлена президентським указом майже 12 років тому, потребує вдосконалення. Зокрема й тому, що цю систему активно використовують для оптимізації бюджетних відрахувань, а самі спрощенці ризикують опинитися поза межами солідарної пенсійної системи. За всі ці роки

деяких своїх працівників, щоб заощадити на відрахуваннях із фонду оплати праці, які в Україні чи не найбільші в Європі.

У відповідь влада почала обмежувати сферу застосування спрощеної системи. Але із оптимізацією оподаткування намагалися боротись суто адміністративними методами, не вдосконалюючи фіскальної системи як такої. Користі від такого підходу було небагато.

ДЕНЬ БАБАКА

Одним із головних аргументів критиків єдино податку є те, що його ставку з кінця 1990-х фактично не змінювали (одного разу було збільшено граничну ставку для фізосіб-спрощенців – із 180 до 200 грн). Водночас індекс споживчих цін із 1998 року зріс у 5,5 раза, а мінімальна заробітна плата – у 20 разів. Таким чином, попри те що номінальні бюджетні надходження від спрощенців зростають щороку, їхні реальні обсяги, навпаки, знижуються. За підсумками 2009 року, економічний сектор, де працюють 13% працездатного населення, сформував тільки 1,2% доходів зведеного бюджету.

Така ситуація є загрозою і для наповнення держскарбниці, й для розвитку конкуренції. Розрив між фіскальним тиском на тих, хто перебуває на єдиному податку, й підприємців, що працюють на загальних засадах, сьогодні надто відчутний. Так, за максимальною ставкою фізосіб-спрощенці сплачують на рік 2400 грн єдиного податку, що становить 0,48% від граничного обороту (500 тис. грн). Відповідно продукція фірм, які працюють на загальних умовах, перестає бути конкурентноспроможною. Наприклад, швейні фабрики (звичайні платники) перераховують до бюджету всі податки, зокрема й ПДВ. Таким підприємствам важко конкурувати зі спрощенцями, які реалізують на ринках дешеву китайську продукцію, завезену до України без сплати мита під виглядом секунд-тенду. Схожа ситуація й із взуттям. За інформацією Держмитслужби, 90% імпортного взуття декларують як гумове, а насправді під цією класифікацією

майже безмитно завозять брендові шкіряні вироби. Реалізують їх ті самі спрощенці. При цьому їхній асортимент дешевший за аналогічну вітчизняну продукцію щонайменше на 20%, оскільки більшість спрощенців не сплачують ПДВ. Натомість слід брати до уваги і той факт, що багато видів діяльності, які провадить малий бізнес, можуть бути рентабельними виключно в умовах спрощеної системи оподаткування.

Інший бік медалі – граничний рівень виручки від реалізації, за якого можна сплачувати єдиний податок. Очевидно, що 0,5–1 млн грн у 1998 році та в 2010-му – це, як кажуть в Одесі, дві великі різниці. Тобто з фактичним зниженням ставки податку через інфляцію, пропорційно знижувались і вимоги до виручки. Зараз у середньому денна виручка (не плутати з чистим заробітком) фізосіб-спрощенця орієнтовно не повинна

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ

ЧИННА	
Фізичні особи	Юридичні особи
Вимоги до бізнесменів	
<ul style="list-style-type: none"> – обсяг виручки від реалізації продукції – до 500 тис. грн на рік – кількість найманих працівників – до 10 	<ul style="list-style-type: none"> – обсяг виручки від реалізації продукції – до 1 млн грн на рік – кількість найманих працівників – до 50
Особливості та ставки оподаткування	
<ul style="list-style-type: none"> Встановлюють органи місцевої влади – від 20 до 200 грн на місяць (залежно від виду діяльності) – плюс 50% ставки податку за кожну додатково найману особу – відсутні внески до ПФ та інших соцфондів 	<ul style="list-style-type: none"> Обирають один із варіантів оподаткування: 1) 10% виручки від реалізації продукції 2) 6% суми виручки від реалізації продукції + ПДВ – відсутні внески до ПФ та інших соцфондів
Не поширюється на такі види діяльності:	
<ul style="list-style-type: none"> – організація грального бізнесу, лотерей та розіграшів – виробництво, імпорт, експорт, оптова торгівля підкацізною продукцією – видобуток та реалізація дорогоцінних металів і коштовного каміння 	

ЗАПРОПОНОВАНА УРЯДОМ

Фізичні особи	Юридичні особи
Вимоги до бізнесменів	
<ul style="list-style-type: none"> – обсяг річного доходу – до 300 тис. грн – кількість найманих працівників – до 10 – обов'язкове застосування касових апаратів 	<ul style="list-style-type: none"> – обсяг річного доходу – до 2 млн грн – кількість найманих працівників – до 50 – обов'язкове застосування касових апаратів
Особливості та ставки оподаткування	
<ul style="list-style-type: none"> Встановлюють органи місцевої влади – від 20 до 200 грн на місяць (залежно від виду діяльності) – від 200 до 600 грн на місяць для такої діяльності: а) інформатизація б) послуги з доступу до мережі Інтернет в) право г) бухгалтерський облік та аудит г) інжиніринг, геологія та геодезія д) бізнес-консультування е) реклама є) технічні випробування та дослідження ж) підбір персоналу – сплачують внески до ПФ та соцфондів – з 1 січня 2011-го по 31 грудня 2015-го встановлюється нульова ставка податку для підприємців, які займаються торгівлею на ринках та надають послуги населенню 	<ul style="list-style-type: none"> Обирають один із варіантів оподаткування: 1) 5% доходу 2) 3% доходу + ПДВ – сплачують внески до ПФ та соцфондів – з 1 січня 2011-го по 31 грудня 2015-го встановлюється нульова ставка податку для підприємців із річним доходом до 300 тис. грн, які надають послуги населенню (визначено 42 напрями діяльності)
Не поширюється на такі види діяльності:	
<ul style="list-style-type: none"> а) сфера розваг б) обмін валюти в) виробництво, експорт, імпорт, оптовий продаж підкацізних товарів г) виробництво, оптовий та роздрібний продаж паливно-мастильних матеріалів г) операції з дорогоцінними металами та коштовним камінням д) фінансове посередництво е) організація та надання послуг зі здійснення торгівлі є) спільна діяльність без утворення юрособи 	<ul style="list-style-type: none"> ж) видобуток і реалізація корисних копалин з) надання в оренду землі (понад 20 соток), нерухомості (для юросіб – понад 500 м², а для фізосіб – понад 100 м² житлової і понад 300 м² нежитлової) и) стільниковий зв'язок і) перепродаж предметів мистецтва та антикваріату ї) надання послуг із телерадіомовлення к) проведення розслідувань та гарантування безпеки л) управління та допоміжна діяльність із управління підприємством

перевищувати 1,3 тис. грн (себто підприємець за день може продати не більше двох пар чобіт по 500 грн). Цілком зрозуміло, що на практиці ці суми набагато більші. Проте деякі підприємці, аби не переходити на загальні умови оподаткування й не втратити дохід, ідуть на порушення закону – штучно занижують виручку. В 2010-му, за словами першого заступника голови ДПАУ, начальника податкової міліції Віктора Шейбута, його підлеглі викрили низку магазинів у Києві, які, користуючись спрощеною системою оподаткування, торгували елітними годинниками. «Вони сидять на єдиному податку, а продають товари на мільйони гривень. В одному зі столичних магазинів ми вилучили 195 годинників на суму 74,6 млн грн, а в іншому – 605 шт. на 74 млн грн», – обурюється Віктор Шейбут. А його колеги – прем'єр Микола Азаров і міністр фінансів Федір Ярошенко – підготували жорсткий проект ПК, прийняття якого з водою спрощеної системи може виплеснути й дитину.

СЕСТРАМ ПО СЕРЕЖКАМ

У доопрацьованій редакції ПК (після протестів бізнес-середовища та критики провідних експертів) уряд пішов-таки на деякі поступки дрібним підприємцям. Зокрема, пропонується вдвічі знизити ставки єдиного податку для юросіб (до 5% та 3%+ПДВ), при цьому граничний обсяг виручки для таких підприємств планують збільшити до 2 млн грн, а для фізосіб-спрощенців – зменшити до 300 тис грн. Від такого нововведення виграють передусім підприємства торгівлі, заклади харчування, виробництва товарів із невеликою додатковою вартістю тощо.

Для більшості фізосіб урядовці пропонують залишити фіксований податок у теперішньому розмірі – від 20 до 200 грн на місяць. При цьому в новій редакції ПК визначений перелік видів діяльності, за яку доведеться перераховувати державі від 200 до 600 грн. Такі суми щомісяця сплачуватимуть адвокати, бухгалтери, аудиторі, консультанти, рекламисти, IT-фахівці тощо. Фіскалі переконані, що представники саме

таких професій складають групу ризику – начебто в великих компаніях їх найчастіше реєструють як спрощенців, аби уникнути зайвих нарахувань на фонди оплати праці. Крім того, в цих професіях складно точно оцінити кінцевий результат і вартість роботи (приміром, важко встановити, які саме консультаційні послуги були надані та скільки вони коштували), й саме ці види діяльності використовують для переведення коштів у готівку та заниження офіційного прибутку. В попередній редакції ПК Мінфін пропонував зовсім виключити ці види діяльності зі сфери застосування єдиного податку, але під тиском громадськості пішов на поступки. Водночас низка бізнесів таки буде змушена перейти на загальні умови (див. стор. 31).

Аби унеможливити мінімізацію оподаткування фондів оплати праці, уряд вигадав новелу – заборонити фізособам-спрощенцям отримувати понад 50% доходу від одного замовника. Це обмеження передусім ударить по тих підприємцях, які мають одне постійне джерело заробітку й низку дрібних замовлень. Скажімо, юристам, рекламистам або працівникам IT-ринку, яким пощастило отримати великі довгострокові контракти, доведеться або перейти на загальну систему оподаткування, або влаштуватися до основного клієнта в штат. Але – що цікаво – нормативне обмеження ще

ПРЯМА МОВА

Борис Колесников, віце-прем'єр-міністр:

«Такого поняття, як єдиний податок, швидше за все, не буде. Неможливо зберегти ситуацію, коли на єдиному податку перебувають корпорації, які заробляють десятки мільйонів доларів... **Не буде єдиного податку в його нинішньому вигляді.** Хіба що назва збережеться, щоб спростити звітність. Навіть якщо податок буде в розмірі 100 грн, то всі мають платити внески до Пенсійного фонду й прибутковий податок... Чому ж платники єдиного податку не беруть участі в цих витратах? Вони ж прийдуть до держави по пенсію, отже, повинні платити внески до Пенсійного фонду».

Нормативні ініціативи уряду зачіпають інтереси **1,7 млн** спрощенців

не прийняли, а учасники ринку вже знають, яким чином його обійти. «Будемо міркувати на трьох, – каже програміст, який побажав залишитись інкогніто. – Домовлятимемося з колегами й розписуватимемо «зайві» доходи від того чи іншого клієнта пропорційно, один на одного».

КРОК УПЕРЕД, ДВА НАЗАД

Порівняно з попередньою редакцією ПК уряд дещо розширив можливості застосування так званих податкових канікул для малого бізнесу. Нульовою податковою ставкою у разі прийняття ПК зможуть скористатися фізособи, які займаються торгівлею на ринках і наданням послуг населенню, а також приватні фірми (з річним доходом до 300 тис грн), які надають послуги населенню (перелік визначений законом). Але насправді податкові канікули все одно залишаються фікцією, позаяк у липні набули чинності зміни до Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», котрі зобов'язали всіх фізосіб-спрощенців додатково сплачувати до Пенсійного фонду понад 217 грн. А з 1 січня 2011 року спрощенцям доведеться взагалі робити всі соціальні відрахування, що передбачено Законом «Про збір і облік єдиного внеску». Й хоча цим документом нібито запроваджено єдиний внесок, його розмір визначили як суму відрахувань до ПФ та чотирьох соцфондів. Загалом податкові канікули зведені то того, що навіть ті спрощенці, які зможуть на них вийти (а таких небагато), сплачуватимуть державі щомісяця 339 грн – майже в півтора рази більше, ніж раніше. Зобов'язання решти спрощенців-фізосіб становитимуть близько 1 тис. грн на місяць. До того ж «податкові канікули» не передбачають скасування звітності й навіть її ускладнюють – так чи інакше, всім спрощенцям доведеться звітувати перед ПФ, чиновники якого, відповідно, отримають право проводити перевірки.

Утім, усі закладені в проєкті ПК послаблення для спрощенців перекреслює одна, але дуже неприємна норма – обов'язковість використання всіма платниками єдиного податку (від сантехніка до ринкового торговця) касових апаратів. Зрозуміло, що цей несподіваний крок обумовлений бажанням податківців контролювати доходи підприємців. Але ж навряд чи такий підхід є ефективним – зараз усі підприємці, що займаються продажем алкоголю й тютюнових виробів, зобов'язані використовувати реєстратори розрахункових операцій, проте в більшості прибудинкових крамниць касові апарати є, швидше, предметом інтер'єру. Отже, можна передбачити, що зі втіленням у життя нових правил гри спрощенцям просто доведеться витратитися ще й на «дах» у середовищі контролерів.

РЕФОРМА ЧИ ФОРМАЛЬНІСТЬ?

І в першій, і в другій редакціях розділу кодексу про спрощену систему оподаткування не простежується бажання уряду провести концептуальну реформу. Під деклараціями про послаблення податкового тиску Мінфін пропонує збільшити фіскальне навантаження на малий бізнес. Зокрема, ускладнюється звітність спрощенців (це багато в чому нівелює значення цієї системи) й посилюється контроль із боку чиновників. При цьому – парадокс, але факт – майже не ліквідується шпарина для ухиляння від сплати податків. Натомість суттєво розширюються повноваження податківців та інших контролерів, які виявлятимуть різного роду схеми в ручному режимі. Чи не єдиний реальний наслідок такого підходу – ускладнення роботи підприємців і зростання рівня корупції.

Причиною того, що уряд не спромігся винести на громадське обговорення зважений та прогресивний проєкт Податкового кодексу, передусім є те, що документ готувався глибоко в надрах Мінфіну. Навіть віцепрем'єр-міністр Сергій Тігіпко (який начебто мав очолити групу з доопрацювання ПК) здивувався опублікованій в «Урядовому кур'єрі» редакції закону, зазначивши, що не має

до неї жодного стосунку. Причому Сергій Леонідович укотре пообіцяв оприлюднити справжній проєкт кодексу (над яким працювала група, до якої нібито входили підприємці), й укотре – «найближчим часом». Але це схоже на гарну міну при поганій грі.

Констатуємо, що громадське обговорення проєкту ПК, обіцяне урядом Миколи Азарова, виявилось фарсом. Принаймні наразі немає можливості ознайомитися з альтернативною

версією документа, а оприлюднення урядової в офіційній газеті остаточно переконує, що до Верховної Ради передадуть саме таку редакцію. Схоже, підприємців, які кілька років поспіль ламали списи над різними варіантами реформування, вкотре поставлять перед неприємним фактом. А далі розвиток подій прогнозувати нескладно – армія спрощенців як завжди вийде під парламентські стіни боронити свої інтереси. ■

ЧУЖИЙ ДОСВІД

У більшості європейських країн податкові системи побудовані таким чином, що пільги отримують не лише дрібні та новостворені підприємства, а й будь-які компанії, які інвестують кошти в розвиток, особливо в галузях, які держави вважають пріоритетними

ФРАНЦІЯ

Спрощений режим оподаткування поширюється на платників податку, річний оборот яких складає: до €762 тис. (без ПДВ) – торговельна діяльність, до €228,7 тис. (без ПДВ) – надання послуг та некомерційна діяльність. Для таких компаній застосовують знижену ставку податку на прибуток – 19% (загальна – 33%). Кошти, заощаджені на бюджетних зобов'язаннях, спрощенці мають інвестувати в розвиток бізнесу. На відміну від компаній, які працюють на загальних умовах, сплачують ПДВ не щомісяця, а щокварталу.

ЛИТВА

Малі підприємства, річний валовий дохід яких не перевищує \$25 тис., а кількість працівників – 50 осіб, сплачують податок на прибуток за ставкою 15% (загальні умови – 29%). Фірми, понад 50% доходу яких отримано за результатами аграрного виробництва, мають право сплачувати податок на прибуток за ставкою 10%. Платники, річний оборот яких не перевищує \$25 тис., можуть бути звільнені від сплати ПДВ (за бажанням). Визначено перелік видів діяльності, які підлягають ліцензуванню з подальшим звільненням від сплати податку на прибуток, зокрема: виробництво й продаж одягу, туризм, ремісництво, кіоскова торгівля, перукарські та фотопослуги, переклад, професійний спорт тощо.

БОЛГАРІЯ

Застосовується патентний податок, який сплачують підприємства з доходом до €38,25 тис. на рік. Охоплює близько 50 видів діяльності: готельні й ресторанны послуги, торгівля в крамницях, виробництво продуктів харчування, будівництво та ін. Ставка патентного (або єдиного) податку залежить від регіону та напряму діяльності. Сплачується одноразово – до 31 січня (з наданням 5% знижки) або рівними частинами – до 31 січня, 31 липня та 31 жовтня. Спрощенці звільнюються від сплати ПДВ, але додатково сплачують збір на утилізацію побутових відходів, податки на нерухоме майно та транспортні засоби, соціальні й пенсійні внески.

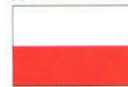
ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Фірми з річним доходом до £15 тис. заповнюють податкову декларацію за спрощеною формою (без детальних даних про діяльність, активи та зобов'язання). В країні діє прогресивна шкала оподаткування прибутку: ставка 10% поширюється на осіб і підприємства зі щомісячним доходом до £1,52 тис., 22% – до £28,4 тис., 40% – решта. Аналогічна система поширюється на корпорації: 10% – із доходом до £10 тис., 20% – до £50 тис. тощо. Механізм амортизації будівель та устаткування дає можливість малим підприємствам, які інвестують кошти в розвиток, зменшувати базу оподаткування на 40%.

НІДЕРЛАНДИ

Підприємці-фізособи мають право на спеціальну особисту пільгу з податку на прибуток, розмір якої залежить від бази оподаткування: прибуток до €190 тис. можна зменшити на €25,9 тис., прибуток понад €214,2 тис. – на €17,3 тис. тощо. Підприємець, дружина (чоловік) якого залучена до його бізнесу, користується додатковою податковою пільгою. Для підприємств застосовують прогресивну шкалу оподаткування прибутку – до 35%. База оподаткування суттєво зменшується за наявності інвестицій у розвиток.

ПОЛЬЩА

Підприємства з річним оборотом до €20,15 тис. можуть звільнитися від сплати ПДВ. Для решти встановлюють три ставки ПДВ залежно від виду діяльності: 0% – для експортерів, підприємств АПК, виробників деяких видів фармацевтичної продукції, підручників, харчової продукції, від 3 до 7% – для підприємств фармацевтики, будівельної галузі, книговидавців та ЗМІ.

Відбути номер

Візит Віктора Януковича до Німеччини провідні німецькі медіа просто проігнорували

Автор:
Уве
Умлауфф,
Німеччина

Для України Німеччина є найважливішою країною ЄС, оскільки саме вона визначає параметри східної політики Союзу. 30 серпня 2010-го Віктор Янукович здійснив свій перший офіційний візит до Берліна. Його програма включала зустрічі з канцлером Ангелою Меркель та президентом Крістіаном Вульфом, а також виступ у славнозвісному готелі «Адлон» перед представниками німецьких бізнес-кіл.

Які результати цієї подорожі? Які теми було опрацьовано, які рішення прийнято? Все дуже просто: результати співмірні тій увазі, яку німецькі медіа приділили цьому візиту. Ані зустріч із пані Меркель, ані виступ у готелі «Адлон» не були згадані в жодному випуску новин основних національних каналів. Жодного слова. Лише в друкованих ЗМІ ця подія була висвітлена коротко наступного дня. Німецькі медіа були явно розлючені проблемами зі свободою слова в Україні й покарали її владу свідомим і всеохопним ігноруванням. Крім того, нічого цікавого від цього візиту ніхто й не очікував.

Його порядок денний був цілком передбачуваний: на зустрічі з німецьким канцлером обговорювалося, як Німеччина могла б пришвидшити підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС, угоди про зону вільної торгівлі як її складової, а також посприяти встановленню для громадян України безвізового режиму з ЄС. Громадяни Євросоюзу, як відомо, вже давно подорожують до України без віз. Далі не могло ніяк обійтися без зустрічі з німецькими бізнес-колами, оскільки Німеччина після Росії – найбільший торговельний партнер України, де працюють понад 1300 німецьких компаній.

Саме Німеччина є її найбільшим прямим інвестором.

ПОЛІТИКА Й ЕКОНОМІКА

Віктор Янукович наголошував, що Україна прагне укладення угоди про асоціацію, в якій була би закріплена перспектива членства в ЄС у найближчому майбутньому. Він також був цілком свідомий того, що для цього «потрібно дуже багато ще чого зробити». Абсолютно прямило. Інші пріоритетні цілі:

розширення двосторонньої торгівлі та скасування візового режиму з ЄС для громадян України. Звісно, надія помирає останньою. Сподівання Києва на підтримку Німеччини в питанні зближення з ЄС є передчасними. Занадто багато завдань ще не виконано.

Оскільки нинішній український уряд після приходу до влади почав змінювати законодавство на свою користь, це призвело до того, що правове

поле України вкотре не сприймається як надійне. Судова система – основа основ – має бути незалежною. Але про це сьогодні в Україні не йдеться.

Загальний обсяг інвестицій німецької економіки в українську за всі роки незалежності сягнув трохи більше ніж \$6 млрд, що зовсім небагато для такої країни, як Україна. Водночас у Росію німці інвестували вдсятеро більше, як зазначив сам президент Янукович. 2009-го Німеччина здійснила в українську економіку лише €9 млн прямих інвестицій. Цього самого року в Росію було спрямовано €883 млн. Але в загальному обсязі німецьких прямих інвестицій за кордоном кризового 2009 року – €47,6 млрд – обидві суми є мізерними. Причини цього загальновідомі.

Жоден новий інвестиційний проект не був оголошений на

берлінській зустрічі з українським президентом. І це попри те, що інвестиційний інтерес до країни підвищився після того, як МВФ надав їй черговий кредит. На участь у зустрічі було подано понад 600 заявок від підприємців і бізнес-асоціацій, але представники останніх радше цікавилися можливістю отримання контактів на перспективу й фуршетом, аніж інвестиційними пропозиціями. Реальну роботу з налагодження співпраці й далі виконуватимуть самі підприємці.

ЕКОНОМІКА ТА СВОБОДА СЛОВА

Залучення іноземних інвесторів залишається для України вкрай складним завданням незалежно від того, підтримуватиме її Німеччина чи ні. І в зв'язку з цим унаочнився один український анахронізм: справді демокра-

€9 МЛН

прямих інвестицій
вклала Німеччина
в Україну 2009
року

тичним країнам із вільними ринками не потрібно гарячково шукати політичної підтримки там, де йдеться про іноземні інвестиції в їхню економіку. Уряд такої країни не витратитиме час на організацію бізнес-візиту до Франції чи Нідерландів. Приміром, німецькому уряду може знадобитися політична підтримка інвестицій його бізнесменів лише тоді, коли йдеться про співпрацю з авторитарними країнами, як-от Росія чи Китай. Якщо Україна прагне наслідувати західноєвропейську модель розвитку, їй не потрібно шукати політичної підтримки, щоб залучати іноземні інвестиції. Якщо ж вона вирішує наслідувати російську модель, то Німеччина та інші європейські гравці просто втратять до неї інтерес. І це станеться автоматично.

Дуже важливо також усвідомлювати, що ринкова економіка та фундаментальні свободи, включно зі свободою думки й слова, тісно між собою пов'язані. Ринкова економіка спирається на свободу укладення договорів між індивідами. Якщо цієї свободи немає або ж вона обмежена, то немає й ринкової економіки. Як наслідок – інвестиції не надходять або ж їх обмаль.

Ще одна з базових свобод – свобода слова. Без свободи немає безпеки. А без останньої немає інвестицій і кредитів. Сьогодні свободи, що їх виборили під час Помаранчевої революції, особливо свобода слова, у реальній небезпеці. Українські спецслужби стежать за журналістами, проводять із ними профілактичні бесіди та «делікатно» залякують. Німецькі фонди, що працюють в Україні, отримали нові інструкції від тамтешньої влади, як вони «мають право поводитися, а як ні». Те, що Ніко Ланге, керівника українського офісу Фонду імені Конрада Аденауера, у червні цього року спробували не впустити в Україну, визнано тепер лише «непорозумінням». Насправді ж це важливий індикатор реального стану справ у країні. Громадська організація «Репортери без кордонів» у переддень візиту Віктора Януковича до Німеччини написала лист

ФОТО: AP

канцлерові Ангелі Меркель, у якому перераховані ті випадки наступу на свободу слова й переслідування журналістів в Україні, які набули розголосу, і констатувала, що «відтоді, як до влади прийшла команда Віктора Януковича, становище журналістів та медіа в Україні суттєво погіршилося».

У спільному інтерв'ю радіостанції «Німецька хвиля», газети Frankfurter Allgemeine Zeitung та громадській телекомпанії ARD за кілька днів до візиту Янукович заявив, що для нього справа Ланге закрита. Він вичитав голову СБУ Валерія Хорошковського, а в інших випадках посилається на суд: «Будь ласка, розкажіть мені про специфічні випадки обмеження свободи слова». Чіткий поклик, який має взяти близько до серця кожен журналіст в Україні. Коли журналіст Frankfurter Allgemeine Zeitung згадав, що шеф СБУ є водночас і власником мас-медіа, Янукович вказав про приклад інших країн. Звісно, в Італії можна бути медіа-магнатом і водночас прем'єр-міністром. «У нас багато урядовців, які були або є багатими», – додав він. Це також є правдою, але основна проблема – джерело цього багатства.

До того ж міністр внутрішніх справ Анатолій Могильов кілька днів тому заявив у Харкові, що є достатньо підстав вважати, що зниклий у цьому місті журналіст Василь Климентьев мертвий. Він також додав, що в цьому можуть бути замішані спецслужби, але не конкретизував які. Своє занепокоєння цією справою вже висловили Міжнародний інститут преси у Відні та ОБСЄ.

Через тиск на медіа Ангела Меркель була змушена звернутися до теми свободи висловлювання. Результати цього були досить стриманими, але це вже несуттєво. Важливо, що про цю тему взагалі згадали. Не має значення, до окремих справ (Ланге, Климентьев) причетна українська влада чи агенти-провокатори, підіслані Кремлем, щоб дискредитувати Україну як ненадійного партнера (на відміну від Росії, звісно).

Після зустрічі з Януковичем Меркель наголосила, що німецький уряд має питання щодо «демократичних процесів, особливо свободи преси та свободи висловлювання» в Україні. І про це вона говорила з Януковичем «дуже відкрито». Було також погоджено обговорювати цю тему «відкрито та чесно» і в майбутньому.

Янукович згадував про свободу слова як про «дуже чутливу» тему. Український президент відкинув звинувачення в авторитарних тенденціях у його країні: «Я людина, яка найбільше зацікавлена у тому, щоб

НІМЕЧЧИНА САМА ПО СОБІ В УКРАЇНУ, ЯКОЮ ВОНА Є НИНІ, НЕ ІНВЕСТУВАТИМЕ

процес демократизації не зупинявся, а розвивався». На інші запитання він відповіді уникав.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

Газотранспортна система (ГТС) України завдовжки 37 600 км є другою найбільшою в Європі та однією з найбільших у світі. Її транзитні можливості становлять 288 млрд м³ на кордоні з Росією та 142,5 млрд м³ на кордоні з ЄС. 23 березня 2009 року Україна та ЄС підписали декларацію про модернізацію газотранспортної системи. Результатом червеної зустрічі голови українського уряду Миколи Азарова та віце-президента Єврокомісії Кетрін Ештон стала угода, що визначила спільний план модернізації ГТС до осені 2010 року.

Будучи прем'єр-міністром, Янукович уже двічі відвідував Німеччину – в 2003-му й 2007-му. Під час останньої зустрічі енергетична безпека Європи та співпраця в царині відновлюваної енергетики були основними темами обговорення. Цього разу після зустрічі з Ангелою Меркель президент заявив: «Німеччину... ми бачимо як партнера в майбутній реконструкції української ГТС. І таку пропозицію я сьогодні вніс». Але відкритим залишається питання, як ця пропозиція реалізуватиметься на практиці.

Коректніше було б назвати це не «пропозицією», а «вимогою» чи «гострою потребою». Потребою в інвестиціях і сучасних технологіях.

Своєю чергою, канцлер наголосила, що Україні й далі належатиме ключова роль у справі постачання російського газу Європі. Про те, на якому напрямку – європейському чи російському – Україні варто зосередити більше своїх зусиль, зовсім не йшлося. «Німецька економіка готова інвестувати в українську газову інфраструктуру», – зауважила пані Меркель. Щоправда, вона не уточнила, яким чином і коли. Йшлося також і про тіснішу економічну співпрацю. Однак невідомо, яких форм вона набиратиме.

Ангела Меркель дуже добре розуміє, що Німеччина сама по собі в Україну, якою вона є нині, не інвестуватиме. Її країна також, до речі, має проблеми з інвестиціями у розвиток власної інфраструктури. І що реально німецькі інвестори, зацікавлені в участі в модернізації української ГТС, можуть від цього отримати? Згідно з чинним законодавством України ГТС має залишатися у власності держави. Навіть якщо нові зміни до газового законодавства дадуть змогу розвивати приватно-публічне партнерство в цій галузі, будь-який інвестор зважить на той факт, що жодних прибутків на внутрішньому газовому ринку України донедавна просто так отримати було неможливо. Тож яке майбутнє у цього всього? Представники енергетичного сектору України ввійшли до уряду зовсім не для того, щоб дозволити іншим заробляти у їхній вотчині гроші. Таким чином, приватні іноземні інвестиції в українську ГТС малоімовірні, хіба що німецькі платники податків погодяться взяти на себе відповідні ризики.

Україна має використати свої можливості на ринку відновлюваної енергії та звільнитися від залежності від Росії. Як незалежний постачальник енергії вона значно покращить свою позицію і зможе зробити себе цікавішим кандидатом на членство в ЄС. Але про це зараз не йдеться. ■

€47,6
млрд

загальний обсяг
німецьких
зовнішніх
інвестицій
у 2009 році

€883
млн

з них німці вклали
у Росію

Польський
ІНСТИТУТ
Київ

К Н И Г А Р Н Я

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД:
ПОЛЬЩА

14 вересня (вівторок)
18:00

Книгарня «Є»:
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

**Книгарня «Є» та Польський Інститут у Києві
в рамках спільного проекту «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД: ПОЛЬЩА»
запрошують Вас на зустріч із польським соціологом та політологом**

Наша гостя – ЯДВІГА СТАНІШКІС

Ядвіга Станішкіс – відома соціолог, політолог, публіцист, професор Варшавського університету і член Польської академії наук, автор багатьох книг. Упродовж усього життя залишається незалежним та контраверсійним мислителем. За участь у студентських протестах 1968 року її звільнили з університету, після чого вона потрапила до в'язниці. Там почала працювати над дисертацією. Була експертом Міжустановчого страйкового комітету під час переговорів із урядом і після створення незалежної профспілки «Солідарність» залишалася її радником. 2004 року відзначена «Польською Нобелівською премією» в царині гуманітарних та суспільних наук за вивчення процесу трансформації Польщі й світу, представлених у книжках «Посткомунізм» (2000) і «Влада глобалізації» (2003). Активно співпрацює зі ЗМІ, у своїх публічних виступах любить «розворушити осине гніздо»...

Ексклюзивний інформаційний партнер

Тиждень
Українська журналістика

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Без павутиння стереотипів

Польський соціолог Ядвіґа Станішкіс про логіку посткомуністичних змін, шляхи навмисної маргіналізації політиків-інтелектуалів і мертві структури

Спілкувалася
Жанна Безп'ячук

Якщо очікувати від соціології підживлення й реплікації незліченних соціальних ярликів, шаблонів, фобій і комплексів, особливо рясно розкиданих у свідомості східноєвропейських суспільств, то сенсу звертатися до книг, статей чи інтерв'ю Ядвіґи Станішкіс немає. Вона тонкою і водночас твердою рукою змахує з польської і в цілому європейської реальності товстий шар павутиння стереотипів. І далеко не кожен багатиме чи буде готовий вдивлятися в те, що за ним відкривається. Сьогодні Ядвіґа Станішкіс – одне з найбільш упізнаваних облич польської соціології не лише в Польщі, а й у решті Європи. *Тиждень* розмовляв із нею якраз про те, що вона бачить за тим павутинням.

ПІДПІЛЬНА НАУКА

У.Т.: Ви обрали фах соціолога. Соціологія зразка 60-х років минулого століття, вочевидь, різнилася від свого нинішнього стану й пріоритетів? Чим вона вас тоді привабила?

– У Польщі справжня соціологія відродилася після 1956 року, коли відбулося певне політичне оновлення країни. Це були не реальні зміни, а лише деякі ритуальні дії. Тоді відкрився шлях до взаємодії польської соціології з західними соціальними науками. Я особисто почала вивчати соціологію на початку 1960-х, закінчила свій університетський курс у 1965

році. В моїй магістерській роботі марксистський підхід був поєднаний із функціоналізмом американської соціології. Перший розділ своєї дисертації я написала у в'язниці, де опинилася після студентських протестів 1968-го. В моєму дослідженні йшлося про патологію інституцій у комуністичній системі, про бюрократію. Мене цікавило, яким чином можна постійно відтворювати й оновлювати цю абсурдну систему. Тоді ми публікували свої дослідження неофіційно. Процвітала в ті часи також усна соціологія: ми багато дискутували, постійно обговорювали те, що не могли опублікувати.

У.Т.: Але в часи комунізму розвиток соціології обмежувала цензура й маніпуляції; останні, щоправда, мають місце й сьогодні.

– Звісно, була цензура. Ми фактично вели подвійне життя, регулярно готуючи неофіційні публікації. Також створили соціологічну асоціацію, яка функціонувала до певної міри незалежно. В Польщі ми спостерігали дуже специфічну модель політичних змін. Я називаю це регулюванням за допомогою криз. Комуністи використовували кризи як привід для запровадження певних змін. Це було штучно, так створювали певну ілюзію незалежності для тих, хто цього потребував. І соціологічна асоціація стала частиною цієї системи. Таким чином якусь можливість писати про реальні механізми влади й соціального життя ми таки мали.

У. Т.: Ви брали участь у студентських протестах у березні 1968 року, тоді вас заарештували. Яке значення вони мали в історії Польщі?

— 1968 рік у Польщі минув не так, як у Франції, Німеччині чи США. В нас було значно менше різних культурних рухів, спротиву цінностям споживацького суспільства. В Польщі тоді натомість зароджувався новий політичний рух. Це був рік формування тієї генерації, яка стане дуже впливовою в наступному десятиріччі. Це були події, які варто віднести до витоків «Солідарності». Вони сприяли формуванню груп, котрі вийдуть на історичну арену наприкінці 1970-х. Крім того, вони підштовхнули нас активно публікуватися, так би мовити, в підпіллі. Але, з погляду комунізму, це теж було регулювання через кризу. Кожна криза починалася з певної провокації. Це був дуже добре продуманий механізм, який використовували, аби ізолювати групи, які виступали проти статус-кво й давали динамічні імпульси змін. У 1968 році все почалося з п'єси, поставленої за драматичною поемою Адама Міцкевича «Діди» (Dziady). Вона викривала російську окупацію. Комуністи вирішили її заборонити, проти чого поветали студенти й письменники. Після того кількох студентів виключили з Варшавського університету. Ми виступали також проти антисемітизму. Мене вигнали з університету, мою дисертацію заборонила цензура. Я працювала шкільним учителем, дрібним клерком. Ціна цього всього для мене особисто була дуже високою.

ТІНІ МЕРТВИХ СТРУКТУР

У. Т.: Ви запропонували термін «мертва структура» (martwa struktura) на позначення країни без власності, без спроможності артикулювати свої інтереси, без потенціалу для глибокої трансформації. В червні 1980-го ви визнали таким польське суспільство... Сьогодні українське суспільство має коли не всі, то чимало з цих ознак.

— Я використовую цей термін у книжці «Онтологія соціалізму». Він стосується комуністичної системи власності, що нівелю-

вала певні процеси. Це й проблема політичного тиску, терору, й економічних інтересів, без забезпечення яких функціонування національної економіки проблематичне. Проте реального контролю над державним виробництвом не було, адже сам держ-апарат, який повинен був його здійснювати, не мав реальної мотивації та енергії це робити.

У. Т.: А як щодо слабого потенціалу для трансформації, що викликає відчай насамперед у молодих поколінь, які залишаються зневаженими й нереалізованими у такій «мертвій структурі» з її геронтологічною та клановою домінантністю?

— У книжці «Антропологія влади» я описала, як Лісабонська угода фактично змінила філософію влади в Європі. До недавня влада залишалась ієрархічною, суб'єктоорієнтованою. Одна з проблем Польщі в ЄС — неспроможність наших операторів трансформації, тобто політиків і чиновників, покликаних реалізувати реформи, розуміти ці процеси. Вони досі все розглядають на рівні міжурядових відносин, ієрархій, та це вже вчорашній день. Отож проблема зневаги до молоді чи прогресивних ідей породжується не браком потенціалу до змін, а неспроможністю правильно розуміти порядок і логіку змін на європейських теренах. Логіка нинішніх змін самого феномену влади в ЄС перебуває поза як польськими, так і українськими історичними філософськими традиціями. Польща — це поверхнево вестернізована країна. На початку 1990-х я брала участь в одному семінарі в Ліхтенштейні. Йшлося про цивілізаційні кордони Європи. Там були, зокрема, онуки австрійських аристократів, які в Австро-Угорській імперії відповідали за українські землі. Так ось вони стверджували, що Україна — це більше Європа, ніж Польща. Їхній аргумент такий: ви (українці) маєте менше міфології про себе, ніж поляки. Отже, вам легше інтегруватися в мультикультурний європейський простір. Взагалі, можливості для трансформації завжди є. Я б не говорила про слабкість потенціалу як такого. ■

У. Т.: На останніх президентських виборах у Польщі ви підтримали Ярослава Качинського. Це не просте рішення для науковця, який переймається професійною етикою. Отож запитання: чому?

– Непросте рішення – ризикувати своєю науковою кар’єрою, як я робила в 1968 році. Сьогодні для мене це доволі природне рішення. Ярослав Качинський зберігає вірність утопії «Солідарності», апелюючи до цінностей свободи й справедливості. Це здається майже неможливим при всіх тих проблемах, із якими ми зіткнулися, переходячи від однієї системи до іншої. Ваша країна хоча б не перебуває під таким сильним тиском глобалізації, як ми: вона не настільки інтегрована в глобалізаційні процеси. В одній зі своїх книжок я писала про феномен структурного насильства. Польща повинна була запроваджувати одночасно інституції, які народжувалися на дуже різних стадіях розвитку капіталізму. Це робило нашу капіталістичну систему неймовірно складною, її змінювали силоміць, грубо. Ярослав Качинський цілком свідомий цього. Він більш інтелектуально розвинений, ніж Броніслав Коморовський.

У. Т.: Але як бути з його апломбом категоричності, який так не вписується в нинішню геополітичну кон’юнктуру як Західної, так і Східної Європи?

– Сьогодні на нього дивляться крізь призму цієї боротьби за зведення монумента своєму братові, за збереження хреста, що його поставили поруч із президентським палацом у Варшаві після загибелі Леха Качинського. Ярослава Качинського підтримують фундаменталістські групи. Це пастка, в яку він потрапив, але його візія Польщі є глибшою. До речі, команда нового президента підхопила інструмент регулювання через конфлікт. Дехто з них походить із комуністичних спецслужб. Це остання генерація операторів трансформації, покоління Александра Квасневського. Ярослав Качинський має повернутися до своєї риторики розвитку, глибоких реформ. Він один із небагатьох, хто спроможний зрозуміти ті зміни форм влади в євразоні, в Європі в ці-

лому, які утверджуються після прийняття Лісабонської угоди. Ми вже не маємо ієрархічної влади. Її на зміну прийшли владні структури мережевого типу. Головний намір pana Качинського – побудувати сильну Польщу, яка мала б активно взаємодіяти з Західною Європою. Що стосується України, то пан Качинський розуміє, що в інтересах людей, котрі стоять за Януковичем, – просувати Україну в західному напрямку. Це не лише розмови, риторика та клієнталістські розрахунки, а й реальна логіка капіталістичних формацій українських олігархів.

НОВА РЕАЛЬНІСТЬ

У. Т.: Проте в Україні поки що ця західна зорієнтованість себе дієво не виявляє, натомість відроджуються відверто радянські політичні практики, зокрема й такі, що загрожують свободі слова.

– Я інтерпретую їхню систему таким чином: білоруські олігархи використовують Александра Лукашенка як таку собі маріонетку, щоб заощадити час для консолідації капіталістичних механізмів, щоб попередити проникнення глобального капіталу й щоб пізніше запровадити ліберальні механізми. Такий сценарій був реалізований у Словаччині за прем’єрства Владіміра Мечіара (1990–1998). І там це спрацювало. Словачки нині в євразоні, хоч починали з дуже низького рівня. Чому? Бо уникнули структурного насильства. Польща, Угорщина, Чехія цього не уникли. Вони були інтегровані іншим чином. Білорусь Лукашенка хотіла зробити те саме, але їхнє просування було заблоковане російськими маніпуляціями з цінами на газ. Білорусь і Україна, попри все, могли б стати незалежнішими від Росії, приміром, скориставшись потенціалом нафтопроводу Одеса – Броди. США і ЄС грають із російськими керманічами в ігри. Це обставляється гарними словами з обох боків, але Росію щораз оточують усе різноманітніші моделі суверенності. Нині ці всі процеси спираються на реальні економічні механізми й не настільки політизуються, як за часів Віктора Ющенка. Тепер прийшов час мінімуму розмов, але максимуму дії. Нинішня по-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ядвіґа Станішкіс

Польський соціолог, філософ, професор Варшавського університету, член Польської академії наук. Народилася 1942 року у Варшаві. 1965 року закінчила філософський факультет Варшавського університету за фахом «соціологія». Брала участь у студентських протестах 1968 року, за що сім місяців просиділа у в’язниці. 1971 року захистила дисертацію. Брала участь у русі «Солідарність». Ядвіґа Станішкіс спеціалізується на соціології політики, організації та економічній соціології. Одна з її перших книжок *Poland’s Self-Limiting Revolution (1984)* була вельми критичною щодо «Солідарності», її перекладу польською мовою досі немає. Станішкіс викладає у Варшавському університеті та Вищій школі бізнесу – Національному університеті Любуса в Новому Сончі

літика в Східній Європі цинічніша, вона не фокусується на цінностях свободи, прав людини. І Віктор Янукович є частиною цієї нової реальності.

У. Т.: І яка роль Польщі в цих процесах?

– Польща взагалі випадає з цих процесів. Її зовнішня політика не достатньо професійна, вона надто клієнталістська щодо Німеччини, вона не користується достатньою довірою в Брюсселі. Польща має серйозні проблеми в розвитку. Ми підтримували своє економічне зростання ціною структурної деградації, збільшення кількості сірих зон в економіці, відмови від сучасних технологій. Для неї головне – контроль, порядок, сильна держава. Польські політики не варті довіри, вони не можуть включитися в ці процеси. Останні газові домовленості між Росією та Польщею Брюссель заветував, бо вони були дуже клієнталістськими щодо Росії.

Перший монумент, збудований після закінчення президентства Броніслава Коморовського, – це щось середнє між могилою і великим пам’ятником радянським солдатам. Я не проти вшанування пам’яті загиблих людей, ким би вони не були. Але ж робилося це після відзначення 90-ї річниці Варшавської битви, коли в серпні 1920 року польське військо Юзефа Пілсудського зупинило просування більшовицьких військ углиб Європи. Навіть люди з російського посольства поставилися до зведення цього пам’ятника іронічно, запитуючи: «Що це Польща робить?» Водночас Юрій Лужков у Москві арештовує опозиціонерів, а дехто з російських політиків стверджує, що Катинь була кримінальним злочиним, термін давності якого спливає.

У. Т.: Ви звернули увагу на те, що цьогорічні повені в Польщі унаочнили гострий брак довіри поляків до своєї держави...

– Це дуже складний феномен. Широка підтримка Громадянської платформи, на мою думку, ґрунтується не на довірі до уряду Дональда Туска, а на тому, що людей просто влаштує його пасивність. Зараз я по-явно, що маю на увазі. Цей уряд не проводить жодних рішучих

реформ. Раніше це виправдовували тим, що президент Лех Качинський міг накладати вето, потім – правилами ЄС. Наші люди усвідомлюють, що як індивіди вони спроможні вижити й без допомоги уряду. Два мільйони молодих освічених поляків емігрували з Польщі. Фактично полякам не потрібний активний уряд, бо вони перелякані й не вірять у спроможність будь-якої влади проводити здорові реформи. Всі визнають, що команда Дональда Туска не докладас достатньо зусиль, але, як не парадоксально, саме за це його й підтримують. Таким чином люди залишатимуться на плаву, проте Польща йтиме на дно.

(НЕ)СКІНЧЕННІСТЬ ТРАДИЦІЙ
У.Т.: Ви один із небагатьох сучасних соціологів, хто привертає увагу до ролі традицій у процесах східноєвропейської трансформації. Ви можете навести приклади, коли традиції

ОСНОВНІ ПРАЦІ

- Онтологія соціалізму (1988);
- Посткомунізм (2000);
- Влада глобалізації (2003);
- Тварина неполітична (2003);
- Польські шанси (2006, спільно з Анджеем Зибавом);
- Про владу й безсилля (2006);
- Я. Спроба реконструкції (2008);
- Антропологія влади (2009);
- Життя розумове й чуттєве (2010, написана у формі інтерв'ю-розмови з Цезарем Михальським)

переосмислювали адекватно духові часу?

– Комунізм атомізував суспільні групи. Він руйнував внутрішню моральне опертя особистості. Й багато науковців, філософів, психологів вважали, що відбудувати це опертя неможливо. В польському випадку ця відбудова сталася до певної міри випадково. Я маю на увазі рух «Солідарності» й серпень 1980-го, коли почалися звичайні страйки, які згодом переросли в справжній рух опору. Ризик був дуже високим, повсталих могли вбити. Вони ризикували заради моральних концептів, як-от: справедливість, свобода, правда. Комуністи були поганими, а вони відчували, що перебувають на боці добра. При цьому учасники «Солідарності» апелювали до традиційної католицької аксіології, яка підносить гідність індивідууму як універсальну цінність, адже кожен індивід – частина Абсолюту. Таким чином

традиційні цінності були використані, щоб надати цьому рухові опору вищого сенсу. Ось тут і постає феномен неотрадиціоналізації. Це було повернення до традицій задля руху вперед. Тобто суспільство має використати потенціал своїх традицій, щоб стати модерним. А модерними ви не можете бути доти, доки не відновите спроможності активно діяти.

У.Т.: В Україні після Помаранчевої революції намагалися зробити щось подібне – прийти до модерності через традицію, але зазнали невдачі. В підсумку при владі опинилася політична сила, для якої все це пусте.

– Польща сьогодні стикається з таким же викликом. Цей конфлікт навколо хреста перед президентським палацом у Варшаві показує, що католицька церква ослабла й розділена зсередини, вона не спроможна наводити раціональних аргументів. Колапс авторитету церкви призводить до того, що будь-яка традиція вже не сприймається як цінність. Це дуже ризиковано для соціальної солідарності...

Коли конфлікт дуже поляризований і одна зі сторін видається надміру радикальною, небагато людей наважаться брати участь у цьому конфлікті. Провокування когось стати дуже радикальним – це ефективний спосіб його нейтралізувати. Саме це відбувається нині з Ярославом Качинським. Цей конфлікт із хрестом, коли президент Коморовський зажадав перенести його до костелу, з одного боку, загнав пана Качинського в політичний глухий кут, зробивши його радикальнішим і, відповідно, менш ефективним політиком. З іншого, йдеться далеко не тільки про виштовхування Ярослава Качинського з політичного центру, на якому він зміг закріпитися під час виборів. Цей конфлікт унаочнив також тенденцію до постсекуляризації, що протистоїть традиційній секуляризації. Я кантіанка, вважаю, що людина мусить у щось вірити, бо без віри вона не має жодного опертя. Але про Абсолют я не думаю. Проте навіть для мене цей процес відмежовування є дуже прищвидшеним. ■

В очікуванні Третьої війни

2 вересня 1945 року закінчилася Друга світова війна, але між переможцями почалася нова

Автор:
Павло Гай-
Нижник

Невдовзі після завершення Другої світової війни, що офіційно відбулося 2 вересня 1945 року, Сполучені Штати Америки й країни Західної Європи з одного боку та Радянський Союз і соціалістичні держави (або так звані країни народної демократії) з іншого різко змінюють свій зовнішньополітичний курс. Колишні союзники у боротьбі з фашистською Німеччиною поступово переходять до політичного протистояння, яке згодом перетвориться на протистояння військове. Наслідком таких процесів стануть збройні перегони

й виникнення в політичній історії світу визначення «війни без війни» (так званої холодної війни). Свідченням цього є розвиток основних міжнародних проблем і процесів у повоєнні роки: Німеччина, роззброєння, Далекій Схід тощо.

НА ТЛІ «НАРОДНОЇ ДЕМОКРАТІЇ»

Радянський Союз безоглядно окупував Східну та частину Центральної Європи, облудно проголошуючи заяви про самовизначення народів і лицемірно пропонуючи співробітництво з Заходом. Своєю чергою Захід

відмовився від подібної співпраці, чудово розуміючи ступінь більшовицької загрози. Захід і Схід знову повертаються до традиційної схеми визначення ворогів, за якою простежується становлення двох протилежних курсів у міжнародній політиці. Безумовно, винуватцями цього були як одна, так і інша сторона.

Держави Заходу надто боляче сприймали зростання ролі СРСР у міжнародних справах і утворення в Східній Європі групи країн соціалізму. Страх перед революційним рухом у власних державах і перед

З ВІЛЬНОГО СВІТУ.
Американський літак
з продовольством
приземляється у
Західному Берліні,
заблокованому
росіянами. 1948 р.

піднесенням національно-визвольної боротьби колонізованих народів призвели до того, що капіталістичні країни Європи й Америки об'єдналися і стали активними прихильниками боротьби з комунізмом. Цей процес прискорює і загострює й сам Радянський Союз, який знову повертається до думок про світову соціалістичну революцію.

Першими, хто зазнав на собі впливу цієї тактики радянського керівництва, були «країни народної демократії» (держави Центральної і Південно-Східної Європи). В 1947 році на основі Комінтерну, який фактично був закордонним бюро ЦК ВКП(б), створено Комінформбюро. Ця організація активно втілювала в життя ідеї світової соціалістичної революції.

Натомість США, які перетворилися за роки війни в наймогутнішу капіталістичну державу, все з більшою готовністю використовували свій потенціал, аби не допустити подальшої зміни ситуації в світі на користь сил соціалізму. «Доктрина Трумена», військовий Північно-атлантичний блок (НАТО) та низка інших заходів – етапи агресивної, втім, частково виправдані політики Вашингтона в перші повоєнні роки. Зі свого боку СРСР також зробив кроки до конфронтації – поділ Німеччини (1946 рік), війна в Кореї (1950–1954 рр.) тощо.

ФУЛТОНСЬКИЙ МАНІФЕСТ

Розпочата таким чином холодна війна різко загострила міжнародне напруження. На зміну національно-державним інтересам (які зуміли об'єднати протилежні за своїми ідеологічними настановами табори для боротьби з фашизмом), які починають відходити на задній план, знову приходять класові інтереси. Враховуючи це, обидва табори формують свою міжнародну політику.

Свого роду «ідеологічним маніфестом імперіалізму» після закінчення Другої світової і передвісником початку холодної війни стала промова Вінстона Черчилля, з якою він виступив 5 березня 1946 року в місті Фултон (штат Міссурі, США) в присутності прези-

дента Сполучених Штатів Гаррі Трумена та інших американських державних діячів. Проголошувався «хрестовий похід проти соціалізму» й висувалася програма «американсько-англійського світового панування не лише в наш час, а й на майбутнє століття». Фултонські тези Черчилля пролунали закликом до створення англійсько-американського військово-політичного блоку, спрямованого проти Радянського Союзу та соціалістичних країн. Відверті слова колишнього прем'єр-міністра Великої Британії поставили офіційний Лондон у незручну ситуацію.

ПЕРЕДВІСНИКОМ ПОЧАТКУ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ СТАЛА ПРОМОВА ВІНСТОНА ЧЕРЧИЛЛЯ В МІСТІ ФУЛТОН

Уряд Сполученого Королівства заявив, що промова Черчилля не відбиває поглядів британського Кабінету. Насправді ж Черчиллю вдалося викласти не лише основні принципи поточної політики західних держав, а й їхню генеральну політичну лінію на майбутнє. Ще до його виступу повною мірою виявилася тенденція до відмови провідних країн Заходу від співробітництва з Радянським Союзом і переходу до жорсткої конфронтації з ним.

Претенденти на світове панування розпочали курс на підготовку нової світової війни. Перші кроки до холодної війни проти СРСР і його союзників були зроблені правлячими колами США та Англії ще до завершення Другої світової війни. Навесні 1945 року президент США Гаррі Трумен прийняв рішення проводити «жорсткий курс» стосовно СРСР. Практичним виявом цього курсу стало раптове припинення поставок Радянському Союзу по ленд-лізу. Згодом, після Потсдамської конференції, правлячі кола США та Великої Британії стали схилитися до все гостріших форм холодної війни, до розриву союзницьких зобов'язань військового часу.

У посланні Трумена до Конгресу США від 19 грудня 1945 року говорилося «про відпові-

дальність США за світ». «США – керівник усіх націй», – заявив Трумен. Наступне послання пролунало в січні 1946 року. Трумен закликав до того, щоб Сполучені Штати використовували силу в боротьбі за світове панування, й саме їй має бути покладено у «взаємовідносини з іншими країнами». Пропаганда світового панування розгорнулася в США з небаченим розмахом. До неї активно прилучилися політичні діячі, журналісти, керівники профспілок.

ПОЛІТИКА ОБМАНУ

У цей час СРСР окупував країни Східної Європи й окремі держави Азії, а потім встановив у них маріонеткові режими, розпочавши цим самим політику подвійних стандартів сучасного типу, якою невдовзі майстерно оволодіють обидва провідні світові гравці. Так, Радянський Союз уже після окупації східноєвропейських країн запропонував Заходу мирне співіснування (мирне змагання держав і суспільних систем, за якого народи могли б налагодити ближчі відносини), що було здебільшого політичною грою задля комуністичної експансії, чого, своєю чергою, так боялися західні держави. Сталін в інтерв'ю американським і англійським журналістам говорив про потреби мирного співіснування, закликав до зміцнення політичних, економічних та культурних зв'язків зі США й Великою Британією, про готовність Радянського Союзу скористатися позичками і кредитами капіталістичних країн, що були так необхідні «стране советов» для відновлення економічної потужності. СРСР пропонував відмовитися від створення закритих блоків та угруповань, спрямованих проти інших держав. Підпорядкувавши собі країни Східної Європи й окремі держави Азії, радянський уряд указував світовій громаді на потребу в більшій дієздатності ООН (при цьому в ультимативній формі вводив до цієї організації делегації радянських України та Білорусі, які не мали власної державності, збільшуючи підконтрольні Радянському Союзу голоси в ООН) і нагаду-

АНЕКДОТ В ТЕМУ

Американці хваляться перед міністром закордонних справ СРСР Андрієм Громико:

– Ми вас можемо знищити 22 рази, а ви нас лише 17.

Громико з кам'яним обличчям відповідає: – А що, ми дурні, зайвий раз по цвинтарю стріляти?

вав, що СРСР ніколи не брав участі в угрупованнях, спрямованих проти інших країн.

Прагнучи посилити свій вплив на національно-визвольні рухи, СРСР агітує за виведення військ Об'єднаних Націй із чужих територій. У грудні 1946 року Радянський Союз вносить в ООН резолюцію «Про принцип загального врегулювання і скорочення озброєнь». Маючи найбільшу армію в світі й не маючи змоги її утримувати, комуністичний уряд Союзу був змушений скорочувати свої сухопутні війська, направляючи демобілізованих на відбудову зруйнованого народного господарства. При цьому звичайний післявоєнний вимушений процес подають як мирну ініціативу й доброзичливий односторонній крок. Із 1945 року пройшла масштабна демобілізація особового складу Радянської армії. Чисельність військових до 1948 року скоротилася з 11,3 млн осіб до 2,8 млн, але радянське військо все одно залишалось одним із найпотужніших у світі.

1946 року радянський уряд ставить у Раді Безпеки й на Генеральній Асамблеї ООН питання про перебування збройних сил країн – членів ООН на теренах інших неворожих держав і засуджує дії США, Англії та Франції, які й далі тримали свої війська на території країн Європи, Азії і Африки, втручаючись у їхні внутрішні справи. Однак сам Радянський Союз чинив те ж саме.

Домігшись встановлення в країнах Східної Європи та Східної Азії прокомуністичних чи прорадянських урядів, СРСР почав виводити основні контингенти своїх військ (а не всі збройні формування) з окремих держав, змальовуючи ці кроки як мирну ініціативу. Так, до осені 1945 року підрозділи Радянської Армії вивели з Югославії, Чехословаччини, Норвегії, до квітня 1945 року – з данського острова Борнхольм. До початку травня 1946 року значну кількість радянських військ виведено з Китаю та Ірану. На кінець 1948 року СРСР вивів свої частини з Північної Кореї (натомість США залишає свої у Південній Кореї).

НА ЛІНІЇ НАПРУГИ. Протест у Нью-Йорку проти довічного ув'язнення угорського кардинала Йозефа Міндшенті, 1949 р.

ПОЛЯРИЗАЦІЯ

Із 1946 по 1950 роки Радянський Союз відбудовував і розвивав свою економіку, без чого неможливо було вести рівнозначні зі США збройні переговори, зовнішньосоціалістичну і комуністичну агітацію, й зрештою, убезпечити себе від незадоволення власних громадян, які бачили рівень життя в Європі під час недавньої війни. Відповідно до цього СРСР вів і свою зовнішню політику. З кожним кроком ворожі сторони все більше й більше розходились у своїх поглядах, їх остаточно поділила прірва холодної війни.

ЗА П'ЯТЬ ПІСЛЯВОЄННИХ РОКІВ НЕЩОДАВНІ СОЮЗНИКИ ЗНОВУ СТАЛИ ВОРОГАМИ

Відновивши свій економічний потенціал, СРСР почав форсувати втрачений час. 25 січня 1949 року в пресі було опубліковано комюніке про створення Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ) у складі СРСР, Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Угорщини, Румунії (згодом до неї увійшли Албанія та НДР). Натомість капіталістичні країни

заснували 1949 року військово-політичний блок НАТО (Організація Північноатлантичного договору). 4 квітня 1949 року в Вашингтоні міністри закордонних справ 12 держав – Бельгії, Великої Британії, Данії, Ісландії, Італії, Канади, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Португалії, США та Франції підписали пакт, що мав на меті скоординовану військову протидію комуністичній експансії. У відповідь на це через сім років країни соціалізму створили військово-політичний Варшавський договір. У подальшому було приборкано спроби Угорщини та Чехословаччини побудувати «соціалізм із людським обличчям». Так за п'ять післявоєнних років нещодавні союзники знову стали ворогами майже на довгих півстоліття.

Два блоки випробовували сили в різних частинах планети. Серед них війни в Ефіопії, Єгипті, В'єтнамі, Лаосі й Кампучії (Камбоджі), ізраїльсько-арабська війна, громадянські війни в Нікарагуа та Сальвадорі тощо. Світ перебував на межі ядерного протистояння під час Карибської кризи та Берлінського інциденту в 1960-х, однак жодне з угруповань, на щастя, так і не спромоглося зробити фатального для цивілізації кроку. ■

ЗБРОЯ МАЙБУТНЬОГО

Вихідні
21:00

Приймайте телеканал ТВі
в ефірі, у кабельних мережах
та у вільному доступі
на супутнику АМОС

ТВі
прем'єра

Дисидент

Василь Овсієнко – послідовний противник радянського режиму – вбачає у теперішніх часах реставрацію СОВЕТИЗМУ

Автор:
Ігор Кручик

Тричі він потрапляв за ґрати й став «особливо небезпечним рецидивістом» (у термінах радянського судочинства). Коли ж спілкуєшся з цією інтелігентною людиною у вишиванці, яка стиха розмовляє вишуканою літературною мовою, важко уявити, що за ним – 13,5 років в'язниці і концтаборів.

У липні про Овсієнка заговорили всі ЗМІ – російські прикордонники зняли його з потяга, бо знову потрапив у таємні «чорні списки». Пан Василь їхав у колишній концтабір у селі Кучино Пермської області на правозахисну конференцію. Що ж, стосунки Москви та Києва різко змінилися: «Раніше мене возили в Росію під конвоем, а тепер не пускають відвідати рідну тюрму». Овсієнко з усмішкою витягає з шафи зеківську смугасту шапочку – вже витерту й діряву. Вона наче невагома – і важча, як видається, од шапки Мономаха. Українці становили 16% населення СРСР, тоді як у політичних таборах наших співвітчизників було 50%.

ХАТА РЕЦИДИВИСТА

У кімнаті овсієнкової хрущовки стоїть державний прапор, до шафи приклеєний тризуб. На стіні висить схема радянського концтабору й портрет Василя Стуса. Сам дисидент сивий, стрункої статури. Часто його гумор має тюремний присмак. «Називаю себе хазяїном пересилки», – каже, бо в цій квартирі часто зупиняються колишні політв'язні, які приїздять до Києва.

Українці багаті одчайдушними гайдамаками, махновцями, бандерівцями тощо, а ось дисидентів було обмаль. Зважає-

ність думки, чітке протистояння примусу чи маніпулятивній брехні – сутність таких людей, як Василь Овсієнко. Він тричі сидів за політику.

САМОДРУК ПРОТИ ЦЕНзуРИ

Овсієнко розповідає, як виготовляли самвидав. «Усі друкарські машинки контролювала влада, аби можна було визначити, на якій що друкували. Для того, щоб машинка стала підпільною, перепаювали літери, змінювали конфігурацію відбитків. Чи робили фотокопії – це теж копітка справа. Я робив «Інтернаціоналізм чи русифікація?» Івана Дзюби – то, пам'ятаю, одна фотоплівка вмістила 126 сторінок тексту, інша – 181 сторінку».

Структура розповсюдження невідцензурних текстів складалася в СРСР із кінця 1960-х років. Поширювали не лише «Стан і завдання українського визвольного руху», тобто чітку антирадянщину, а й шкільних класиків. Наприклад, роботу Івана Франка «Що таке поступ». Бо й у Франка було чимало такого, чого радянська цензура не толерувала.

Овсієнко поглядає на свій комп'ютер. «Можна надрукувати листівок скільки хочеш і почепити їх на всі паркані – і, як писав Шевченко, «ніхто не поведе тебе в кайданах». Мені якось казав один комп'ютерний чоловік: якби ви, дисиденти, й не поширювали самвидав, то Совецький Союз все одно б розпався: вся правда пішла б через інтернет. Але я думаю, ми все ж діяли не даремно. Тоді, в 1970–1980-х роках, було грандіозне протистояння двох систем, світ жив у страхові термоядерної війни. Пригадую, коли до влади прийшов «генеральний жандарм» Андропов (керівник КДБ став вождем СРСР у 1982 році. – Ред.), то в Москві комуністи влаштували

850-тисячний «Марш миру» – так тоді нагнітався воєнний психоз. Тож сам факт існування інтелектуального опору підважував наріжні камені існування «єдино правильної суспільної системи», як себе скромно іменував комуністичний режим.

Документи руху спротиву пан Василь ховав у капронових банках. Якщо не передавав далі – тимчасово закопував у потаємних місцях. «Зараз, за Януковича, є інтернет, залишилися деякі правдиві опозиційні газети та журнали, але їх меншає. Можливо, ми знову вдаватимемося до самвидаву? Й не треба детально про це розповідати – ще знадобиться наш підпільний до-свід?» – сумно жартує Овсієнко.

ІДЕАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО

Один із прокурорів одвісив Овсієнкові комплімент: «Таких націоналістів, як ви і Стус, надо расстреливать». Пан Василь сидів по в'язницях Житомирщини, в Запорізькій області, в київській тюрмі КДБ, у Мордовії, на Уралі. Овсієнко пригадує, як у Мордовії 1974 року його, новачка, тепло зустрів Микола Кончаківський – повстанець УПА, що вже

41
людина входила до Української Гельсінської групи

Наприкінці 1980-х років в органах і військах КДБ проходили службу близько

400 000
осіб

У тоталітарній комуністичній партії СРСР перебувало близько

20 млн
членів

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРКЕНЬОВ

мав за душею 26 років таборів: «Нічого, відсидите не гірше за людей».

Здавалося б, притерпівся до найгіршого. Але Овсієнка вразив на зоні такий випадок. Якось зек підібрав поранене воронення. Вилікував, вигодував... А потім облив бензином, підпалив і випустив.

Василеві Овсієнку стояти за свою гідність доводилося часто – і перед кримінальниками, й перед табірним начальством. Сам він усе життя принципово не п'є, не курить, не матюкається. Найгірша лайка, якою послуговується, – «хрунь». Так він називає тих, хто зраджує національні інтереси. «Тепер тих хрунів повна Україна», – скрушно каже.

«Концтабір – ідеальне совітське суспільство», – саркастично узагальнює Овсієнко. Згадує, як ця утопія добігала кінця. Горбачов уже запевнив увесь світ, що в СРСР політв'язнів нема, коли ще працював Кучинський концтабір, де досиджували «гельсінці» та інші політв'язні. В 1988 році почали звільняти останніх, зокрема й Овсієнка. З Уралу до Києва 21 серпня його везли літа-

ком, спецконвоюєм (офіцер і два солдати). Тобто летіли за обертанням Землі. Дивився в ілюмінатор і не міг натішитися: «Нас доганяло сонце – весь час сходило!»

СИДІВ НЕ ТІЛЬКИ ЗА СЕБЕ

Парадокс, але Василь Овсієнко навіть де в чому завдячує таборам, бо там концентрувалися, як він вважає, найкращі люди доби, спілкуватися з якими було щастям.

Як у Давньому Римі часів зазнав нападу, так у атеїстичному СРСР жертвна поведінка одиниць давала надію всій громаді. Дуже тепло відгукується пан Василь про свою «хрещену матір» у правозахисному русі Оксану Мешко. Востаннє пані Оксану заарештували в 1980-му, коли вона вже мала 75 років. Її засудили на шість місяців таборів і п'ять років заслання. Овсієнків співкамерник Олекса Тихий із Донеччини «замість кафедри отримав каторгу. Якби не було колоніального режиму, став би педагогом, мислителем».

Українці чинили свідомий опір поліційному апаратові тоталітарної держави. Й лідерами

внутрішнього табірною спротиву зазвичай виступали саме українці – це зауважив навіть Солженіцин у «Архіпелазі ГУЛАГ», описавши повстання в'язнів-бандерівців. А щороку 5 вересня політв'язні відзначали голодуванням День жертв червоного терору. Щасливий той, хто вже зараз бачить, що карався не дарма. Естонець Март Ніклус, співкамерник і друг Овсієнка, вже разом зі своєю країною став європейцем, громадянином ЄС. В Естонії, Литві, Латвії й досі суспільство вишукує та нейтралізує тих, хто співпрацював із КДБ, не даючи їм впливати на життя нації. Овсієнко каже: «КДБ – це не собака, що палець відкусить, а гадина: як ужалить, то отрута піде по всьому тілу. Вони школу брехні кінчали».

СОНМИЩЕ КАДЕБНІ

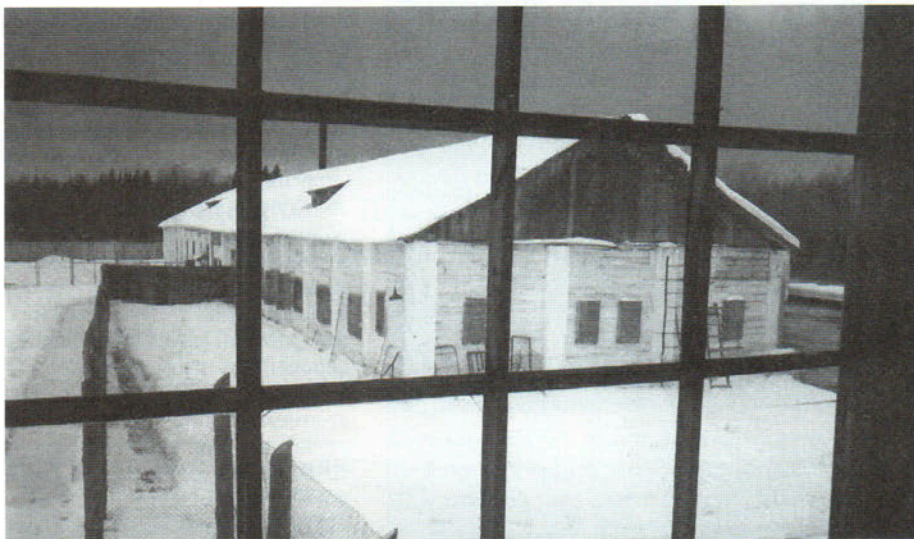
У русі опору в 1960–1980-х роках діяло назагал, може, кілька сот людей. В Українській Гельсінській групі – близько сорока. Овсієнко вступив до неї 1978 року, щойно відсидівши перший термін – і зразу ж отримав друге ув'язнення. А кадебістів і сексотів було сотні тисяч, конформістів із партійними й комсомольськими квитками – мільйони. Начебто не співмірні сили. Та виглядає так, що влада була навіть зацікавлена в існуванні дисидентів – бо інакше з ким би

«БАТЬКО МІРКУВАВ:
ОТ МИ ВОЮВАЛИ, А ВИ...
Я ОДКАЗУЮ: НУ, Й ЩО ВИ
МЕНІ ЗАВОЮВАЛИ? ОЦЮ
ТЮРМУ?»

«Як їхній раб,
як раб,
як нищий раб».
Василь
Стус

боролася? Овсієнко сміється: «Скажімо, як з'являвся один незгодний у якомусь селі – то в районі спеціально створювали відділок КДБ, в якому працювало щонайменше троє фахівців, які того дисидента «обслуговували». Вони ж мусили виправдовувати свої зірочки на погонах, зарплати, пільги? Їм потрібні були вороги».

Ворогами КДБ «призначало» також етнографів, істориків, художників андеграунду, бардів, рокерів і пресувало їх морально й фізично. Режим поліцейського контролю над умами витворив розгалужену технологію придуму-

шення інакودумства, однак найбільші репресії діставалися саме свідомим учасникам руху опору. А найжорстокішою була «боротьба з націоналізмом».

У 1984 році за кордоном вийшла книга Людмили Алексєєвої «История инакомыслия в СССР». Найперший же розділ у ній присвячено українському національному рухові. Алексєєва стверджує, що в 1970-ті роки саме Україна стала полігоном наймерзенніших технологій КДБ проти дисидентів. За ними шпигувало й влаштовувало провокації, згадує пан Василь, «сомище кадебні». І кожен із наглядчів мав посаду, квартиру, пільги й блат, можливість пересування по країні й за її межами – те, про що й не марила «проста радянська людина». Тоталітарна система розкладалася зсередини, й КДБ був у хворому тілі комунізму основним ферментом гниття.

Отих «паразитів свідомості» не взяла й незалежність. Овсієнко почув якось 1995 року, що на посаду начальника житомирського управління СБУ беруть такого собі Леоніда Чайковського. Той раніше служив слідчим КДБ. «Я написав листа голові СБУ: кого ви призначаєте? Та він же боровся проти незалежності України, моя справа – тому доказ. Прийшла чемна відповідь: він тодішніх законів не порушував. Після цього я написав президентові Кучмі. Відповідь була вже не така чемна». Тож радянський «майстер заплічних справ» попрацював на посаді в незалежній СБУ три

роки і вдало пішов на «заслужений відпочинок».

Коли відкрили архіви СБУ, Овсієнко отримав доступ до документів, які збирало КДБ щодо руху опору. «Цікаво було читати доповідну записку Щербицькому «Про необхідність арешту Василя Овсієнка», – сміється. Методи справді унікальні: запроютувати людину за ґрати по... службовій цидулці.

А парадокси нинішнього націтворення дисидент пояснює так: «Усю радянську добу велася сатанинська селекція. Все, що було найкращого в українському народі, винищувалося. Коли десь вигулькував талановитий юнак – його втягували в комуністичну партію, а як ні – не давали здобути освіту, зробити кар'єру. Якщо чинив опір – опинявся в ув'язненні, а декого й знищували. Ми нація з неповною соціальною структурою».

Не завжди навіть близькі й рідні готові зрозуміти сенс того, чим ти живеш. У Овсієнка тоді було шість рідних братів і сестер, і не всі з ним радо листувалися. Деякі родичі роками не озивалися. Та він розумів: вони ж через нього зазнавали утисків. «Сестра Надія завжди мене підтримувала. Мати мені ніколи не дорікала, а ось батько... Та й він – не надто».

Батько дисидента був ветераном Другої світової, але мав лише два класи освіти. «Якось він приїхав до мене на побачення в мордовський табір. Каже: які тут назви страшні – Умор, Мордовія... Душогубські якісь. А саме ховали радян-

РІДНА ТЮРМА. Концтабір в селі Кучино Пермської області Росії, де був ув'язнений Овсієнко, а також Василь Стус, Валерій Марченко, Михайло Горинь і чимало інших українців

ського маршала Жукова. Ми послухали радіо, батько й міркує: от ми воювали, а ви... Я одкажую: ну, й що ви мені завоювали? Оцю тюрму?»

Односельці, бува, ображаються й нині за те, що Овсієнко називає їх (і себе) «недобитками українського народу». А хіба ні? «В наших Ставках із голоду в 1933 році вмерло 346 людей – третина села! А перед тим виселили 50 сімей так званих куркулів. І ще 18 чоловік було репресовано. Але я не зібрав у Ставках і трьох людей, аби створити осередок ТУМу чи Руху», – бідкається пан Василь. Українське село, паралізоване терором ХХ століття й колгоспною системою, здавалося, назавжди лягло під владу. Хоча натомість, за соціологічними даними американського дослідника Ярослава Білоцерковича, близько 59% дисидентів – вихідці саме з селянства (монографія «Дисидентство Радянської України»).

«ЗНОВУ ТРЕБА ВТЯГУВАТИСЯ В БИЯТИКУ»

«Ми витоптані окупантами народ, зачарований на Кремль, – сумно констатує Василь Овсієнко. – Свого часу я думав: дай нам свободу слова – й ми за рік розпропагуємо Україну так, що вона звільниться від психологічної залежності від Росії, відтак від економічної і політичної». Ці сподівання не справдилися й досі.

ЩОРОКУ 5 ВЕРЕСНЯ ПОЛІТВ'ЯЗНІ ВІДЗНАЧАЛИ ГОЛОДУВАННЯМ ДЕНЬ ЖЕРТВ ЧЕРВОНОГО ТЕРОРУ

«Насуваються нові проблеми, знову треба втягуватися в ту біятику – ніде від неї не подінешся, – журно всміхається дисидент. – Але я хотів би налаштуватися на оптимістичну хвилю, на конструктив. У Святому Письмі є ідея про 40 років шляху пустелю до свободи. Двадцять уже минуло. Те покоління, що виростало під синьожовтим прапором, не захоче повертатися в комуністичне рабство. Дрейф України в небуття зупинився», – переконаний пан Василь. «Блаженні гнані за правду»... й блаженні віруючі. ■

«А спробуй, відшукай людину На всю велику Україну».

Василь Стус

К Н И Г А Р Н Я

15 вересня (середа)
18:00

Книгарня «Є»:
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

Посольство Литви в Україні та Книгарня «Є» запрошують Вас на відкриту лекцію литовського експерта з питань соціальної та політичної теорії

Наш гість – ЛЕОНІДАС ДОНСКИС

ЛЕОНІДАС ДОНСКИС – доктор філософії, член Європейського парламенту, автор міждисциплінарних праць із політичної теорії, історії ідей, філософії культури. Серед останніх його книжок, написаних англійською мовою: «Збентежена ідентичність і сучасний світ» (2009) і «Влада та уява: дослідження в галузі політики й літератури» (2008). Леонідаc Донскіс читав лекції в університетах США, Великої Британії та Європи. Нині він запрошений професор соціальної та політичної теорії в Університеті Вітаутаса Великого в Каунасі (Литва).

ПИТАННЯ ДО ОБГОВОРЕННЯ:

- ◀ Відновлення незалежності Балтійських країн: проблеми демократизації, ринкової економіки та вступу до ЄС і НАТО.
- ◀ Сьогодення країн Балтії: економічна криза, політичний популізм, зростання впливу Росії.
- ◀ Проблеми і перспективи Євросоюзу та єврозони.
- ◀ Нові реалії української політики та ЄС.

Генеральний інформаційний партнер

Тиждень
КРИЛІВСЬКЕ МІСЦЕВОБІЛІВ'Я

Лекція відбудеться англійською мовою з синхронним перекладом

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Прощавайте, товариші!

Сергій Буковський про сучасну кінодокументалістику і непередбачуване минуле

Спілкувалися:
**Жанна
Безп'ячук,
Інна
Завгородня**

Українське суспільство сьогодні має надзвичайно обмежені ресурси для само-рефлексії, бо живе в добу кінематографічної руїни, про яку не залишиться навіть пристойної кінохроніки. Поодинокі документалісти, яким вдається існувати й творити переважно за рахунок іноземних спонсорів, дуже важко торують собі шлях до українського глядача. Один із найвидатніших сучасних українських документалістів Сергій Буковський належить до генерації, виплеканої в теплиці радянського держзамовлення на кіно й викинутої в море пострадянських злиднів, коли кіно перетворилося на останню потребу суспільства. Перші режисерські проби Буковський робив у роки стагнації Союзу. Система розвалювалася, проте на гальмах давала своїм режисерам не лише свободу творчості, а й гроші на цю творчість. Унікальний час, на який припав дебют режисера, ніколи не повториться, а на зміну йому придуть інші рамки, вживати в яких, залишившись тільки режисером, – уже неабияка майстерність. Автор фільмів про Голокост і Голодомор Сергій Буковський працює над документальним серіалом для французько-німецького телеканала ARTE. Режисер поділився з *Тижнем* роздумами про реалії та перспективи документалістики в Україні.

У. Т.: Розкажіть, будь ласка, детальніше про серіал «Прощавайте, товариші!», який ви знімаєте для телеканала ARTE. Якою в цьому проекті постане Україна?

– Це історія про колапс комунізму в СРСР та країнах колишньої радянської співдружності – шість серій, кожна тривалістю годину. Ми стартуємо в 1975-му й приходимо до фінішу в 1991 році. Серіал має бути завершено в середині наступного року. Це дуже стислі терміни,

водночас – багато героїв, локацій, подій. Знімати плануємо в Польщі, Угорщині, Німеччині, Румунії, Чехії, Латвії, Литві, Україні, Росії, Грузії та Вірменії. Великий міжнародний проект. Звісно, й українські реалії у фільмі будуть, хоча зараз важко сказати, в якому обсязі. Чорнобиль. Війна в Афганістані. Вирубання виноградників у Криму під час антиалкогольного закону. Біловезькі домовленості. Я лише позначив теми, проте яким буде їх вирішення у фільмі, зараз іще складно говорити.

У. Т.: Чи має шанс український глядач побачити цей серіал, і чи цікавить ця тема українських продюсерів?

– Мені не віриться в те, що український глядач зможе подивитися цей фільм. Стрічку «Живі», наприклад, так і не було показано в Україні. Ну а зараз, коли Голодомор уже став майже забороненою темою, її тим більше не покажуть. Думаю, така доля спіткає й «Прощавайте, товариші!». Радянські цінності сьогодні знову реанімують, тож ми будемо в явному дисонансі «з курсом партії й уряду». Ми живемо в країні з непередбачуваним минулим – точніше й не скажеш.

У. Т.: Які трансформації суспільств країн Центральної та Східної Європи після розпаду Радянського Союзу видаються вам спільними? Чи відрізняються суспільні трансформації центральноевропейців від процесів, які відбуваються з українцями?

– Маю дуже суперечливі думки й відчуття з цього приводу. Я не економіст і не політолог, можу міркувати хіба з огляду на зовнішній вигляд змін, спільностей і відмінностей. А це не зовсім правильно. Перші десять років після розпаду були однаково важкими, дуже важкими для всіх. Але подивіться, де сьогодні

Польща, Чехія, Румунія й навіть Болгарія! І де ми. Я думаю, в цих країнах люди швидше приходять до розуміння, що держава – це вони самі.

У. Т.: Фільм «Живі» створювали за участю фонду Катерини Ющенко «Україна 3000», стрічку «Назви своє ім'я» продюсували Стівен Спілберг та Віктор Пінчук, а «Прощавайте, товариші!» знімається на замовлення каналу ARTE. Чи вдається вам зберегти свободу художнього висловлення за умови, що тема фільму чітко визначена замовником? Аджі ваші стрічки, особливо ранні, часто будувалися на несподіваних знахідках та експромтах?

– Мабуть, я повторюся, проте ані фонд Спілберга, ані фонд «Україна 3000» суттєво не втручалися в нашу роботу. Були курйози, звісно. Під час затвердження чорнового монтажу фільму «Назви своє ім'я» боролися за кожне слово. Американці мені кажуть по телефону: «Сергію, ми подивилися фільм, дякуємо, але якби ми вас не знали, то подумали б, що ви антисеміт». Спонтані телефоную своєму другові Леоніду Фінбергу, директорові київського Інституту юдаїки, й кажу: «Льоню, дай мені довідку, що я не антисеміт!» Він сміється: «А що сталося?» А сталося таке: в інтерв'ю з архіву Фонду Шоа (ми не знімали свідчення персонально) американці побачили недозволені речі, які принижували гідність євреїв. Ну, скажімо, розповідає один герой із Вінницької області, як він у дитинстві за порадою свого приятеля намазав дідусеві бороду салом, поки той спав. Дідусь щойно повернувся з синагоги й приліг відпочити. Заснув. А тут онучок із салом. Старий прокинувся, як ошпарений, а потім розлючений бігав за онуком по всьому селу. Що ж тут такого? Смішний вибрик, герой ще й добре розповідає. Який тут ан-

тисемітизм? Я пізніше зрозумів, у чім річ: ми абсолютно все порізному сприймаємо. Коротше кажучи, відстояли і цей шматочок, і другий, і третій. І так крок за кроком. Це була найнапруженіша здача фільму в моєму житті, тривала вона два тижні. Крапку поставив Спілберг, якому картина дуже сподобалася. Ми зламали стереотипи, і я пишаюся цим.

Я не брався й ніколи не беруся за теми, коли вони мені не близькі чи нецікаві. Або коли замовники говорять – це треба показати так, а це так. Хоча, аби вижити у професії сьогодні, треба бути універсальним, гнучким. Уміти грати за різними правилами. Мурку? Натє вам Мурку! Шопена? Натє вам Шопена! Мені це не вдається... Це болісно. Частіше хочуть Мурку.

У. Т.: Як ви оцінюєте рівень сучасної української документалістики? Які, на ваш погляд, перспективи цього жанру за умови зниження інтересу до документального кіно у світі на користь розважального ігрового кіно?

– Ніяк не оцінюю. Оцінювати просто нічого... на жаль. Щодо зниження інтересу до документалістики – я би не ризикнув робити подібних висновків. У світі створюють дуже багато документальних фільмів. У Ніоні (Швейцарія) на фестивалі документального кіно з дев'ятої ранку черги біля кінотеатрів. Місто живе фестивалем, фільми йдуть на 5-6 майданчиках одночасно. В Амстердамі подібна ситуація, й у Кракові, й у Лейпцигу. У документального кіно стійкий і стабільний «електорат». Люди хочуть сприймати й пізнавати світ не через новини, а через образи. Тому я би не стверджував, що до документального кіно знижується інтерес. У нас заведено так вважати.

У. Т.: Як можна активізувати виробництво документальних фільмів в Україні? Чи повинна держава бути замовником документальних стрічок, зокрема, на історичну тематику, яка зараз має ще й політичний підтекст?

– В осяжному майбутньому ніхто нічого не буде активізувати. Проблема ширша й складніша. Я не наполягаю, зви- **м**

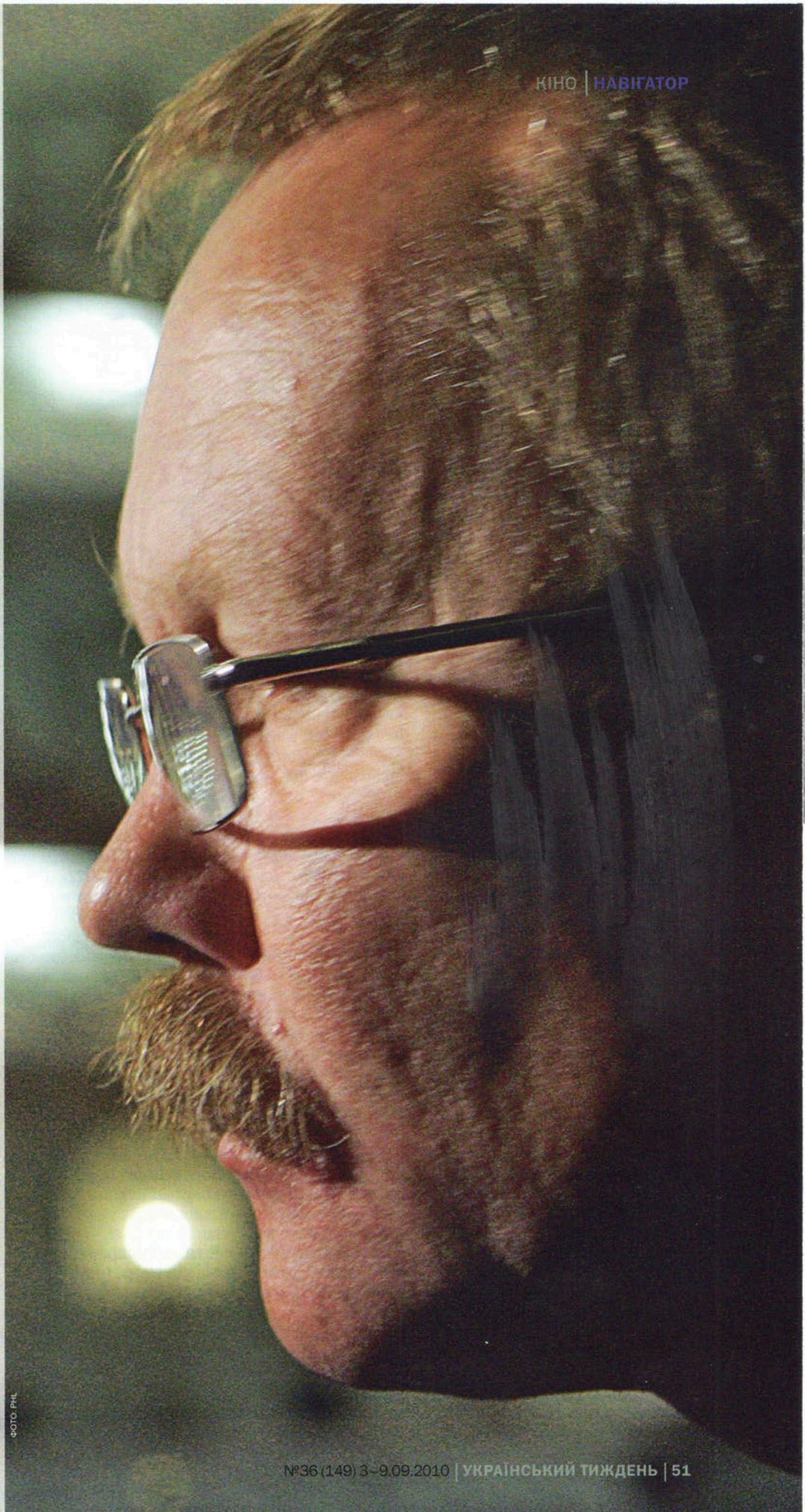

ФОТО: РНЧ

чайно, але річ не лише в державі. Більшою мірою в нас самих. На жаль, ми все більше й більше ізолюємося, віддаляємося від цивілізованого світу. Й насолоджуємося цією ізоляцією. Скоро ми просто опинимося поза контекстом, якщо вже не опинилися. Недавно мені одна майбутня режисерка дала свій диск зі студентськими фільмами. Це не нездарна людина, й ритмом володіє, й атмосферою. Зібрана. Диск красиво оформлений, субтитри всюди. В моїх фільмів субтитрів немає, а в її є. Почав дивитися. Раптом як повіяло все це серединою 1970-х, і сюжети всі ті самі – про село, янголів, несамовиту любов, і актори так само погано грають, як у провінційному театрі юного глядача, ну просто біда! Нічого не змінилося. Коли вже щось змінювати чи активізувати, то лише непохитні основи нашої кіноосвіти. Це принесе свої плоди. Не одразу. Не завтра й не післязавтра. Україні як мінімум потрібна серйозна, сучасна кіношкола, хоча б дворічна – для сценаристів і режисерів. Особливо для сценаристів. І викладачі, майстри, мають приїжджати з інших країн. Тут, за невеликим винятком, викладачі нікому.

Я нарешті подивився майже всі фільми румунської хвилі. Автори, режисери – молоді люди. Це їхні перші, другі фільми, одне слово – дебюти. Бюджети стрічок надзвичайно скромні, часом мізерні. Але рівень професіоналізму, рівень мислення надзвичайно високий.

У.Т.: Чого не вистачає українському законодавству в галузі кіновиробництва для успішної реалізації копродукції з європейськими країнами?

– Зараз розповім. Дзвонить якось Ганна Павлівна Чміль: «Сергію, це Чміль. Ми тут вирішили висунути «Назви своє ім'я» на «Оскара». – Чудово, а коли їхати до Америки? – Ні, спочатку треба заповнити документи... ого, та їх тут ціла купа. Терміново!!!» Чого приховувати, взяли ми ці папірці в Мінкульті, їх і справді виявилася величезна купа. Почали з дружиною заповнювати, день витратили. Мені вже церемонія вручення ввижалася, Джордж Клуні ліворуч, Роберт де Ніро праворуч... Аж рап-

«ЖИВИ». Документальний фільм про Голодомор українці так і не побачили

БІОГРАФІЧНА НОТА

Сергій Буковський народився в 1960 році. Закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого за фахом «кінорежисура». У 1982–1995 рр. працював на студії «Укркінохроніка». 1995–1998 рр. – керівник Департаменту документальних проєктів в «Інтерньюс-Україна». 1999 р. – виконавчий продюсер телекомпанії ММЦ-СТБ. У 1998–2003 рр. був майстром курсу режисерів-документалістів КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого

том помічаємо, що термін подачі заявки вже давно спливає. Точніше, рішення місцевого оscarівського комітету (через непотрібність у нас його немає), яке висуває фільм від країни, вже прострочене. Давно. Дзвонимо Чміль: «Так і так, поїзд пішов, говоримо. – Та це все юрунда. Не звертайте уваги. Ми заднім числом оформимо! – ????» Слава Богу, нічого нікуди не відправляли. Так ось, коли ми припинимо жити заднім числом, а не переднім, тоді й можна буде говорити про копродукцію та партнерство. А поки що в нас і Поплавський – художник року, і президент книжок не читає, і на наш листи чиновники не відповідають, і слова не тримаємо, й усе думаємо, що якось воно буде, й запаскудили ми свою рідну землю – ліси, береги річок, двори – так, як ніхто в Східній Європі. І все це результат заднього числа. Така, мабуть, наша гірка доля.

У.Т.: Після обговорення ваших фільмів під час ретроспективи на цьогорічному фестивалі Docudays UA ви порадили молодим кінематографістам учити англійську аби хоча би на крок наблизитися до реальної роботи. Що б ви ще могли їм порадити? Чи реально знімати кіно, залишаючись в

Україні, чи варто їхати шукати роботу в світі?

– Було б непогано ще й французьку вивчити або німецьку. Сьогодні їхні однолітки в Болгарії, Румунії, Польщі – та скрізь ті, хто пов'язав своє життя з кіно, та й не тільки з кіно, – говорять істерично перфектною англійською і стерпно – другою іноземною мовою. Звісно, сама мова нічого не вирішує, але дуже допомагає. Без мови шанси нульові. Я це зрозумів, проте дуже пізно. А що ще порадити? Хто б мені порадив... Ну, може, не насолоджуватися своїм приниженим і нереалізованим талантом – це поганий симптом. І не впадати в розпач. Це, кажуть, також гріх...

У.Т.: Європейські документали часто звертаються до проблематики Східної Європи і Росії у своїх фільмах? Чому цю проблематику «не бачать» вітчизняні документали? Чим Україна тематично може зацікавити Європу?

– На цю тему можна довго говорити. Відповім коротко. Звернення до чужих реалій – східноєвропейських, українських, російських – це різновид соціальної терапії для респектабельної Європи. Ну, наприклад, сидить собі німець у кріслі, в Дюссельдорфі або Бонні, попиває пиво, втупився в телевизор,

НЕДОСЯЖНЕ КІНО. Документальні фільми українських режисерів можна побачити хіба що на фестивалях або у нічних ефірах телеканалів

Фільмографія

У творчому доробку режисера понад 50 документальних та телевізійних фільмів, серед яких:

- «Завтра свято» (1987);
- «А ночка темна была...» (1988);
- «Сон» (1989);
- «Дах» (1989);
- «Знак тире» (1992);
- «Дислокація» (1992);
- «Пейзаж. Портрет. Натюрморт» (1994);
- «На Берлін!» (1995);
- «Міст» (2000);
- «Вілен Калюта. Реальне світло» (2000);
- Terra vermelha («Червона земля»), (2001);
- документальний телесеріал «Війна. Український рахунок» (2002);
- «Назви своє ім'я» (2006);
- «Живі» (2008)

а там, десь у російській глибинці, народ від горілки згорає. Мати в білій лихоманці, діти у в'язниці, батько тещу з'валтував. І думає цей глядач після побаченого, а таки добре ж мені живеться, чорт забирай, гріх жалітися. Піду я краще спати, завтра на роботу, вставати вдосвіта. Й засинає сном немовляти... Ну, а потім там нудно. Ми для них екзотика, як Африка. І так чи інакше – загроза. Ось пустили поляків до Європи, й почали машини красти. Хто вкрав? Поляки. Хто розбив? Серби. А що буде, коли й ми прийдемо? Ну, і таке інше.

У. Т.: Як можна реанімувати Укркінохроніку, де ви пропрацювали багато років, із фактичної руїни, й чи варто це робити? Як оцінювати систему видачі прокатних посвідчень на показ фільмів, вироблених, зокрема, державними студіями? Приміром, Укркінохроніка повинна купувати таке посвідчення в Мінкульту, а в збанкрутілої студії немає на це коштів. У підсумку фільми українських документалістів безнадійно залежуються на полицях. Це стосується особливо вашого покоління, творчий вибух якого припав на часи розквіту студії в добу перебудови. Якою є ваша позиція стосовно цієї проблеми?

– Єдиний спосіб зберегти студію – зберегти її спадщину. Фільми, журнали, літопис сторіччя. Нинішнє керівництво до цього прийшло й намагається щось робити в цьому напрямку. Ніхто не озолотиться, але зберегти студію як національну фільмотеку можливо. Дай Боже. Проте реанімувати її в тому ж вигляді, в якому вона була 20 років тому, – марна річ. Я був там недавно. Відчуття, наче надворі 1943 рік і німецькі війська пішли годину тому. Мені видається найактуальнішою інша проблема – багато фільмів в архіві на Солом'янці, й це золотий фонд, збереглися в негативі. Колір на фотокопіях практично зник, лишився тільки пурпурово-морквяний. Рятувати потрібно вже минуле. Нещодавно ми збирались у Сергія Тримбача, обговорювали ідею створити колекцію на DVD найкращих фільмів Укркінохроніки – з субтитрами, з біографіями режисерів, як водиться у світі. Сподіваюся, це вдасться зробити. До речі, й «Людина з кіноапаратом», і «Симфонія Донбасу» Дзиги Вертова були зроблені в Україні. На ВУФКУ (Всеукраїнське фотокіноуправління, яке існувало у 1922–1930 роках. – Ред.), щоправда, в Харкові, але яка різниця? Це класика світового масштабу, основа основ. Думаєте, це можна купити донебудь? Або піти в бібліотеку подивитися?

У. Т.: Чи проводилася за 19 років незалежності хоч якась робота зі створення національного кіноархіву на всіх рівнях – телеканалів, кіностудій, незалежних режисерів, аматорів тощо? Чи знайдуть нащадки в архівах кадри тих подій, які не потрапили в прайм-тайм?

– Ні. Принаймні я про це нічого не знаю. На жаль, нічого вартісного не знайдуть. Але так чи інакше до цього прийдуть, хоч і не в масштабі національного архіву. Без глобалізму. Виникатимуть приватні архіви. Ми повторюватимемо досвід поляків, угорців, чехів. Там це вже зроблено. У нас ще навіть не думають. Ми дуже запізнюємось у своєму розвитку.

У. Т.: Документалістика часто зловживає шокуючими кадрами, використовує надто

емоційні засоби зображення задля сильнішого впливу на глядача, особливо коли йдеться про трагедії. Що для вас означає пафос, зокрема пафос у документалістиці, й чи варто його уникати?

– Усе залежить від завдання фільму та від особистісних якостей режисера. Досягти емоційного впливу можна непрямим способом. Це складніше. Наприклад, у «Живих» ми навмисно прибрали всі жахливі розповіді про голод. У матеріалі все це було, й людоїдство зокрема. Прибрали. Зрозуміли, що це не працює. Навпаки, спочатку змусили глядачів сміятись. І від зйомок із крана відмовилися – надто красиво було. Ми загалом ні на чому в «Живих» не наполягали, хоча й хотіли. Били себе по руках. Від того, що ти сто разів скажеш про те, що це – геноцид, на екрані геноциду не буде. Буде зворотна реакція. Запали свічку – як ідея спрацювала! Бо вона інтимна, особистісна. Хочу – запалю, а хочу – ні. Інакше кажучи, справа особиста. Так і в кіно. Я завжди вважав, що найкращі фільми про війну – без війни, в тилу, за лінією фронту. «Летять журавлі», «Балада про солдата», «Білоруський вокзал», «Двадцять днів без війни» або «Був місяць травень». Для мене це приклади, як говорити про трагедію. Ми вчилися на цих фільмах. І я вчуся дотепер. Для когось сьогодні це безнадійний «атстой», для мене – вершина майстерності.

У. Т.: Ви належите до покоління, що ввійшло в документалістику на зламі радянської та пострадянської епох. У кінці 1980-х був потужний сплеск в українському кінематографі, який викликав зворотний зв'язок із глядачами, за принципом «сьогодні в газеті (на екрані) – завтра в куплеті». Зараз ситуація докорінно змінилася. Чому? Які найяскравіші спогади з того часу, які творчі дебюти були найнезабутнішими? Які фільми не втратили актуальності, й що б ви порадили переглянути сьогодні?

– Я можу, звісно, назвати десяток фільмів, котрі не втратили своєї актуальності. Але це можна їх подивитися? От зробимо років через п'ять колекційне видання української класики, тоді й поговоримо. ■

На безриб'ї і рак

Автор:
Тамара
Злобіна

Фото:
Костянтин
Смолянінов

Тиждень актуального мистецтва (ТАМ, 20–29.08) відбувся з ініціативи інтелектуального лобі Інституту актуального мистецтва, силами мистецького об'єднання «Дзига» та за фінансової підтримки Львівської міської ради й нечисленних спонсорів. Подій багато: на Фабриці повідла демонстрували відео та інсталяції, в Театрі юного глядача відбувалися Дні мистецтва перформансу та школа перформансу, а також крутили сучасний медіа-арт у проекті «МедіаДепо», в Палаці мистецтв окрім хедлайнерів «абстрактного» Василя Бажая та Тіберія Сільваші показали авторські проекти й провели міжнародний симпозіум «Сила мистецтва», присвячений польсько-українському колекціонерському досвіду. В Львівській галереї мистецтв – хедлайнер «реального» Роман Жук, інші проекти розкидані залами Музею ідей, галереї «Дзига» та фотоклубу «Ч.Б 5x5».

Тиждень викликав чимало запитань – від традиційного «хвіба це мистецтво?» в консервативній публіки до професійнішого «хвіба це організація?» у гостей із інших міст. Виникнувши з розпачливого бажання зробити хоч щось альтернативне, фестиваль із часом мав би виробити більш чіткі цілі та стратегію їх реалізації.

ПРО ВСЕ Й НІ ПРО ЩО

Темою першого Тижня була «Потенція порожнечі», другого – «Б.Н.» (без назви), як відмова від ярликів і звернення до можливостей невідомого, на відміну від передбачуваного «офіційного» мистецтва. Цьогорічна тема «На межі: Абстрактне versus Реальне» начебто «ставить запитання про майбутнє абстракції та про її стосунки з реалізмом, що не зник, а продовжив своє існування поруч із «чистою» абстракцією». Однак насправді дослідження «реальності абстракції та абстрактності/умовності реалізму» вилилось у дописування кількох слів у художні

концепції та формуванні типової для України експозиційної солянки. Різні заходи та об'єкти в межах Тижня існували як речі-в-собі: між лекцією Яніни Пруденко про відеоарт, Школою перформансу та рожевою стрит-арт пантерою Олексія Хорошка зв'язку ніякого.

В альманасі-каталозі ТАМ-2010 апелюють до відповідної історії мистецтва, вміщено також інтерв'ю й інформаційні матеріали про галереї-«острови» актуального в Україні. Однак більшість текстів звернені в минуле – сьогоденню проблематику не розкрито.

АБСТРАКТНЕ VS РЕАЛЬНЕ

За задумом організаторів, твори реаліста Романа Жука та «Проект – 2» знаних абстракціоністів Василя Бажая і Тіберія Сільваші (на фото згори праворуч) мали довести сучасність такого мистецтва. Однак концептуального зв'язку з середовищем, діалогу з іншими проектами створено не було – навішані на стіни

актуальний

У Львові зробили третю героїчну спробу провести фестиваль сучасного мистецтва

полотна спрацювали з точністю до навпаки, перетворившись на красиві картинки за межею актуальності. Особливо прикро було за філософські роботи Сільваші, в близькому контакті з якими зазвичай відчуваєш рух часу чи присутність кольору як такого – але не цього разу.

Із таким критичним бекграундом окремі добрі проекти, які потрапляють у тему, видаються випадковими. Слід відзначити «Дихання» Сергія Петлюка: на кількадесяти відео люди занурюються та вириваються із води, роблячи архетипний вдих-видих. У лаканівських термінах реальне пов'язане з матерією до символізації, фізіологією, тілом поза нашими увявленнями про нього. Контакт із такою первинною матерією можливий лише в дитинстві, травматичних ситуаціях і, можливо, через мистецтво. Петлюк буквально витягує реальне на поверхню, оминаючи символічні коди, але при цьому не забуваючи про естетичну якість – його тонка як лезо

«ЧІНВАЗІЯ». Ольга Пильник «злякалася» навали китайців до Львова

бритви інсталяція вибудувана з подвійних скляних боксів, які множать полиски води на відео.

Інакше працює Костя Смоляннів. У його буквальных фото зафіксовані шматки реальності – стіни, білборди, паркани. Завдяки кадруванню образки з життя перетворюються на аб-

страктні композиції, чия прив'язка до локальності все ж залишається помітною – ми впізнаємо характерну штукатурку, вагонку та інші будівельні матеріали з сьорремонтним флером.

Дві роботи центру «Тотем» із Херсона присвячені медіа та пострадянській дійсності. У ві-

ТОЧКА ЗОРУ

Маркіян Іващин, директор мистецького об'єднання «Дзіґа», співзасновник Інституту актуального мистецтва:

Головною організаційною проблемою ТАМ, як і будь-якого некомерційного проекту, є «вимушена» малобюджетність – забагато зусиль іде на оптимізацію видатків. Окрім того, у Львові не так уже й багато експозиційних площ, додатних і готових працювати з сучасним мистецтвом. Щодо кількості публіки, то вона адекватна сьогоднішній ситуації. Сучасне мистецтво не претендує на надмірний публічний ажітаж. Тішить те, що з року в рік є помітний прогрес, особливо стосовно освітніх програм.

Влодко Кауфман, арт-директор галереї «Дзіґа», куратор ТАМ:

Для нас насамперед важливо окреслити саме поняття актуального мистецтва. Говорячи про contemporary-art, кожен уловлює контекст, але важко сказати, яким воно є в Україні. Тому ми намагаємося дослідити традицію, що безліч разів переривалася з винищенням цілих пластів, як у 20–30 роках минулого століття. Для визначення формату переважно орієнтуємося на молодь, навіть коли для нашої свідомості її проекти надто радикальні.

Щодо практичної мети, то це, зрозуміло, популяризація та виховання толерантності. Думаю, в Європі рівень обізнаності обивателя не кращий, але там не прийде директор муніципального театру перебивати перформанс матюками. Одне слово, намагаємося стимулювати contemporary в Україні і робити його самобутнім, а не римейком західної культури.

део «Рідке телебачення» тотемівці скрупульозно імітували «кабельне», вдаючись до нищівної іронії й стилістики кітчю. В фотосерії Lucid Dreaming художники створюють караваджівські за духом композиції у трешевому пострадянському антуражі. В цій роботі реальність української провінції перетворюється на гіперреальність кошмару з килимами, старими ліжками та натяком на недоступну розкіш, помережаними напруженою болю, страху й насолоди.

НАВИЩО ІСНУЮТЬ КУРАТОРИ?

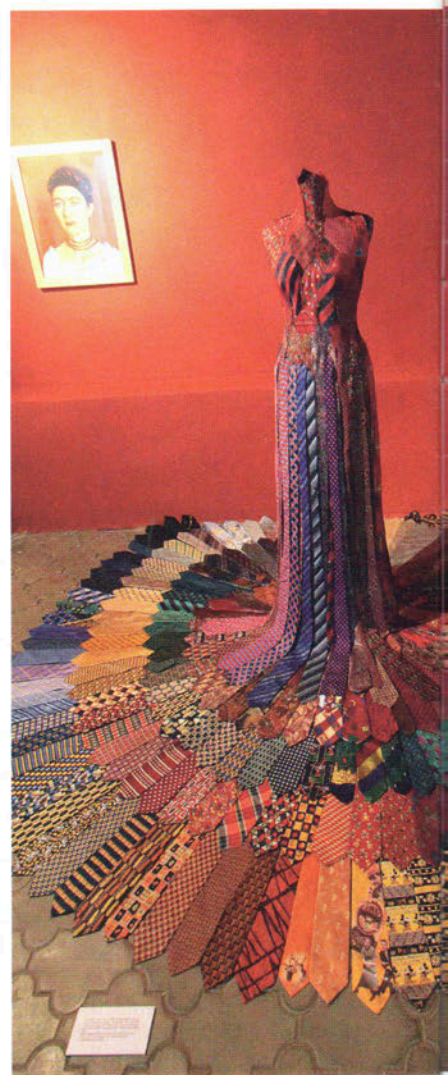
Серед найкатастрофічніших робіт Тижня – інсталяція Андрія Барни «Тумблери Хроноса». Помальована в білі кімната була заповнена символічно-естетськими предметами (драпіровки, вази, скульптурна голова), на які проектувалося повільне відео. В супровідних текстах автор слізно просив дивитись інсталяцію 20 хв. для повного занурення в її настрій – забуваючи, що добре мистецтво промовляє і тримає в напруженні з першого погляду, а не дає інструкцій. Ця робота – якийсь «новий академізм», як і витвір львів'янки Ольги Пильник «Чінвазія», яка поставила керамічні голови «китайців» на бокси з м'якими іграшками. Такий візуальних хід мав би говорити про «безпред-

метне та водночас реальне буття соціуму, абстрактність, умовність реалізму», а також викликати страх перед вторгненням (інвазія) китайців у наше буття й навіть позбавити комфортності споживацької дійсності. Дивує відверта ксенофобія і безмістовність – поверхово оперуючи художніми алозіями, авторка не досліджує й не критикує, тому спроба зробити соціальну інсталяцію перетворюється на псевдоінтелектуальне естетство.

Авторських проектів було мало, переважно – від молоді й не надто високої якості. Дзигівська тусовка пліткує, що кураторська робота відбувалась у стилі «ми ж розіслали анонс, чого ви не подалися?» – «А чого ви нам не подзвонили?»

За такої організації тема фестивалю є не більше ніж формальною «парасолькою», хоча могла стати основою для критичної оцінки актуальних суспільних проблем. Однак для цього одній людині чи групі потрібно цілеспрямовано працювати на її втілення, зустрічатись із художниками, підбирати проекти, стежити за якістю їх формального втілення. Або ж зовсім відмовитись від тематичної організації, обравши натомість формат конкурсу (тоді за якість відповідатимуть самі автори) чи запропонувавши галереям представляти власні проекти/

НЕПРОШЕНИЙ ГІСТЬ.
Актуальне мистецтво, пропороване «Дзигією», у культурній столиці України почувається не у своїй тарілці. Інсталяція люблінської галереї Biala

чужий досвід

Знаки часу

Як створити колекцію сучасного мистецтва за державні гроші. Польський досвід для України

Тривалий час діяльність українських художніх музеїв була інерційною – з розпадом СРСР зник ідеологічний стрижень, навколо якого формували експозиції, а молода держава не створила власного соцзамовлення. Станом на сьогодні білі плями в державних колекціях величезні – неакадемічного мистецтва останніх 30–40 років там майже немає. Наприкінці серпня у Львові пройшов міжнародний симпозіум «Сила мистецтва», присвячений питанням колекціонування та створення художніх інституцій. Поляки презентували власний досвід подолання цієї проблеми, а українці оцінювали його відповідно до місцевих реалій. Ключових питань було кілька: хто, як і за які кошти має

колекціонувати сучасне мистецтво, якої форми набувають новітні художні інституції, яка їхня роль у суспільстві й чи існує зараз ідеологічне замовлення?

У 2004 році Міністерство культури Польщі започаткувало програму «Знаки часу», завдяки якій засновано 16 регіональних Товариств сприяння мистецтву. Структура програми дає шанс навіть невеликим містам зібрати власну колекцію – закупівлі, запропоновані ініціативною групою, половину оплачує міністерство, решту фінансує місцева спільнота. Діяльність Товариств супроводжується виставками, презентаціями, тематичними публікаціями та конференціями. Стратегічною метою було поживити

контакт між сучасним мистецтвом та широкою публікою, адже, як зауважив дослідник Адам Мазур, тривалий час у Польщі йшла «холодна війна» між художниками та консервативним суспільством.

Подібна організація дає можливість формувати колекції, розмаїті щодо жанрів та авторів, які разом творять досить цілісну картину мистецтва II половини XX століття. «Знаки часу» допомагають вирішити кілька нагальних проблем, які є в Україні: ввести в музейний обіг твори останніх 50 років, модернізувати освіту, компенсувати брак інституцій. Історичну роль починання важко недооцінити – відео, інсталяції, перформанси родом із 1970–1980 років деконструють звичну па-

художників у межах Тижня (цього року так презентувалася люблінська галерея Biała).

ЯКОМУ МИСТЕЦТВУ БУТИ

Чимало практичних нюансів викликають подив. Обдєрта Фабрика повидла має певну «естетику руїни», однак як спрацьовує ця естетика у випадку сучасного мистецтва, особливо не дуже якісного й не зробленого саме для цього простору? Хто був відповідальним за коректне існування робіт протягом Тижня, бо в інсталяції Олени Турянської та Андрія Сагайдаковського «Культура» витекла вода, в «Дівчата задумали погане» Аліни Клейтман здохли коропа, в «Чинвазії» не було звуку, а «Політика страху» Олега Воронка та Олексія Фурдіяка загалом не мала сенсу після того, як відбулася (художники запускали ароматизатор газу в підвальне приміщення, аби викликати емоційну реакцію в публіки, однак пост-фактум можна було лише почитати пояснення і походити порожнім підвалом).

Не менш ворожими були респектабельні стіни: в Палаці мистецтв за відеопрезентаціями польських регіональних колекцій відбувалася феєрично безглузда в контексті Тижня виставка Ігоря Маїка, картини Романа Жука в Галереї мистецтв мішалися зі стендами про Олесь-

кий замок та якимось іконостасом. Це добре демонструє ситуацію, в якій перебувають організатори акції – один у полі воїн.

Теза «добре, що хоч щось робиться!» приховує величезну небезпеку – якість того «щось» не розглядається. Про це я думала під час виступу «Китайська лекція» Академії руху з Варшави. Колектив, заснований у 1973 році, працює на межі театру, перформансу та візуального мистецтва. Сам виступ був зразком дивовижно неполітичного арту на політичну тему – передбачуваного, нудного, символічно-пафосного дійства, яке чимось нагадало Спільку художників. Я намагалась уявити на місці сивочолих акторів (а серед них Януш Балдига, який вів Школу перформансу) наших викладачів – і не могла. В українському мистецтві, на жаль, немає конфлікту поколінь – є конфлікт між академістами й контемпорарістами. Кострубатий термін вживаю свідомо, адже, не маючи відповідних знань про історію та сучасні тенденції в мистецтві, молодь часто імітує історичні його форми. Саме звернення до сучасного обростає героїчним ореолом подвизництва, який виключає критику. А критикувати необхідно – наприклад, презентовані в рамках Днів перформансу акції центрувалися навколо символічних предметів

і понять, і публіка звично спостерігала, як художники й художниці малювали своїми тілами. Однак при цьому не творили неунікного і приголомшливого відчуття непередбачуваної тілесності, тіла на межі та за межею доступного, що робить перформанс одним із найсильніших мистецьких жанрів.

Яким бути мистецтву актуальному? Яка його роль у суспільстві? Які нові критерії якості? За моїми спостереженнями, основу публіки (крім художників і журналістів) творили дуже молоді глядачі. Щоб перевірити межі сприйняття такої аудиторії, я запросила свого 15-річного племінника, який закінчив художню школу, але ніколи не був на сумістецьких проєктах. Влад вдумливо читав усі пояснення та оглядав роботи, намагаючись зрозуміти їх сенс, тицьнув пальцем в абстракцію Сільваші – «це би було класно мати вдома», запитав ціни на Логова, вподобав кінетичні інсталяції в Музеї ідей і зробив висновок: «Тепер моє хобі буде ходити на мистецькі виставки». За звичними розмовами про Велику Битву між сучасністю та академією ми забуваємо про цю публіку, в якій уже немає сформованих соцреалізмом (у апології чи опозиції до нього) уявлень про мистецтво, споживацьких патернів та страху невідомого. ■

нораму кітчево-соцреалістичного мистецтва, яке й далі формує масові естетичні смаки.

Віта Сусак, завідувачка відділу європейського мистецтва XIX–XX ст. Львівської галереї мистецтв, українську ситуацію презентувала ключовим словом «немає». Немає ні окремих державних інституцій, ні відділів найновіших художніх практик при музеях (які є, до слова, в російській Третьяковці) – отже, немає цілісних колекцій мистецтва другої половини XX століття. Ситуацію визначають особистості на керівних посадах і брак коштів – наприклад, бюджет закупівель Дирекції художніх виставок України – 250 000 грн на рік, причому за одну роботу не можна платити більше 1000 доларів. Ройтбурд і Савадов пролітають... повз національні музеї. Доповідь Сусак викликала жваве обговорення з українського боку – галерист Павло Гудімов поцікавився, чи мають музеї досвід співпраці з приватними донаторами, а директорка Фондації ЦСМ Катерина Ботанова розповіла про колекцію, зібрану за 15 років роботи центру, яку вони хочуть подарувати державі. Однак це похвальне бажання пе-

ретворюється на проблему – правління Фондації не впевнене, чи є в Україні установка, де колекція належно зберігатиметься, і, головне, буде доступною публіці. Подібні сумніви виправдані – музеї існують за інструкцією 1985 року. Спільний висновок: констатація значного тиску з боку художньої спільноти на державні музеї, від яких очікують кроків назустріч сучасному мистецтву. На думку модератора симпозиуму Богдана Шумиловича, програма, подібна до польської, могла б існувати, але з огляду на місцеві «відкатні» реалії. В першу чергу необхідний розвиток експертного середовища, напрацювання консенсусу щодо того, що саме є «сучасним мистецтвом», адже в Польщі саме куратори та критики, а не чиновники, творять основу Товариств сприяння мистецтву і визначають їхню колекційну політику. Зі свого боку, музеї поволі модернізуються, знаком чого є нещодавні проєкти Національного художнього музею в Києві («Нова українська хвиля», «Велика несподіванка») чи «Рєанімація» у Львівській галереї мистецтв. Сучасність провокує нові питання: як

зберігати інсталяції та перформанси, чи можливо архівувати актуальність твору мистецтва, який є реплікою на тему поточної соціальної проблеми, зрештою, які ідеології обслуговує колекція зараз? Із українського боку лунає теза, мовляв, добре, що держава не втручається, отже, не тисне, а ринок, меценати й суспільство все самі вирішать. Професор Варшавської академії мистецтв Славомір Мажец застерігає від такої наївності – мистецтво часто виконує політичні функції, наприклад, боротьби з ксенофобією, тому будь-яка колекція, чи державна, чи приватна, не уникне ідеологічних конфліктів... Ми є свідками того, як мистецтво здобуває новий статус у суспільстві, тож потребує інших місць і способів існування, які передбачають більш глибоку та різномірне співпрацю з аудиторією. Це відкритий процес, і наразі можна зазначити, що функції відтворення, прикрашення й оспівування реальності залишаються в минулому, натомість художники намагаються вжитися в роль агентів соціальних змін, а це ставить кардинально нові завдання перед вітчизняними музеями. ■

Вимираючий ВІД

«Людиною бути важко», – каже режисер Лукас Мудіссон...

Нікому не подобається, коли про нього говорять малоприємну правду й говорять її у вічі. Кіно узагальнює правду, проте приємнішою вона не стає. Суперечливе формулювання Третього закону Ньютона – сила дії дорівнює силі протидії – через кіно набуває беззаперечного значення. Так чи інакше, правда викликає в нас бурхливу реакцію – згоду з нею чи її заперечення. А «Мамонт» – це слон, що з ногами вліз до втаємниченої комірчини людських скелетів.

Ми не бачимо власних дітей, залишаючи їх удома, як герої фільму, чоловік-бізнесмен Гаєль Гарсія Берналь і дружина-хірург Мішель Вільямс, аби працювати й заробляти – на будинок, квартиру та чудові вакації. Ми можемо вскочити в гречку, як Берналь, виправдовуючи себе фразою «так вийшло». Але ми вкрай рідко можемо попросити вибачення чи, кинувши все, як Берналь, незважаючи на «важливість», повернутися з роботи додому, щоб пригорнути дружину й дитину. Нам уже важко бути людьми...

Гадаю, фільм Лукаса Мудіссона був освящений на Берлінському кінофестивалі 2009 року через

**«Мамонт»
у кінотеатрах
України
з 2 вересня**

кілька причини. Перша – невідповідність сучасним вимогам висловлення правди, бо правда мусить бути показана екстремально, як, скажімо, в «Торжестві» Томаса Вінтерберга. Так, проблема зростання дітей без батьків є, але вбивства, зґвалтування, політичні перевороти й чемпіонат світу з футболу, підозрюю, важливіші для переважної більшості людей. У цьому ховається й друга причина несприйняття «Мамонта»: важко в сучасному світі повірити, що батько, бізнесмен, міг через туту за сім'єю плюнути на роботу, більше того – на важливий контракт, і з Таїланду кинутися через півсвіту додому до Нью-Йорка!

Анонси

з 2 вересня

Future Shorts. The best

**Кінотеатр «Київ»
(Київ, вул. Велика Васильківська, 19)**
До підсумкової кінопідбірки ввійшло 10 найкращих короткометражок за результатами он-лайн-голосування глядачів. Поміж них дебютна робота культової художниці Сем Тейлор-Вуд (Велика Британія) – мюзикл Love you more, комедійний трилер «Один день із життя» (Бельгія), гротескний джаз-сет «Як не старайся, вона не твоя» (Австралія). Найбільше голосів набрала 5-хвилинна стрічка

«Почекаю наступного» французького режисера Філіпа Орейнді. Це майже романтична історія про самотність, довіру й паризьке метро.

з 2 вересня

Костянтин Калинович

**Галерея «Триптих»
(Київ, Андріївський узвіз, 34)**
Графік та живописець із Луганська відомий далеко за межами України. Костянтин Калинович є членом-кореспондентом Спілки живописців та граверів Великої Британії, лауреатом численних міжнародних виставок екслібрисів, гравюри, офортів та книжкових ілюстрацій. На створення робіт нової виставки «Очікування снігу» майстра надихнула дивовижна здатність снігового полотна приховувати, розчиняти й водночас запам'ятовувати кожен крок. Плинність часу, пам'ять й забуття Калинович намагається зафіксувати на своїх полотнах.

1–9 вересня

«Імпровізація»

Будинок органної та камерної музики (Львів, вул. С. Бандери, 8)
III Міжнародний музичний фестиваль запрошує поціновувачів класики на концерти Львівського симфонічного оркестру, піаністок Ани Каріни Аламо (Венесуела), Ірини Тімченко (Росія–Іспанія), Ірини Рябчун та Оксани Рапіти (Україна). Виступатимуть також струнний квартет Zeus, дует Duo Leopoldis, духовий квінтет West Brass. Програма фестивалю присвячена спогадам: прозвучать забуті твори українських та каталонських композиторів (Лятошинського, Скорика, Колесси, Грандоса, Манена та ін.), композиції Шопена й Шумана.

CD

Бумбокс. «Все включено»

Можливо, частина гарячих прихильників «Бумбоксу» буде розчарована. Андрій Хливинок і К^o видали на-гора альбом, зроблений за канонами рок-мистецтва, тоді як від команди було б логічно чекати знайому суміш фірмового бумбоксівського трип-хопу з вкрапленнями пронизливої лірики. Колись було цікаво спостерігати за джазовими стилізаціями «Бумбоксу». Цього разу не менш цікаві «рок-маневри» від однієї з найкращих українських формацій.

Лама. «Тримай»

Володарка найпрестижнішої для поп-артиста міжнародної премії MTV-Awards Лама видала альбом, який сприймається не як нова робота, а як збірка хітів за три роки роботи співачки та групи. Поява два роки тому поп-зірки європейського, а не совково-московського гатунку була гідною відповіддю русифікаторським тенденціям української поп-сцени. Реакція споживача не забарилася, й тоді альбом «Мені так треба» вийшов на позначку золотого диска – в країні продали 50 тис. ліцензійних копій. На жаль, на диску є лише дві нові композиції – перша й остання. Але які!

Ольга Богомолець.**«Ліні Костенко Con Amore»**

Лікар за фахом, співачка створила дивовижний мікрокосм духовного буття сучасної людини. Назва передостаннього сольного диска співачки Kairos перекладається як «час, наповнений змістом». В альбомі «Ліні Костенко з любов'ю» всі 33 треки – це своєрідне вибране поетеси очима співачки. Міра її делікатності, стриманої емоційності, напівтонів та інтонаційне багатство заслуговують найвищої оцінки.

Наважуся сказати, що це пов'язано з загальнолюдською проблемою відсутності любові батьків до дітей. Тобто любов є, але не така, щоб зробити вчинок Берналя.

Власне, саме про це й хотів сказати Мудіссон, котрого до фільму підштовхнуло перебування на Філіппінах, де кожні другі батько-мати працюють далеко від родини і, як правило, в США. Проте власні враження-переживання ні критиків, ні глядачів не цікавлять. Особливо, коли оригінальності в них немає.

Ярослав Підгора-Гвиздовський

3–5 вересня**LIVE IN BLUE BAY****(АР Крим, смт Коктебель)**

II міжнародний джазовий некомерційний фестиваль пройде під гаслом «Щастя в кожній ноті?» Море, сонце, вітер та зірковий склад учасників: Алексей Козлов і «Новий Арсенал» (Росія), The Radio (Латвія), Amina Figarova sextet (Бельгія), нью-йоркський ансамбль бразильського джазу Brasil Bossanova, Dixie Brothers Band (Росія). Україну

представлятимуть Енвер Ізмайлов та група «Карадаг», Тамара Лукашева (вокал) та квартет Олексія Петухова, Alexander Murenko feat. Fusion Band, Володимир Соляник та Kiev Art Ansamble. Виступи на двох відкритих майданчиках, майстер-класи, нічні Jam Session тощо.

4–5 вересня**«Ту Стань!»****Історико-культурний заповідник «Тустань» (с. Урич, Сколівського р-ну, Львівської обл.)**

V Фестиваль української середньовічної культури традиційно відбувається на території міста-фортеці IX–XIII століття. Цьогоріч на головній сцені гратимуть гурти «Йорій Клоц», «Пропала грамота», «Марвінок», «Замкова тінь» та ін. Публіку розважатимуть скоморохи, кобзарі-барди, самодіяльні фольклорні колективи.

Також виступатимуть театр тіней «Див», шоу-балет «Шукарне», клуб історичної реконструкції «Пантера». Під час фестивалю діятиме містечко скульпторів, ярмарок ремісників.

6, 9 вересня, 19.00, 21.00**Боріс Гребенціков****Театр ім. Марії Заньковецької, «Докер-паб»**

(Львів, вул. Лесі Українки, 1; Київ, вул. Богатирська, 25)

Один із засновників радянської рок-музики, легендарний БГ представить широку акустичну програму. Пісні виконуватимуться в початковому варіанті, «тобто як було задумано». Концерти проведуть у форматі творчої зустрічі, прихильники зможуть поспілкуватися з

артистами. У дійстві також братимуть участь музиканти гурту Боріса Гребенцікова «Акваріум»: Брайн Фіннеган, Александр Тітов, Боріс Рубекін, Олег Шавкунов.

ГОГОЛЬFEST

◀ 4 вересня «ЩУРОЛОВ»

Прем'єра Дмитра Богомазова – моновистава у форматі «живої книги», поставлена за однойменним оповіданням Александра Гріна. Просочений декадентськими та сюрреалістичними мотивами текст озвучить актор театру ім. Франка Олександр Форманчук, ілюструватимуть живу химерну книгу малюнки в режимі реального часу, зроблені на основі безрадісних похмурих офортів Гойї «Капрічос».

◀ 4 вересня ШОУ-ВІДКРИТТЯ

Грандіозне шоу на майдані Незалежності. Каталонська трупа «Ла Фура дель Баус» в особі Юргена Мюллера, свого постійного учасника й постановника, покаже разом із театром «ДАХ» грандіозні фантазії та метафори на головній площі столиці. Ляльки-гіганти, хитромудрі конструкції, лазерне шоу та безліч інших вуличних чудес сплетуться під запальні ритми «Дахибрахи» в мега-івент о 21:00.

◀ 8 вересня «КВАРТЕТ-А-ТЕТ»

На нову, показану лише влітку й лише за кордоном роботу українського контемпорарі шоу-балетмейстера Радку Поклітару треба сходити, бо так велить естетський обов'язок, а також почуття краси та гармонії. Цей одноактовий балет Поклітару створив на замовлення ейндховенського «Парк-театру», музику для нього написав голландець Ад Маас. Виставу покажуть о 21:00 на Кіностудії ім. Довженка.

◀ 11 вересня «КУДИ ПОДУЄ ВІТЕР»

Побачити виставу Театру на Лівому березі можна буде о 19:00. Остання робота Олександра Лісовця за твором нобелівського лауреата Луджі Піранделло. З вітальної розвеселі п'єси Лісовець зробив майже трилер на тему сучасного падіння моралі та етики, зокрема в нашій державі. Головну роль гувльєси-хулігана Ліоли, в якого сумніння не ворухнуться навіть у мізинці лівої стопи, блискуче грає Віталій Салій.

Цьогорічний «ГогольFest» має кілька особливостей: фестиваль проходить не в «Мистецькому Арсеналі», а на Кіностудії імені Довженка; має серйозний театральний ухил, а також нововведення – VAP програму (Visual Art Projects) – так званий відеоарт, інсталяції, створені спеціально на замовлення імпрези. **Тиждень** зробив підбірку потенційно найкращого театральського продукту «ГогольFest»

◀ 4 вересня «КОРОЛЬ ЛІП»

Вистава Львівського академічного театру ім. Леся Курбаса. У створених Марією Сашиною абстрактних декораціях чітко проглядаються риси Аравійської пустелі – шматки тканини рясно спадають згорі й застилають підлогу, покривають тіла акторів. Побачити харизматичних курбасівців у виставі – трагедії на межі гротеску – можна буде 4 вересня о 18:00 на Кіностудії ім. Довженка.

◀ 6 вересня «ЕДІП. СОБАЧА БУДКА»

О 14:00 – вистава Влада Троїцького є однією з найсуперечливіших подій вересня, складається з двох частин. Перша відбувається в клітці, під ногами глядачів. Там, зігнувшись удвоє, актори живуть у недвозначному світі-перевертні, де хамство й бидлота «править бал», а наляканий народ тільки прибирає, їсть і навіть мисється по команді. Ну, а друга – власне «Едип» – усім відомо.

◀ 9 вересня «ГРАЄМО ЧОНКІНА»

Прем'єру Театру на Лівому березі покажуть о 19:00 у його рідному приміщенні. Це чудова хуліганська акторська робота за романом-анекдотом Владіміра Войновича «Іван Чонкін». За інсценізацію та постановку твору 1970-х років узявся весь зірковий склад театру. Режисери-актори спробували втілити принципи ігрового театру, виведені Михайлом Буткевичем.

◀ 12 вересня «ЖИТТЯ ВДАЛОСЯ»

Торік вистава Театру Док здобула найвищу театральну нагороду Росії – «Золоту маску». Поставлена Михайлом Угаровим за п'єсою Павла Пряжка, якого називають «безумним білорусом». «Життя вдалося» – це любовний трикутник на тлі безбожних пиятик і страшного вульгарного весілля, весільної маршрутки й повного розчарування. Вистава відбудеться о 17:00.

17 ФОРУМ

ВИДАВЦІВ У ЛЬВОВІ

16-19 вересня 2010

ЧАС ЧИТАТИ!

www.bookforum.com.ua

КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК ЛІТЕРАТУРНИЙ ФЕСТИВАЛЬ

БІБЛІОТЕЧНИЙ ФОРУМ

Палац Мистецтв, вул. Коперника 17
проспект Свободи

ЛЬВІВ
ВІДКРИТИЙ ДЛЯ СВІТУ

Організатори:

Громадська організація "Форум видавців"

Львівська обласна державна адміністрація
Львівська обласна рада

Львівська міська рада

ЛЬВІВСЬКА
МІСЬКА РАДА

Українська бібліотечна асоціація

Державний комітет телебачення та радіомовлення України

Українська асоціація видавців та книжоторівців

Інформаційна підтримка:

Felicit
ресторан

ЛІТНЯ ТЕРАСА

ФРАНЦУЗЬКА ТА ІТАЛІЙСЬКА КУХНЯ

Працюємо для Вас 24 години на добу

КРАЩЕ МІСЦЕ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ БІЗНЕС-ЗУСТРІЧЕЙ — У САМОМУ ЦЕНТРІ КИЄВА

м. Київ, вул. Городецького, 5. Телефон: 279-5462, 279-6822

у житті-як у кіно...

Перлина степу

Асканія-Нова – це розмах цілини, принади заповідної природи та винахідливість вітчизняних зоологів

Автор:
Олександр Шумей

Найчастіше до заповідника потрапляють колективними екскурсіями з морського відпочинку або по дорозі до Криму. Хтось має уривчасті кількогодінні спогади ще з дитинства, коли сюди масово возили школярів на екскурсії. Але щоб відчути цей степ по-справжньому, треба спеціально налаштуватись.

ДОРОГОВКАЗИ

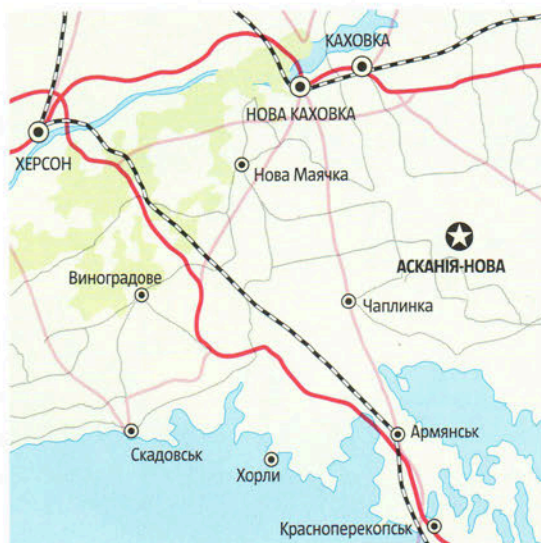
Щоправда, перші враження від автостанції селища Асканія-Нова Чаплинського району на Херсонщині не обіцяють надзвичайних переживань. Типове смт із пострадянською архітектурою, низкою пам'яток мілітарного минулого, совковими недобудами, житловими бараками хрущовського стибу та звичайними сільськими подвір'ями.

Наприклад, за старими водозабірними баштами дендропарку, що за формою нагадують

середньовічну фортецю, надбудуємо пам'ятник іншої епохи – радянському десантові, розстріляному німцями. Тож екскурсоводи, розповідаючи про породи дерев у парку, змушені стрибати з ботаніки на баталіку.

Дороговкази до зоопарку виконані в естетиці примітивізму, але вони щирі й безумовно потрібні. Ті, хто подорожує власним транспортом, мають знати, що на території селища та в радіусі 30 км немає жодної сучасної автозаправки. Мабуть, через те, що Асканія-Нова не лише заповідна територія, а й зона підвищеної пожежонебезпеки.

Аби досягти мети подорожі – входу до зоопарку, місця формування більшості екскурсій, – треба подолати вулицю Степову, потім Червоноармійську, а офіційна адреса взагалі майже фатальна – Фрунзе, 13. Наближення заповідника, однак, відчуваєш фізично як полегшення: вже близькі зоопарк та дендропарк, що розріджують сперту степову задуху, створюють прихисток та комфорт, у

які так приємно буде зануритися.

ЗООЛОГИ VS ЕКОЛОГИ

Асканія відома в першу чергу своїм зоопарком та біосферним степом, та на цьому перелік її див не закінчується. В селищі розміщено низку науково-дослідних підприємств Акаде-

мії наук України. Вивчення цілинного степу й господарське удосконалення свійських тварин – ці два напрямки знання виявились антагоністами. Біла палацова споруда на тлі парку є Інститутом тваринництва степових районів «Асканія-Нова», а скульптурний чоловік із ягням при вході – це художнє втілення Миколи Іванова, іменем якого й названо наукову установу. Саме в цих стінах і творилася радянська дійсність часів «лисенківщини» – протистояння екологів і зоологів.

Екологи пріоритетом ставили збереження цілинного степу та акліматизацію диких тварин, зоологи виступали за повне використання природи в цілях народногосподарського комплексу. Перші називали других «ученими чабанами», ті своєю чергою називали опонентів «фашистами всіх мастей» – за те, що ті хотіли продовжувати справу німця Фальц-Фейна, засновника Асканії-Нови. «Війна» могла закінчитися фатально для біосферного заповідника:

повним розоренням незайманих степів та селекцією тут суто свійських тварин.

Здоровий глузд переміг, проте на тлі вибухового потенціалу обох напрямків творили сенсації. Професор Ілля Іванов випробував в Асканії штучне запліднення: вперше схрестив зебру й віслюка, зубра й корову, мишу й щура, морську свиню й кроля. В подальшому, за радянської влади, він уже на Сухумській станції ставив досліди зі схрещення людини й приматів.

Професор Михайло Заводський пересаджував залози півня й курки, провокуючи процес зміни статі в птахів... Про справи цих учених свідчать меморіальні дошки на стіні інституту. Однак екологи перемогли, й наразі пріоритетним для Асканії видається природоохоронний напрямок, хоча більшість населення працює в зоотехнічній галузі та в дослідних господарствах селища. Через це асканійці добре розуміються на породах овець, свиней, корів.

Символічно, що, за художнім фільмом Кіри Муратової «Захоплення», в Асканії збереглася популяція кентаврів. Гідна постмодерна відповідь науковим експериментам місцевих учених.

АУРА НОЄВОГО КОВЧЕГА

Унікальність і розмаїття флори та фауни степового заповідника можна уявити, пройшовши зоопарком. Особливо примітні штучні озера, мешканцями яких є різноманітні птахи. Асканія розташована на Понтійському шляху міграції птахів, тут можна побачити зграї, що налічують кілька десятків тисяч

ВАРТО ВІДВІДАТИ

Зоологічний парк із мешканцями саван, напівпустель та степів. Утримання тварин і птахів тут напіввільне.

Дендрологічний парк – єдиний зрошуваний на степовому Півдні України. Штучні ландшафти зрошують артезіанською водою.

Заповідний степ – 11 тис. га, яких ніколи не торкалися плуг, мотика чи лопата.

Великий Чапельський під. Табуни диких копитних тварин, загалом до тисячі голів, більшу частину року тут перебувають на вільному випасі. Можлива оглядова екскурсія мікроавтобусом або кінями

ВИМИСЛЕНА РЕАЛЬНІСТЬ. Фрідріх Фальц-Фейн поєднав в українському степу місцеву фауну із заморськими тваринами

перелітних гусей. Птахи мають певну колективну пам'ять, тож, отримавши прихисток та підгодівлю, згряя вже не зрадить маршрут.

У зоопарку будь-кого здивує розмаїття копитних тварин – африканських, євразійських, американських та навіть реліктових свійських. Працівники знають спадкову історію кожного виду. Наприклад, тутешні коні Пржевальського ведуть походження від завезених ще в XIX столітті Фальц-Фейном. Та й сьогоднішні страуси – нащадки тих, що їх вивели в штучних умовах на початку XX століття.

Після зоопарку екскурсія звичай іде до деїдропарку. Екскурсіводи розповідають історії рідкісних дерев, звертають увагу на поєднання різних кліматичних зон. Щоб досягти результату, Фальц-Фейн навіть жаб для водойми завозив із Київської губернії. За цей парк ще наприкінці XIX століття Асканія отри-

чала золоту медаль на виставці в Парижі.

Подолавши шлях до біосферної Асканії, відвідавши зоопарк та деїдропарк, можна зважитися на автобусну екскурсію до степового Великого Чапельського поду. Подібні місця в геоморфології називаються депресіями: це низина, що лежить нижче рівня світового океану. Отари диких копитних тварин, які вільно утримуються та підпускають людину досить близько, налаштовують на піднесене почуття співіснування людства й природи.

Відчувши під ногами нерозорану землю, вкриту ковилою чи степовими квітами, починаєш вірити в прикмету, що мрійливе лежання в травах здійснює потаємні бажання. Саме подібне сафарі з фотокамерою перетворює урбанізованого туриста на митця, мисливця за миттєвостями.

Особливу ж енергетику несуть півтора десятка половець-

ких та скіфських баб, розсіяних територією заповідника. Перед їхніми очима промайнула не одна епоха.

ДЗВОНИ ДЛЯ КЕНТАВРІВ

Асканія відроджується, але занадто повільно. В «утьосовському стилі» квазіреалізму середини XX століття виконано відкритий торік, за сприяння нащадків, пам'ятник засновникові зоопарку Фрідріху Фальц-Фейну, який сидить на стільці поряд із бронзовою дрохвою, споглядаючи дійсність.

Його нащадки – відомий меценат, мешканець Ліхтенштейну барон Едуард Фальц-Фейн, нинішній промуутер Асканії-Нови в світі, та радник департаменту сільського господарства князівства Ліхтенштейн Фрідріх Фальц-Фейн. Однак до Асканії й асканійців у Фальц-Фейнів ставлення неоднозначне – дещо обережне. Це пов'язано як із радянським минулим, так і з сьогоднішнім. Їхній маєток не лише

конфіскували. На місці та з матеріалів сімейного склепу й кірхи Фальц-Фейнів у радянські часи спорудили овочевий склад, а потім житлові будинки.

Улюблена тема обговорень сучасних асканійців – куди поділися \$100 тис., подарованих у 1990-х бароном Фальц-Фейном для будівництва православної церкви? Й хоча відповідь елементарна – бюрократична машина посприяла знеціненню гривневого еквівалента пожертви, – місцеві персоніфікують винних, шукають чиюсь користь. Проте ж меценат справді прагнув побудувати православний храм, тож зрозумілі причини прохолодного ставлення барона й до подальших місцевих ініціатив. Церкву, однак, таки споруджують, але вже зусиллями багатьох вірних.

Асканійці покажуть подвір'я, на якому стоять пам'ятні знаки родинним похованням засновників Асканії-Нови. Серед них – місце спочинку авіатора Олександра Фальц-Фейна, однокурсника відомого авіаконструктора Олександра Туполева. Цей сміливець із сім'ї баронів один із перших в Україні випробував літальні апарати, на яких навіть прилітав сюди, в заповідний степ.

НОСТАЛЬГІЯ ЯК ГАЛЬМО

Асканія-Нова навіть у сучасному стані інфраструктури є неабиякою туристичною принадою. Цьому, здається, сприяють і чутки навколо лікарських властивостей «природної віагри» – молока антилопи гну, і байки чабанів незчислен-

ІСТОРІЯ ЗАПОВІДНИКА

1874 рік – одинадцятирічному Фрідріхові Фальц-Фейну зводять вольєри для утримання тварин.

1887 рік – започатковано ботанічний сад.

1898 рік – Фальц-Фейн заявив про відкриття приватного заповідника.

1919 рік – Асканію проголошено народним парком.

1931 рік – станцію реорганізовано в Інститут гібридизації та акліматизації тварин.

1956 рік – заповідник передають Українській академії наук, створюється Український НДІ тваринництва степових районів ім. М. Іванова «Асканія-Нова».

1983 рік – реорганізовано в біосферний заповідник.

1984 рік – заповідник включено до Міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

1993 рік – Україна підтверджує статус Біосферного заповідника «Асканія-Нова» імені Ф. Е. Фальц-Фейна Української академії аграрних наук.

2008 рік – Асканія-Нова – переможець акції «Сім природних чудес України» і півфіналіст усесвітнього конкурсу «Сім нових чудес природи».

них отар асканійських степів, і розповіді про полювання партійної номенклатури за радянщини.

Але Асканія має досвід, що заважає справжньому туристичному бумові. Дивує почуття ностальгії у місцевого населення

шовши за межі екскурсійного ареалу, можна відчутти серед місцевих і певне розчарування. Це та категорія людей, якій важко усвідомлювати, що Асканія – не тільки для асканійців. Асканійці – то особлива людська порода, стверджують вони. Й, імовірно, мають рацію.

За словами директора заповідника Віктора Гавриленка, найскладніше формувати екологічну культуру всієї громади. Загалом, відвідавши Асканію, розумієш причини відмови України від подальшої презентації біосферного заповідника у фіналі світового конкурсу «Сім нових чудес природи». Бо й досі не виросла Асканія-Нова з радянських штанців, а турист тут, фігурально кажучи, лише скубе пір'їну з павичевого хвоста. Ми маємо те, що безцінне, – і вдовольняємося поверховим спогляданням «степової перлини». ■

АСКАНІЯ-НОВА НЕ ВИРОСЛА З РАДЯНСЬКИХ ШТАНЦІВ, А ТУРИСТ ТУТ, ФІГУРАЛЬНО КАЖУЧИ, ЛИШЕ СКУБЕ ПІР'ІНУ З ПАВИЧЕВОГО ХВОСТА

за «золотою ерою» радянської зрівнялівки. Річ у тім, що селище з розвиненою науковою інфраструктурою забезпечували продовольством і промисловими товарами на рівні військового містечка, тобто набагато краще, ніж усю країну. Тому тут сформувалася певна містечкова елітарність. Тож, вий-

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

НАЙКРАЩІ ПОДОРОЖІ УКРАЇНОЮ
ТА УСІМ СВІТОМ

Крим – Закарпаття – Львівщина

Туризм. Відпочинок. Екскурсії. Авіаквитки.

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83, 583 05 20
www.feerie.com.ua

№ ДТАУ АБ № 020121 від 14.02.2006

ВЕЧІР ВАЖКОГО ДНЯ

Давно це було, мабуть, років сім тому. Втомлений від святкування здачі до друку чергового номера одного ділового тижневика, я чимчикував киявською Оболонню, насвистуючи тихенько щось із «Бітлів». Раптом мене вхопили міцні руки і вклали пікою на капот УАЗа. «Гей, начальнику, цей чувак не з нами!» – вигукнув хтось із компанії, що вже була всередині «бобіка», скута наручниками. Мене відпустили, й довелося плентатися додому пішки, мугикаючи під ніс A Hard Day's Night. ■■

Андрій
Лаврик

Інна
Завгородня

ЕКОПРОФАНАЦІЯ

Я вже морально готова сортувати сміття. Давно. Тож коли пару тижнів тому побачила біля будинку окремих контейнер для пет-пляшок, скла й паперу, почала й собі збирати порожні пляшки в окремих пакетах. Мені не важко. Навіть навпаки, я роблю це залюбки. І я така не одна: буквально за кілька днів мешканці прилеглих будинків старанно заповнили новісінький контейнер пляшками... Однак він і досі стоїть повний, уже другий чи третій тиждень. Спершу я подумала – вихідні, свята. Але свята минули, а пляшки й нині там. Чому їх не вивозять? Побачивши цю – для багатьох українців до болю знайому – картину, багато хто від злості жбурляє пакет із пляшками до загального контейнера. Прогресивна ідея скопрометована від початку. ■■

РУССКІЙ ЗАШМОРГ

Іноді складається враження – кинь у Росії якесь найабсурдніше «умопомрачительное» гасло, й усім сподобається, всі зразу кинуться «спасать Россию», «мочить в сортире», як за часів більшовизму палити з якогось дива церкви, де ще вчора розбивали лоби, чи вішати поміщиків, колишніх «благодетелей». Нова ідея фікс – рускїй мір. Без нього Росія не Росія і «рускїй человек» уже «нерускїй». Але часом у «перегибах» з'являється зерно істини, у випадку з фішкою московського патріарха – це залізничні цистерни з нафтою та написом «Русский мир», які я помітив під Одесою. Це не жарт. Це ключ до розуміння самої ідеї «Русского міра». ■■

Роман
Кабачій

ПРО ГРАФОМАНІЮ

У дитинстві й юності я читав чимало всього й без особливого розбору. Потім потягнуло писати, й на безсистемне читання лишилося все менше й менше часу. Потрапивши ж у середовище журналістів і літераторів, придивився до колег і побачив, що тут усі такі: пишуть, пишуть, пишуть без особливого розбору – і майже нічого не читають. Навіть своє, щойно написане. Ще й інколи збочено пишуться: «А я не читав. Чукча не читач!» Нещодавно (суто для себе) я сформулював арифметичний Закон графоманії. Графоман – це людина, котра за певний проміжок часу пише більше, ніж сама за той-таки період здатна прочитати й осмислити. ■■

Ігор
Кручик

Богдан
Буткевич

НОМО SOVIETICUS FOREVER

Ще з дитинства мені завжди було прикро за своїх батьків та їхніх однолітків. Тобто за тих, кому зараз приблизно від 40 до 55. Адже на їхню долю випало бути єдиним поколінням «справжніх радянських людей». Бо їхніх батьків ще виховували люди, які не народилися в совку, а ось вони – чистий і незамутнений продукт совєцького «людопрому». Вони жили не просто в епоху змін, а справжнього катаклізму світового масштабу. Вони відчули на собі холодну безжальну сутність 1990-х, і при цьому більшість змогла не тільки вижити, а й вивести в люди нас. Саме вони зараз визначають суспільну думку. На жаль, це втрачене покоління. Позаяк усе одно вони по духу homo sovieticus, які загубили свою сутність, а нової знайти апріорі не зможуть ніколи. ■■

Олена
Чекан

ЯБЛУЧНИЙ СПАС

«Беріть і не сумнівайтесь. Без ГТО (ГМО!). Бачте, які гарні, які червивенькі», – вмовляла бабуся на ворзельському базарі. І я купила. З радістю. Цілих п'ять кіло. З черв'ячками як запоруюкою натурпродукту. Бо вже давно лячно від овочів-фруктів один-в-один та ще й без жодної плямки. А тут ВВС жахає, що у Великій Британії знайшли фермент Ndm1, який сполучаючись з різними бактеріями, робить їх невразливими до дії найсучасніших антибіотиків. Завезли інфекцію з Індії, кілька туристів уже померли. Euronews радіє, що створили супербактерію, яка з'їсть усю нафтову пляму в Мексиканській затоці. Хотіла б я знати, що їстиме та бактерія, коли пляма скінчиться. А наразі поспішаю на базар. По яблука. ■■

К Н И Г А Р Н Я

6 вересня (понеділок)
18:00

Книгарня «Є»:
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

Журнал «Український тиждень» запрошує Вас на зустріч із сербською письменницею та дипломатом

Наш гість – ВІДА ОГНЄНОВИЧ

Тема зустрічі: Культурний менеджмент і міжнародний імідж країни

Віда Огнєнович – професор драми, театральний режисер, прозаїк і драматург. Освіту здобула в Белградському університеті, Белградській академії театру, кіно і телебачення, Сорбонні та Міннесотському університеті. Одна із засновниць Демократичної партії (1989), першої опозиційної партії в Сербії, а в 2007 році одна з провідних її кандидатів у депутати парламенту. У 1990–1993 роках – генеральний директор Національного театру в Белграді. У 2001 році призначена Послом Сербії і Чорногорії в Норвегії.

Нині Віда Огнєнович обіймає посади Посла Республіки Сербія в Данії та віце-президента Демократичної партії Сербії.

HYUNDAI
Drive your way

SONATA
Переконливий аргумент бути першим

Стара ціна від 211 600 грн.* **НОВА ціна від 199 900 грн.***

<p>Об'єм двигуна 2400 см³</p>	<p>Панорамний дах із зсувним люком</p>	<p>Керування АКПП підрульовими пелюстками</p>	<p>Роз'єми USB & AUX</p>	<p>Кнопка запуску / зупинки двигуна</p>	<p>6-ступінчаста АКПП</p>
--	--	---	------------------------------	---	---------------------------

www.hyundai.com.ua

Гарантія 5 років***

* Акція діє з 25 серпня по 30 вересня 2010 р. Детальні умови акції на www.hyundai.com.ua.

** Перелічені опції входять не до всіх комплектацій автомобілів

*** 3 роки гарантії та 2 роки безкоштовного усунення заводських дефектів. Детальні умови вказані в сервісній документації.

УМОВИ ТА НАЙБЛИЖЧИЙ
ДИЛЕР ЗА ТЕЛЕФОНОМ:

Безкоштовно в межах України зі стаціонарних телефонів. Дзвінки з мобільних телефонів згідно з тарифами операторів.

0 800 50 75 55

ОФІЦІЙНИЙ ДИСТРИБ'ЮТОР: ТОВ «ХІОНДАЙ МОТОРС УКРАЇНА»

ГОЛОВНИЙ ОФІС: КИЇВ, ВУЛ. НОВОКОСТЯНТИНІВСЬКА, 1-А

ТЕЛЕФОН: (044) 207 50 00